

ՀՐԱՇԱԼԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՅՆ ՀԵՂԻՆԱԿԷՆ

ՀՈԳԵՐ (1901) ՈՏԱՆԱԼՈՐ ԷՆ ԱՐՃԱԿ ՔԵՐՔՈՒՄԸՆԵՐ
Քարիզ, 1 հատոր 10 դր

ՏՊԱՐԱՆ ԵՒ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ
Օ. ԱՐԶՈՒՄԱՆ
№ 220

891.99-
10-55

ՎԱՀԱՆ ԹԷՊԵՆԱՆ

18 NOV 2011

ՀՐԱԾԱԼԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ

1901-1914

Փա՛ռք հրաշալի յարութեանց . . .

Ե. ՊՈԼԻՍ
1914

I

66371-68

Գ Ա Յ Ը Գ Ը

Կը մըտածեմ ես յաճախ այն գայրգին ըսպիտակ,
 Նուրբ, զարդարուն, անթերի,
 Մեծ եալրի մը քովի նաւակայքին շուքին տակ,
 Մէկ խորշին մէջ Վոսփորի . . . :

Էրկար ժամեր, ցերեկին, գայրգն անշարժ կը մընայ,
 Եւ անցորդները ծովէն՝
 «Մը աքսորեալ մեծ-փաշան շինել տըւաւ ասիկա...»
 Ըզմայլագին կը հարցնեն :

Հետաքրքիր ուրիշներ՝ « Իր ո՞ր կընտըր համար,
 « Ծըփանքներուն վրայ ծովուն
 «Օրօրուելու հետն անոր—Լէյլա, Նազը կամ Նիկեար—
 « Ան կազմեց բոյնն այս շարժուն . . . :»

Կըսեն, կ'անցնին՝ ջուրին մէջ թիակի թոյլ ճողբերով...:
 Բայց երբ կ'ըլլայ իրիկուն,
 Վերջալոյսին հրդեհէն երբ կը վառին ամպ ու ծով
 Եւ նաւակայքն ալ խոհուն,

Երբոր լուսինն ալ կ'ելլէ , զերդ դաշտերուն մէջ երկնի
Հովիւ աստեղց մեծ հօտին ,
Եւ կ'աղօտի ու տակաւ կ'անրջանայ , կը հալի
Շրջագիծը ցամաքին . . . ,

Գիտե՛մ , կուգայ եալլէն մերթ պատանի մը այնտեղ ,
Երազաբայլ , երկիւղած ,
Գայլզին քով կը սահի , զայն կը գրկէ սիրազեղ ,
Եւ հանելով զայն ի բաց՝

Կ'երթայ մինակ , նաւելով լուռ հրմայքի մը մէջէն ,
Ալեաց վըրայ տարուբեր ,
Գըլուխը բաց եւ շրջած... , մինչդեռ կ'իյնան երկինքէն
Աչքերուն մէջ ասուպներ . . . :

Նըմանէին քերթուածներս այդ գայլզին ըսպիտակ -
Պատանիի մը հոգին
Մերթ գա՛ր մտնել անոնց մէջ , եւ յուզումի հովին տակ
Մեկնէ՛ր հեռուն՝ սարսուղին . . . :

1910

Ո Ղ Բ

Հոգիիս մէջ միշտ այս կըռիւն յետամնաց ,
Երկինքն ի վեր թըռիչներու թեւին տակ՝
Միշտ այս շղթան կապուած կեանքին տափարակ...:

Դեռ գրկիս մէջ տաքցող անցեալըս մեռած ,
Դեռ ներկայէն վախցող աչքերոս հիւանդ ,
Թրջուած դե՛ռ արցունքներէն հընաւանդ . . . :

Եւ կը լըսեմ երգի մը վերջը անվերջ ,
Հին սէրերու ողբն ինծի միշտ կը հասնի ,
Կ'ուզեմ քաղել միշտ ճառագայթ մը լուսնի . . . :

Եւ այս ճերմակ կարապը սե՛ւ լիճին մէջ ,
Նաւող անխոնջ յաւիտեանէ յաւիտեան ,
Ի խնդիր միշտ իր մէկ բըրրոջ գըթութեան ,

Դեռ մինչեւ ե՞րբ պիտի յաժի տրտմօրէն ,
Եւ մինչ շատեր խորասուզուած են շատոնց՝
Յիշեցընէ պիտի ինծի մահն անոնց . . . :

Եւ ի՞նչ է այս լոյսը յառնող խաւարէն ,
Պահ մը կռուող եւ շուտ մ'արդէն յաղթուած . . .
Հոգիիս մէջ ի՞նչ այս կըռիւն յետամնաց . . .

1909

Ո Ղ Ջ ՈՒ Յ Ն

Ամէն անո՛նց որոնք երբեք չըզիտցան
Իրենց համար իմ սրտիս մէջ բարձրացած
Սեղանին վրայ ծխուող խուկր սրբազան . . . ,
Ամէն անո՛նց որոնք իբրեւ առեղծուած

Մը զիս տեսան , աչքիս բոցով եւ լեզուիս
Լըռութիւնով , եւ քայլերո՛վրս փախչող . . . ,
Որոնք գրտան իրենց ճամբուն վրայ զիս՝
Պտտցընող սէր մը անծայն ու անշող . . . ,

Անո՛նց , անուշ էակներուն , այժմ ողջո՛յն
Իմ անցեալիս գեղեցկութեան մէջ անմահ ,
Անոնց ողջո՛յն՝ այս բառերով դողդոջուն . . . :

Իրենցմէ բա՛ն չեմ ուզեր ես ա՛լ հիմա ,
Զի ըստացայ ինչ որ ինձ տալ կրնային ,
Զի իրենցմով հիմա շէն է ամային . . . :

ԷՐ ԵՐԲԵՄՆ

ԷՐ երբեմըն՝ զեղեցկութեան ու արեւի,
 Սիրոյ՝ այց մը, ատեն ատեն,
 Պատկառազգեաց հոգիիս մէջ կ'ընդունէի .
 Կը դըլըրդար հոգիս հիմէն,
 Եւ աշուրներս մըտից դուռներն էին անոր
 Որոնք մեղմիւ կը գոցուէին
 Անցքէն յետոյ Այցելուին ճանաչաւոր,
 Բարի-եկած Այցելուին . . . :

Կը նըւագէր սիրտըս հեշտիւ ամէն վայրկեան,
 Ինչպէս հովէն տաւիղ մ'առկախ .
 Կը թրջէին արցունքներով ուրախութեան
 Աչքերս արբշիւ, սիրաթաթախ .
 Եւ կ'երթայի, սէրըս զրկած կուրծքիս վըրայ,
 Մօր մը նըման ըզբուշաքայլ,
 Զայն տըւողէն հեռու՝ բայց միշտ դէմըս ներկայ
 Ըզգալով դէմքն իր լուսափայլ . . . :

ԷՐ երբեմըն...: Մինչ այս գիշեր ինքզինքս այնչա՛փ
 Այստեղ օտար, լքուած կ'զգամ,
 Որ երանի կուտամ վարէն սա՛ առ խարխափ
 Գացող մուրիկ կոյրին անգամ .
 Ան կը յուսայ իրեն օգնող սիրտ մը գըթած,
 Եւ ես, աւա՛ղ, բան չեմ յուսար .
 Միայն անոր պէս իմ շրթունքս ալ վարժըւած
 Կը մըմնջեն այս երգը յար . . . :

Քու յիշատակդ, այս գիշեր, զիս լալու չափ կը յուզէ .
Կարծես մեկնած էր սրբութիւն, եւ գաղտնաբար այս գիշեր
Ետ կը դառնայ, իր հին տեղն ու հին գգուանքը կ'ուզէ,
Կը սեղմուի գրկիս մէջ, կը բարձրանայ կուրծքս ի վեր....:

Քու պատկերըդ աչքիս մէջ եւ քու ձայնըդ՝ ականջիս,
Կը թրթրուան այս գիշեր . երակներուս մէջ կարծես
Քաղցրահոտ շունչդ է լեցուած, որ կ'զգլխէ, կ'օրրէ զիս ,
Մինչ երեսէս ալ կ'անցնին կարծես մատներդ անտես....:

Ետ կը դառնան մի առ մի մեր հին ժամերն անկորուստ ,
Կարաւանին հետ աստեղջ անոնք կուգան վերըստին ,
Հոգիս փարախն է բացուող ընդդէմ իր քաղցր հոտին....:

Յիշատակովդ, այս գիշեր, կ'զգամ այնչափ զիս հարուստ,
Այնչափ բարի, երջանիկ... որ գըթութեամբ մը անհուն՝
Կը մըտածեմ զայն բաժնել երկրի բոլոր խեղճերուն....:

Իրիկուն էր . . . : Վերադարձին
Ամայացած ճամբաներէն՝
Մեր շրթները լուռ մընացին .
Ըսինք՝ «Բառերն ալ անգօր են

« Երբ հոգիները կը խօսին . . . »
Եւ կը խօսէր իրօք հոգիդ ,
Եւ հոգիս ալ , ու միասին
Կը հոսէին՝ ականակիտ

Ինչպէս վրտակ մը խոխոջուն....:
Տակաւ արեւը կը մարէր ,
Կը լրուէին ճրպուռ , թուլուն ,
Եւ սաղարթները աներեր

Կսպասէին լուսընկային . . . :
Կը քալէի աչքերըս զոց՝
Որպէս զի ջինջ դեռ շողային
Հոգիիս մէջ աչքերդ բոց . . . :

Օղէն , խոտէն եւ մարմինէդ —
Կը ծաւալէր բուրում մ'անգայտ...
Կարծես քալած էի քեզ հետ
Ժամանակէ մ'ի վեր անյայտ . . . :

Յետոյ , երկնից մէջ մի առ մի
Տեսայ ծագիլը աստղերուն ,
Ինչպէս աչքեր բարեկամի
Իմ նըսեհիս վրայ քթթուն . . . :

Երբոր լուսինն ալ բարձրացաւ
Հորիզոնէն բոցակարմիր ,
Եւ լսուեցաւ , թրթռուն ու թաւ ,
Հեռուներէն խորհրդակիր ,

Համանըւազը գորտերուն ,
Ես չըկրցայ զսպել այլ եւս
Հոգիս ցնցող սարսուռն անհուն ,
Եւ գաղտնաբար նետեցի թեւս

Մութին մէջէն ուսերուդ շուրջ ,
Ու անսահման գորովանքով ,

Շատ երջանիկ ու շատ ալ լուրջ ,
Քաշեցի դէմքդ դէմքիս քով . . . :

Համբոյրն ինչպէ՛ս թեւ կը բաղխէր
Բերնիս վրայ , թռչնոյ մը պէս .
Սիրտըս ինչպէ՛ս կը բաբախէր՝
Բանտըւած խենդ մ'ըլլար կարծես .

Եւ առաջին համբոյրը լուռ ,
Որուն աստղերն եղան վրկայ ,
Ինչպէ՛ս բացաւ դէմըս զերդ դուռ
Մ'երկինքն՝ ուր ներս յանկարծ մըտայ . . . :

. . . Գիշեր էր երբ՝ վերադարձին
Հրեշտակներու բացած համբէն ,
Շրթունքըս քեզ համբուրեցին ,
Ու այն համբան հիմա կ'օրհնեն . . . :

Ա Ր Ե Ի Ը

Արեւն ուրկէ, երբ ամէն իրկուն տօգոյն վար կ'իջնէ,
Ուրկէ նորէն կ'ստանայ իր փայլն ու բոցը վաղուան.
Կարծես ըլլար մէկ-հատիկ վիթխարի դոյլ մ'ոսկիէ՝
Այգեհորի մը անյայտ խորքէն լցուող յաւիտեան....

Նորէն, երէկ իրիկուն, հորիզոնին վրայ պայծառ
Թափեց, պարպեց ան հուսկ շիթն իր մըրուրին ծիրանի,
Մինչ այս առտու լեւի-լեցուն հուր հեղուկով մ'անըսպառ՝
Հանդիպակաց երկրնքին վըրայ փառօք կ'երեւի

Եւ քիչ առ քիչ կ'ելլէ վեր.... Եւ շըլացած, երկիւղած,
Մըտիկ կ'ընեմ ճըռընչեանն ամբողջ երկնի անիւին
Որ ծանրորէն, մինչեւ լոյս, այս մեծ դոյլն է վեր հանած....

Խո՛ր ճըռընչիւն, ծայներ որ ամէն կողմէ կը լսուին,
Աբլորներուն՝ իր շղթա՛ն... կովերուն՝ ծա՛յն ճարճատման,
Եւ անտառին՝ յամր աղմո՛ւկ թաւալումին անսահման....

1912

Կ՝ԱՆՁՐԵԻ Ե՛ՏՂԱՍ...

Կ'անծրեւէ, տըղա՛ս...: Աշունը թաց է,
Թա՛ց աչքերուն պէս խեղճ խաբուած սիրոյն....
Պատուհանն ու դուռը զընա՛ գոցէ՝
Եւ դէմըս եկո՛ւր նստիլ վեհագոյն

Լըռութեան մը մէջ...: Կ'անծրեւէ, տըղա՛ս....
Կ'անծրեւէ՞ երբեմն հոգիիդ մէջ ալ,
Կը մըսի՞ սիրտըդ, եւ կը դողդըղա՛ս՝
Խորհելով պայծառ արեւին անցեալ,

Դըրան մը ներքեւ գո՛ց ճակատագրին...:
Բայց կուլաս, տըղա՛ս....: Մութին մէջ յանկարծ
Ծանրը արցունքներ աչքէդ կը գլորին...:

Լա՛ց անմեղութեան արցունքը անդարծ,
Լա՛ց չըգիտնալով, խեղճ անգէտ տըղա՛ս,
Խեղճ որսը կեանքին, ա՛հ լա՛ց որ մեծնաս....

1901

Տ Ա Ր Ի Ք Ը

Նուրբ ինչպէս ձո՛ղ մը սաթի եւ ինչպէս մուշկը՝ բուրեան,
Մարմինն ամբողջ հոգի էր եւ աչուքներն՝ ամբողջ շունչ.
Կը տեսնէիր իր տարի՛քը զերդ թռչուն մ'ոստին վրան.
Մինուօնագօծ դեռ այտեր եւ սրբողորկ ունէր դունչ....:

Ես խենդ էի ու տրգէտ վաղորդայնին տրտմութեան...
Ձէի գիտեր ժամանակն որ կը հնծէ անշըշունչ,
Որ կը սրբէ ամէն գիծ, ամէն նրկար ու մատեան,
Որ կը խեղդէ սրտին մէջ որոտագոչ ամէն հունչ . . . :

Հոգիս ամբողջ իր ամբողջ հոգին սիրեց ցնծութեամբ.
Արեւուն մէջ՝ ինծի շուք, խաւարին մէջ՝ էր արեւ,
Եւ մըտածումս այն հետքն էր զոր կը թողուր իր ետեւ....:

Յետոյ ինչպէս արեւուն վորայ տակաւ սեւցող ամպ,
Եկաւ տարիքը, աւա՛ղ, ու զայն ծածկեց աչքերէս,
Եւ մանկութիւնն իր սիրուած հիմա եղած է անտես....:

1906

Ա Հ Ա Ի Ա Ս Ի Կ Կ'ՈՒԶԷԻ . . . ,

Ահաւասիկ . . . : Կ'ուզէի շարունակել եւ ըսել .
«Լաւագոյն սէրը ա՛ն է որ լըռութեան մէջ կ'անցնի .
«Գեղեցկագոյն թռչունը ա՛յն թռչունն է անընտել
«Որուն ճախրը կը դառնայ ոլորտներուն մէջ երկնի...:»

Ահաւասիկ . . . : Կ'ուզէի երազի՛ս մէջ փայփայել
Գողտորը գըլուխ մը բու՛մայթ եւ հասակ մը արքենի ,
Մենաւորիկ պըտըտիլ բաղձանքներու մէջ անել
Եւ դառնալ ետ եւ գտնել սէրըս միշտ նոյն, միշտ զաղտնի:

Երազս է այս , սիրական եւ ընտանի հի՛ն երազ ,
Եւ միմիակ կարելին անկարելի տեսնելուս ,
Որուն մէջ ա՛հ թէ կենա՛ր տարիքս անցնող վազն ի վազ:

[Դուս
Քայց չի՛ կենար, եւ դուն խեղճ, իմ խեղճ հոգիս, կը թո-
Որ հին ընկերորդ՝ մարմինն, կեանքի գետին մէջ տղամուտ
Բզբեզ վարէ ու տանի եւ քեզ զարնէ խութէ խութ....:

1909

ԶԱՐՆՈՒԱԾ ԹՌՉՈՒՆԸ

Ոտքիս տակն է նետահար
Յո՛յսը կեանքիս պարմանի . . . :
Մինչեւ երկինք կ'ամբառնար ,
Երբ արեւը՝ ծիրանի

Փառքով զանի կը թողու ,
Ապագայիս ալեհեր
Պատմութեանը բերելու . . . :
Եւ ինչպէ՛ս քա՛ղցրը կ'երգէր ,

Ինչպէ՛ս մաքուր ու առոյգ
Կը հնչէր ծայնը խիզախ ,
Եւ թեւերուն մէջտեղ զոյգ ,
Միջոցին մէջը առկախ՝

Իր պզտիկ կուրծքն աղուամազ
Ի՛նչ հեւքերով կ'ուռենար . . . :
Հիմա , շնչող հազիւ հազ ,
Ոտքիս տակն է նետահար ,

Փետուրները թափթըփած ,
Աչքերը փակ , եւ անտես
Վէրքէ մը ուր յեղակարծ
Զարնըւեցաւ զաղտնապէս՝

Արիւնելով նռնագոյն
Իր արեան շիթը յետին . . . ,
Մինչ իրիկուան արեւուն
Կը բըզըկտի՛ ծիրանին . . . :

Անբարեկամ ամբոխին մէջ հանդիպում մը այսօր ,
Տղմաթաթաւ պարտէզին մէջ վարդենի մը կարծես...
Ո՛վ խեղդըւող աչքերուս դէմ նետուած լաստը հրզօր ,
Ո՛վ աղաղակը յոյսի բարձրացող ոչբ ու կոծէս . . . :

Բայց երեւոյթը կ'անցնի... Կրնա՛ր թերե՛ւրս տեսել .
Արշալոյսին ծոցէն զով՝ տըւընջեան հուրը անբաւ
Կրնա՛ր թերե՛ւրս ժայթքիլ... մինչ սիրտս հիմա առաւել
Գուցէ գիտուն կամ տըկար՝ ըստուերին գրոհ չըտըւաւ... :

[նաբար-

Երջանկութի՛ւնն էր արդեօք, Աստուա՛ծ, անցնող գաղտ-
ձակատագրին՝ որուն ես մըտիկ չըրի՝ կո՞չն էր խուլ .
Կամ դըրախտի՛ծաղի՞կ մ'էր՝ բողբօջած հոս ինձ համար... :

Եւ յաւիտեան անթափա՛նց պէտք է գաղտնիքը թողուլ ,
Եւ ապարդիւն յաւիտեան՝ պէտք է գիտնալ ուզել միշտ,
Կարօտէն ու պատրանքէն կըրել միշտ նոյն վէրքն ու
վիշտ . . . :

1903

I

Ո՛վ կորսըւած առիթնե՛ր , իմ թռչուննե՛րս սիրելի ,
Ճերմակ երբեմն ու յաճախ տենչանքի գոյն բոցաւառ ,
Եթերային ու մաքուր մերթ համբոյր մը ներելի ,
Ամբողջական՝ երբեմն ալ՝ գիրկընդխառնում մը անհառ :

Այնչա՛փ մօտիկ, օ՛հ այնչա՛փ հրնարաւոր առիթնե՛ր ,
Կարմիր-ճերմակ թռչուննե՛ր, պատուհանէս մըտած ներս,
Սենեկիս մէջ սըգաւոր դեռ չողջունած մուտքը ձեր՝
Փախա՛ք նորէն, ձըգելով ինծի իմ ցաւ-կարօտներս... :

Կը կանչեմ ձեզ այս գիշեր երկինքներէն ձեր կապոյտ .
Եկէ՛ք նորէն , օհ եկէ՛ք, սենեկիս մէջ սըգաւոր .
Պիտի գիտնամ այս անգամ վեռական բառն ու ընդփոյթ
Պիտի գոցեմ կուրծքիս փն՝դկը ձեր կուրծքին դէմ աղ-
ուոր . . . :

1904

II

Ո՛վ Առիթներ, որ կուգաք արշաւասոյր եւ կ'անցնիք,
եւ միշտ պատրաստ ըլլայի, ամէն բոլոր պատրաստ միշտ՝
Թեթեւ ու ժիր վազելու ձեր ետեւէն, ու ձեզ հիշդ
Որսի մը պէս բռնելու եւ զարնելու ձեզ ժանիք...:

Ո՛վ ապրելու առիթներ եւ առիթներ խորհուրդի,
Քանինքնդ էք որ ինծի օր մ'երեւցաք անբարբառ,
Մերթ հանճարի բոլորներ զորքս մոռցած եմ իսպառ,
Մերթ ալ ծովեր հեշտութեան ուր սիրտըս դեռ կ'ընկզմի:

Ձեզ ո՞ր ոգին քայլերուս տակ կ'ստեղծէ անդադար
եւ կը թաղէ անծանօթ դամբաններու մէջ հղճիմ.
Ձենէ մէկուն նորագոյն սուգովը միշտ կը շրջիմ,
եւ այս մահերը պզտիկ կ'ըլլան հոգւոյս մահն երկար...:

1911

ԿԸ ՍԻՐԷԻ

Կը սիրէի վաղանցուկ խրուփքները մարմնական,
Աններելի խրուփքներն՝ որոնց սակայն հեշտանքով
Կը դիմէի աղբիւրին, ինչպէս հօտերը կուգան
Գինովնալով, յամբարար, օշինդրի բարկ թուփին քով...:

Կը սիրէի ձեւերուդ ընտանութիւնը աշուոր,
Ստուերին մէջ դիմացէս հնչող տաք ձայնդ տրտմած,
եւ նուրբ հասակդ հրկուն եւ աչքերդ լուսաւոր
Որ վառելով կ'իջնէին հոգիիս մէջ մըթամած...:

Ու կ'իյնար մութը ինչպէս օրհնութիւն մը մեր գլխուն,
Կուգար քանդել մեր մէջտեղ թումբը լոյսին, քար առ քար,
Մինչ մագերուդ բերնիս տակ ըզգլխիչ բոյրը անհուն
Խունկէ հոգիդ էր կարծես՝ որ դէպի ինձ կ'ամբառնար...:

Ո՛վ սիրական...: Երբեմնի խրուփքներէն վաղանցուկ
Չբմբնաց բա՛ն մը հիմա, ո՛չ ցաւ, ոչ խինդ, ոչ նախանձ,
Միջդեռ հոգիդ զոր հանցայ՝ կը բռնակի յիս ծածուկ,
Ան իմ սուրբս է, եւ անո՛ր՝ խոհերըս տօ՛նն են անանց...:

1904

Փ Ո Յ Ո Ր Ի Կ

Փոթորիկ կայ օդին մէջ...: Երկրների ջինջ պատառներ
Կը լափուին սեւ, ուրուածեւ, համայնակեր ամպերէն .
Յառաջընթաց զովութիւն մ'այս ամպերը կը ծորեն ,
Պաղ քրտինքի՛ն զովութի՛ւնը զայրոյթին փրփրահեր . . . :

Փոթորիկ կայ օդին մէջ...: Այս ժամերուն է, գիտե՞ս ,
Որ ճշդութեամբ մը լկող՝ պատկերըդ շե՛շտ կը զարթնու,
Ամբողջ պատկերը մարմնոյդ, զոր աչուրներս զաղտնատես
Կը մերկացնեն՝ իյնալու համար վրրան եւ տալո՛ւ

Անոր համբոյր մը նրման համբոյրներուս երբեմնի . . . :
Կը կարծէի ես՝ յիմա՛ր, մոռցած ըլլալ համն անոնց ,
Թէ տենչանքին ա՛լ մարած էր շրջող բոցը շատոնց ,

Թէ արցունքներն՝ անվրդով հիմա յիշել կրնայի . . . :
Օհ փոթորկի ժամն է այս... եւ երբ երկինք կը գոռայ՝
Կարծես ճիշն է անցեալիս՝ տախտապարտող գետնին
վրայ . . .

1904

ՏԱՂ ԱՌ ԱՐՅՈՒՆՔՆԵՐ

Բե՛ռ ծանրատար՝ հրպարտութիւնըս մէկդէ՛ր
Նետած այս գիշեր ,
Կը կանչեմ ձեզ՝ տըղու մը պէս անօթի,
Անո՛ւշ արցունքներ :

Եկէ՛ք ինծի ձեր երկնային աղբիւրէն ,
Քոյրե՛ր անծրեւի .
Կենդանարար ձեր աւազանը նորէն
Թո՛ղ վրրաս բացուի :

Արգիւնցի աչքերուս դո՛ւռը ձեզի
Եւ կեանքս չորցաւ .
Թրջեցէ՛ք կեանքս , ըլլայ կակուղ որպէս զի ,
Իբր արծանիս՝ կաւ :

Ո՛վ կայլակնե՛ր գինույ , բամուած խաղողէն
Սիրոյ , բարութեան ,
Կը ժայթքիք դուք՝ վիշտերը երբ կը կոխեն
Մեր հոգին՝ հնծան . . . :

Կ'արբեցընէք հեծող սիրտերն յոգնաբեկ
 Ձեր վազքովն անդորր .
 Անոնց նախնի կուսութիւնն էք , եւ երբեք
 Դուք չեւաք պղտոր . . . :

Դուք թարմութիւնն էք մանուկին եւ կընոջ ,
 Գետն'ը ընդերկրեայ .
 Մօրըս հոգին համբուրեցի ես դողդոջ ,
 Ձեր աւիանց վըրայ . . . :

Եւ հոսեցաք դուք սիրելւոյս աչքերէն
 Մեկնումին պահուն ,
 Եւ կարծեցի տեսնել՝ բացուող քաղցրօրէն,
 Մերկութիւնն հոգւոյն . . .

Ու ան իսպառ հեռացած էր՝ երբ յանկարծ
 Բղխեցաք աչքէս ,
 Եւ իբրեւ համն իր շրթունքին , գլուխս ի բարձ՝
 Ճաշակեցի ձեզ . . . :

Ակընթարթնե՛ր այգի , շողե՛ր իրիկուան ,
 Ա՛լ չէք ծագիր յիս :
 Կ'ոռոգէիք երբեմն իբրեւ շատրրուան՝
 Պարտէզն հոգիիս . . . :

. . . Բե՛ռ ծանրատար՝ հրպարտութիւնըս մէկդի
 Նետած այս գիշեր ,
 Կը կանչեմ ձեզ՝ տըղու մը պէս անօթի,
 Անո՛ւշ արցունքներ . . . :

Թ Ա Խ Ի Ծ

Երբ չի սպաններ՝ կը բուժուի՝ վէրքը սիրոյ .
Կ'անցնի ատեն , կը մոռնանք ցաւը անգամ .
Կ'ամպամածի դէմքն որ առաջ ամէն ժամ
Մեր աչքերուն եւ սրտին մէջ կուտար գրոհ . . . :

Կը բուժուի՝ վէրքն՝ ուրկէ մեռնիլ կարծեցինք ,
Բայց այնքան յամր որ չենք գիտեր թէ ինչպէ՛ս ,
Եւ դեռ հովուել կը կարծենք երբ՝ գաղտնապէս ,
Լուսնին ներքեւ փարախ դարձած են խաշինք . . . :

Վէրք մը ուրիշ , սիրոյ ուրիշ վէրքեր նոր ,
Կը յաջորդեն տարիներու մէջ անոր . . .
Ըսպիներէն խաչեր շինուած են բոլոր ,

Որոնց ներքեւ մէյ մէկ քիչ մենք , մեր հոգին ,
Մեր թարմութիւնը արիւնին , արցունքին ,
Մեր անցեալը ու ապագան կը պառկին . . . :

1906

Ե Ղ Ե Ր Ե Ր Գ

Տղու մը վրայ որ սիրոյ համար
անճանապահ եղաւ .

Չսպասեցիր քննանալ հասկերուն մէջ ցորենի՝
Երբ ցերեկուան արեւին կը ծածանին դեղինփառ .
Առաւօտո՛ւն ուզեցիր որ հասակըդ պարմանի
Ծաղկանց վըրայ երկնայախրր իր ստուերն՝ անբարբառ . . . :

Երազներու հոյլին տակ աչքերդ իսպառ փակեցիր .
Ի՛նչ միամիտ , ի՛նչ սիրուն՝ մինչեւ մահուան եզերքն ալ ,
Երբ պատրանքի մը շիջմամբ մըթնցաւ կեանքըդ անծիր ,
Եւ տենչացիր դէպի մեծ , գերագոյն Մո՛ւթը երթալ . . . :

Ռ՞վ կ'ըսէ թէ՛ երջանիկ չեղար այդպէս , հէ՛ք տըղայ :
Մարմինդ որդերը կերան , բայց սէրդ անշուշտ ապրեցաւ . . .
Ի՛նչեւրս սա՛ ճանանչն է որ գետնին վրայ կը խաղայ ,

Թէրեւս հիմա կը վազէ հովերուն մէջ խօլարշաւ ,
Կու՛ս սա՛ դէմի բըլուրէն հեծող սըրինգն է հիմա ,
Եւ կամ , թերեւս , ներշնչո՛ւմա՛ որ այս գիշեր քեզ կուլայ . . . :

1905

ԿԱՐԱՊՆԵՐԸ ՀԱՄՊՈՒՐԿԻ ԼԻՃԻՆ ՄԷՋ

Տերեւաթափ ծառերուն տակ իրիկո՛ւն . . .
Աշնան օրուան արեւի մը՝ մայրական
Մեկնումն անվերջ, ու փափկաքայլ, ու խոհուն,
Ջերդ սենեակէ մ'ուր քընացա՛ւ իր տըղան . . . :

Եւ լիճին մէջ մութը տակաւ կը կախուի՝
Ինչպէս վրրան հայելիի մ'արծաթէ
Ծրուած ինքզինք կը դիտէ սեւ թագուհի
Մ'որ իր շունչով մետաղը մերթ կ'աղօտէ . . . :

Կը նետէ հոն երկինք զարդերն իր փառաց ,
Ափունքներէն լոյսէ ծոպեր կ'իյնան վար ,
Եւ կը նաւեն կարապները մեղմավար,

Կարծես ճերմակ մեծ խորհուրդնե՛րն անմոռաց
Այդ ջուրերուն պատանեկան տարիքին
Երբ լեռներէն արեւախա՛ռն կ'իջնէին . . . :

1903

Ք Ա Ջ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Մերթ ալ՝ քաջութեան փայլակ մը շքեղ
Կ'անցնի հոգիէս . . . : Կամբքս , ինք իր վրայ
Կըքած, կը թըռի՛ թափով մը ահեղ
Եւ հովին հետ որ անզուսպ կը սուրայ ,

Ինքզինք կը չափէ . . . : Կը բացուին ինքնին
Հորիզոնները արշաւիս առջեւ,
Թեւերքս հոգին մէջ կը մըխըրճին
Եւ կը բարձրացնեն երկինքը մինչեւ

Ոսկիի կոյտեր . . . : Կը նետեմ սուրեր
Անթիւ, անհամար . . . եւ ամէն ձեռքի
Մէջ հատ մ'անտնցմէ երբոր կը ծագի՝

Կը մըղեմ բանակս, ինձմով անվհեր,
Սարն ի վեր դժուար յաղթանակներուն,
Դէպ ի փա՛ռք եւ դէպի անմահութիւն . . . :

1910

Կ Ռ Ո Ւ Ի Ե Ր Թ

Այս գիշեր նորէն՝ կ'աճի, կը մեծնայ, կը շատնայ հոգիս,
Կըռիւի գացող բանակի մը պէս.

Ո՛վ դալինեպրսակ, այս գիշեր նորէն ինծի կ'երեւիս
Լերան մը ծայրէն, եւ զիս կը փորձես . . . :

Ճամբուս վրայ, հեռուն, մընացած ամբողջ յոյսերըս նը-
կը վերադառնան մի առ մի, ահա՛, [կուն
եւ խոր քունի մէջ նիրհող ոյժերուս պարն այս իրիկուն
նորէն հաւատքով կը թըռի կ'եղայ . . .

[Վիառաւոր
«—Ո՞ր կ'երթանք այսպէս, ո՞ր յաղթանակին, կամ ո՞ր
«Պարտութեան առաջ...» կը հարցնէք դուք,
Ո՛վ իմ անհամար արշաւանքներէս դարձած կորակոր
Զինուորներս արի, զոհերըս անշուք...

Քանզի կը յիշէք թէ քանի՛ անգամ ըզծեզ կանչեցի
Երազի մը վառ դըրօշին ներքեւ,
Երթալ յարձակամբ առնելու համար նրսեհին կծծի
Քաղաքն ու զանձները երկնապարգեւ...

Քանզի կը յիշէք նաեւ թէ ինչպէ՛ս կամբքս՝ զօրապետ
Որ կ'աշտանակէր առոյգ, ուղղաբարձ,
Կ'երկմրտէր մէկէն ու կը պաշարուէր խոհերով անպէտ,
Եւ ճամբուն մէջտեղ կը կենա՛ր յանկարծ...

Թէ այսպէս, յաճախ, չըմղուած մարտին տրտմութեամ-
ետ դարձաք հիւանդ ու ամօթահար, [բը լի՛
Մինչդեռ անձնասպան ինկան ձեր մէջէն քաջեր մէկ քանի,
Եւ հեծեալն՝ անզօ՛ր՝ անոնց վրայ կուլար...:

Բայց այս իրիկուն բազմամբոխ հոգիս ոտքի է նորէն,
Նայուածքներուն տակ աստեղց նորածագ,
Իր հին, դարաւոր անցեալին անխոյզ խորութիւններէն
Պարպելով իր հարց զինարանն համակ,

Զարին, սրտութեան եւ կեղծիքներու դիմաց անհամար
Ուխտելով նետուիլ, կռուի՛լ անվրհատ,
Թերեւս յաղթելու եւ կամ վերջստին խաբուելու հա-
թերեւըս, ո՛վ մահ, իյնալո՛ւ վըրադ... [մար,

Զի հոգիս այսօր իր ճակատագրին կոչն է զոր մօտէն,
Ա՛լ շատ մօտիկէն լըսեց այս անգամ,
Եւ յանկարծ կեցած հորիզոնին դէմ, լուրջ ու վճռօրէն
Պատասխան տրւաւ՝ «—Ահա՛, Տէ՛ր, կուգամ...»:

ԱՅՍ ԱՌՏՈՒ

Խոնարհութիւնը թերեւս անօրեւ մըն է զովարար՝
Աշխարհակալ ու անթեր հոգիներուն վըրայ չոր...,
Բայց ես կ'ուզեմ այս առտու որ հոգիս սո՛ւր մը ըլլար
Այլոց կամքին մէջ մխուռոյ, անզիղջ, հատու եւ հրգօր...:

Պողպատն իր ո՛ւժն անցընէ՛ր աչքերուս մէջ ու լեզուիս,
Եւ ցանկութեանցըս անոնք չըհարթէին երբ նամբան՝
Երկու թեւերս օճառուտ գոհացընե՛լ գային զիս,
Նըւաճելով տենչանքիս կամ զայրոյթիս առարկան...:

Վաղուց ի վեր ձեռքերուս մէջ սովամահ գգուանքներ
Ահա՛ նորէն գաղտնաբար, օճանըման կը յառնեն...
Ետ կը դառնան կորսըւած սիրոյ բառերը անտէր

Եւ փրփրացայտ բերնիս մէջ, կոչերու հետ հըրեղէն,
Արիւնաշաղ կը տորորւին... եւ չեմ գիտեր նոյն իսկ թէ՛
Հոգիս այսօր մա՞հ թէ սէր սփռել մարդոց մէջ կ'ուխտէ...:

1905

ԽԱԻԱՐԻ ՏԱՂԵՐ

I

Ամրան աղուոր վերջալոյսները երկար
Նորէն, տակաւ, ըզգալաբար կը ծիւրին.
Տրամազգեցիկ հարսերու պէս դողահար
Կ'ընկրկին միշտ դէմը դաժան Խաւարին...:

Դեռ չենք ուզեր, նոր մեկնողի մը ինչպէս
Շուտով մոռնալ դէմքն ու տեղը սիրելի,
Լոյսը վառել գող Խաւարին գայուն պէս,
Եւ կը թողունք որ աննշմար ան սահի

Մեր փեղկէն ներս՝ որուն առջեւ, ձեռն ի ծնօտ,
Յիշատակին վրայ կը նաւենք մեղմավար...:
Ո՛վ քաղցրութիւնը այս ժամուն խնկահոտ.

Կարծես վերջին աշնանս իրկո՛ւնը ըլլար,
Ուր տենչերով ա՛լ խաղաղած յաւիտեան՝
Սպասէի մահուան, վայրկեան առ վայրկեան...:

II

Մաքր՛ւր ամէն տենչանքէ՛ երբ իրիկուան մէջ խոհուն,
Արեւին խիստ լոյսէն հոգիս քիչ մը մութ
Ծառերուն տակ կը բերեմ պայծառացնել,—եկո՛ւր դուն
Եւ հնչեցո՛ւր նըւագը մեղմ քայլերուդ . . . :

Ո՛չ մէկ տենչանք...: Ինքզինքիս հիմա կ'ուզեմ արգիլել
Յոգնութիւնն իսկ երագելու քու վըրադ .
Քանզի նանչցայ ցընորաց ծաղկէ բաւիղը անել
Եւ թոյն ունին գորովներն իսկ խանդակաթ....:

Միայն անցի՛ր, իրիկուան մէջ քաղցրութիւն մը ինչպէս,
Ինչպէս քոյր մը զեփիւռներուն եւ թիթռանց .
Միայն անցի՛ր՝ վանելու համար ըստուերն հոգիէս ,
Յիշեցնելո՛ւ Գեղեցկութիւնը անանց . . . :

Խաղաղութեան այս պահուն՝ անցի՛ր խաղաղ քայլերով-
եղի՛ր խորհուրդն եւ ըսիտիա՛նքը մութին ,
Եւ թո՛ղ որ հոս ծառերուն մէջ վայրկեաններս անվրդով
Քու ձեռդ առնեն եւ քեզի հետ ալ անցնին....:

III

Կը նիրհեն կարծես՝ զիւղ , դաշտ եւ բլուր,
Լոյսին տակ լուսնին .
Աստղերուն խորունկ համերգին ի լուր՝
Տերեւք կը բուսնին . . . :

Ո՛վ խաղաղ գեշեր . . . : Լուսնի լոյսին տակ ,
Գետնին վըրայ ցած ,
Հարս մըն է կարծես պարտէզն ըսպիտակ՝
Սիրո՛յ մէջ մեռած . . . :

Լուսինը՝ ծըռած սրկիհ մ'է կարծես ,
Լեցուն ամբրոսիա ,
Ձոր առատօրէն կը հեղու անտես
Ձեռք մ'երկրի վրայ . . .

Եւ կամ բուրվառ մ'է՝ յամրօրէն հօհող
Աստուծոյ աջին ,
Քուրվա՛ռ ուրկէ դուրս կայծեր հրրաշող՝
Աստե՛ղք կը թռչին . . .

Եւ ծիր-կաթինն ալ , թերեւրս , ո՛վ Տէր ,
Ծո՛ւխն է բուրվառին . . . ,
Կամ ծըխաւքօղում , բարձրացած յեթեր՝
Անցեալի՛ն ուղին . . . :

IV

Մեծասփիւռ գիշեր, գիշեր գարնային... :
 Հեռաւոր, մըթին կամարին խորէն
 Բիւրաւոր աստղեր ինծի կը նային
 Եւ գինովութիւն վըրաս կը ծորեն... :

Հեռո՛ւ, ամէն ինչ կ'երեւայ հեռու
 Այս գիշեր ինծի... : Կը թըւիմ մոռնալ
 Յիշատակը հոծ անցեալ օրերու,
 Պահ մը կը մոռնամ, ո՛վ հոգիս, քեզ ալ... :

Կ'ապրիմ անհունին մէջ ցայգալըւայ...
 Բայց յանկարծ սարսուռ մը շուրջըս կ'անցնի,
 Ծառերէն մինչեւ առագաստն երկնի,

Եւ սիրտըս անոնց մէջտեղ կը հեւայ...
 Ու կարծես՝ կեցած աստղերուն ի սեմ,
 Հոգի՛ս, ձայնդ անոնց մէջէն կը լըսեմ... :

V

Ծովուն վըրայ գիշեր է, եւ գիշերուան մէջ՝ ամառ...
 Եւ այս գիշերը ամրան Վոսիորի վրայ կ'երկնայ
 Շնչառութեամբն իր թեթեւ, իր ցոլքերովը ցանցառ
 Եւ իր ալեաց սեւաթոյր վէտ:վէտումովը թաւշնայ... :

Պատըզգամէս՝ որ ծովուն վըրայ եւ մէջն է կարծես,
 Անըրջախոհ կը նայիմ եւ կ'ընկղմիմ թովանքին
 Մէջ որ կ'իջնէ երկինքէն, կ'ելլէ ջուրէն եւ անտես
 Հեռուներէն, անցեալէս իսկ կը փրչէ տարփագին... :

Թանձրը շուք մը, մութին մէջ, ահա՛ մեղմիւ կը շարժի
 Ծովուն վըրայ, աչքիս տակ... ո՞ւրկէ եկած եւ կամ ո՞վ
 Այս հեշտաւէտ գիշերին մենութեան մէջ օրրելով... :

Բայց ծովն յանկարծ կ'ուռենայ նրման կուրծքի մը լայնշիւ
 Աստղերն ահա՛ կը մարին... եւ պատըզգամըս թողած՝
 Ես անձկութեամբ կը խորհիմ այն նաւակին որ գընաց... :

VI

Երբոր զիշերն անդորր է եւ երկինքը աստղագարդ ,
Ամառ ատեն, զիւղին մէջ, երբ նիրհած է ամէն մարդ,
Միայն գորտերն հեռուէն երբոր կ'երգեն դաշնածայն
Եւ հագիւ մերթ կը շարժին բարձրը հիւղե՛րը միայն,
Ինչպէ՛ս քերթողն ալ հոգին կ'զգայ յատակ ու զրւարթ,
Երբոր զիշերն անդորր է ու երկինքը աստղագարդ....

Ծաղկանց նըման որ մութին մէջ յամրաբար կը բացուին
Եւ աստղերուն պէս որոնք ծաղիկներն են երկրնքին,
Քերթողին սիրտն ալ այնպէ՛ս հոս կը բացուի ինքնիրեն-
Կեանք ու թռուիչ կ'ստանան իր հին յոյզնրը ամէն ,
Մինչ թեթեւցած խոհերն ալ կը խառնուին միջոցին՝
Ծաղկանց նըման որ մութին մէջ յամրաբար կը բացուին:

[շերուան ,

Ո՛վ Տէր, քերթողն այդ պահուն, ծրփանքին մէջ զի-
Աստուածօրէն կը սուրայ հանգրըւանէ հանգրըւան ,
Իր անցեալին , ներկային , ապագային մէջ նաեւ ,
Քու հեռաւոր լոյսիդ տակ եւ քառսի մը վերեւ .

Կերթայ մինչեւ հուսկ յետին պահը մութին մէջ լուծման՝
Ո՛վ Տէր , քերթողն այդ պահուն , ծրփանքին մէջ զի-
շերուան . . . :

VII

Այս զիշեր , տե՛ս , հին յիշատակըդ նորէն ,
Հողէն ինչպէս կուգայ բուրում մ'անծրելի ,
Էութենէս ու անցեալիս խորերէն՝
Մինչեւ բերանս եւ աչուրներս կը լեցուի . . . :

Տե՛ս թէ ինչպէ՛ս անցած գացած քայլերուդ ,
Զիս չրտեսած քու նայուածքիդ ալ համար ,
Իմ մենաւոր հոգիս՝ տահար մը գերդ մութ ,
Կը խնկուի դուռնէն մինչեւ ի կամար . . . :

Մընալ մութին մէջը, ի՛նչ փոյթ... միայն մերթ
Ըզբեզ տեսնել , ըզբեզ լրսել... պատահմամբ
Մերթ դէմըդ գալ, եւ ճամբուդ վրայ՝ թերթ առ թերթ

Ըզմայլանքիս փետտե՛լ փո՛ւնջը քաղցրութեամբ...
Փորձե՛լ երբեմըն մօտենալ քեզ մեղմիւ,
Եւ ճանչցուի՛լ՝ քիչ մը, կամ շատ, կամ հագիւ....:

VIII

Ո՛վ իմ անցեալս, այս գիշեր ինչպէ՛ս վերաս կը խուժես,
Իր ափունքին վրայ խուժող մակընթացիկ ծովուն պէս՝
Որ մեկնելով հեռուէն, կուգայ կոհակ առ կոհակ,
Տիրել նորէն իր կալուածին ըսպիտակ . . . :

Գետնին վրայ տարածուող դաշն աղմուկով մը կուգաս
Հորիզոնէ՛ն մանկութեանս ու կը նետուիս իմ վրաս
Եւ կ'ողողես հոգիիս աւազադաշտն ամայի՝

Որ լուսնին տակ անհունօրէ՛ն կը պառկի . . . :

Ինչպէս ալիքն ալիքին՝ բոլոր օրերս երբեմնի
Կը յաջորդեն իրարու. — մին ծառացած կը քստմնի,
Միւսն օրօրուն՝ կ'օրրէ գիս, մինչ ուրիշ մ'ալ կը փլնի
Վերաս՝ ինչպէս հայելի մը դահլիճի . . . :

Եւ ամէնուն մէջ անոնց՝ կըտորուանքնե՛ր հայելոյ,
Անցելաշող կը տեսնեմ նախ ինքզինքս ու յետոյ՝
Դարանակալ շուքիս մէջ սէր - մանուկը պահուրտած,
Որուն տըլաւ աղեղն այնքա՛ն ինձ հարուած....:

...Ո՛վ իմ անցեալս, այս գիշեր ինչպէ՛ս վերաս կը խուժես,
Իր ափունքին վրայ խուժող մակընթացիկ ծովուն պէս՝
Որ մեկնելով հեռուէն, կուգայ կոհակ առ կոհակ,
Տիրել նորէն իր կալուածին ըսպիտակ . . . :

IX

Գիշերուան մէջ կը պըտըտիմ առանձին
Եւ առանձին տուն դառնալով ես նորէն՝
Աչքերուս մէջ կը գտնեմ շող մ'աստղերէն
Եւ շողին մէջ՝ երազ մը հի՛ն, լուսածին . . . :

Երազն անուշ, բայց անորոշ է այնքա՛ն,
Այնքա՛ն մաքուր ու գեղեցիկ ու փափուկ՝
Որ կը վախնամ դըպիլ իրեն, եւ ծածուկ
Մէկ խորշին մէջ սրտիս պահել կ'ուզեմ զայն....:

Ո՛վ հեռաւոր, անկարելի, քա՛ղցր երազ՝
Որ կեանքիս մէջ հետեւեցար միշտ ինձի,
Զոր փոթորկաց մէջէն անշէջ անցուցի,
Եւ որ հիմա կը պլպլլաս հագիւ հագ . . . ,

Երկու հոգւով երջանկութեան լո՛յս պատկեր՝
Որուն իմ տունս պիտի ըլլար շրջանակ,
Եւ որ կեանքի խաղաղաւէտ ծուխին տակ
Պիտի մեղմիւ, տարուէ տարի, աղօտէր . . . ,

Ո՛վ խեղճ երագ, չեկա՞ւ ատենն ուր այլ եւս
Աստղերէն վար պիտի քեզի հանդիպիմ,
Աստեղափայլ աչքի մը մէջ մըտերիմ՝
Որ իմ վըրաս ծագէր, ծածկէր զիս թերեւս....:

... Դիշերուան մէջ պըտրտելով առանձին
Եւ առանձին տունն դառնալով ես նորէն՝
Այքերուս մէջ կը գտնեմ շող մ'աստղերէն
Եւ շողին մէջ՝ երազը հի՛ն, լուսածին . . . :

X

Լուսինն ներքեւ, այս գիշեր, պատուհանէն սենեակիս
Ուր, ո՛վ խոնջէնքս, ինծի հետ ա՛լ յաւիտեան կը բնակիս,
Տեսայ անցնիլն յամրաքայլ իմ Մանկութեա՛նրս որուն
Ճանչցայ սիւլէթը փափուկ եւ քալուածքը երազուն....:

[Կարծ

Ո՛վ զանգուածեղ իմ խոնջէնքս, քեզ ի՞նչ եղաւ որ յան-
Վերուցիր ծունգրդ կուրծքէս, եւ անցեալիս վերարծարծ
Բոցը տեսնել չուզելով՝ քովէս իսկոյն հեռացար,
Զիս ծըզելով ողորուիլ անոր լոյսովը պայծառ . . . :

... Իմ մանկութիւնս է ահա՝ որ յամրաքայլ կը շրջի
Փողոցին մէջ, առանձին, զերդ ոգի մը անուրջի,
Ունկնդրելով աստղերուն եւ լուսնի վարդը բացուած

Հոտոտելով հոգեւին....: Ա՛հ, ճիշդ ան է, եւ արդէն
Տեսէք ինչպէ՛ս փողոցին կ'անհետանայ անկիւնէն,
Ինչպէ՛ս շուտով կը մեկնի, ու մեկնեցա՛ւ, ու զընա՛ց....:

X I

Գաղջ իրիկուն՝ ձրմեռուան դեռ . . . : Փողոցէն՝
Ուր ըստուերները կ'երկարին դուռնէ դուռ ,
Դանդաղաբայլ կ'անցնին մարդիկ . . . : Ժամը լուռ
Լապտերներովն է որ մութը կը խոցեն . . . :

Զեփիւռներ կարն, ու փարփայոտ, ու թեթեւ ,
Սեւ թիթեռներ կարծես անտես , կը փակչին
Երեսներուս . — ո՛վ պատըրուակը չնչին՝
Սիրտը յոգնած վազընեւու հեւ ի հեւ . . . :

Ո՛չ մէկ անուն քովէս անցնող դէմքերուն . . . :
Շա՛տ՝ աղուորներ . . . : Եւ ամէնուն քովս ի վեր
Կ'ընկերանայ պահ մը 'հոգիս' ըզմայլուն . . . :

Կ'անցնին, կ'անցնին, ա՛հ ինչքա՛ն շատ, աղուորներ . . .
Երթալ անոնց հետ միասին . . . Մինչ ահա՝
Մութը տակաւ կ'իջնէ գլխուն, սրտիս վրայ . . . :

X I I

Զրմեռ գիշեր . . . : Լուսի՛նն , ինկած զենիթէն ,
Փողոցներուն կ'օծէ քարերը լոյսով . . .
Ցանցառ ու ջինջ աստղերը սառ կը կաթեն . . .
Դայլերուն մէջ , եւ սիրտերուն , կ'իյնայ սով . . . :

Դարնան առտուն եւ այս գիշերն յունւարի ,
Այնքա՛ն նրման , երկուորեակնե՛ր են կարծես .
Սիրտը սիրոյ ինքնաւէտմամբ կը բերկրի՝
Հո՛ս ցուրտին մէջ , հո՛ն արեւուն բոցազէս . . . :

Մարդիկ ի՛նչ ժիր կը քալեն, տե՛ս, այս գիշեր .
Երանութեամբ աչքերն արդէն կը ժպտին .
Եւ անո՛նք իսկ որ տենչանքն ա՛լ չեն յիշեր ,

Անո՛նք որոնց ձիւնեց գլխուն ու սրտին ,
Անկողնուն մէջ կը խտրլտին տարփահար՝
Ցուրտը կարծես նոր սիրուհի՛ մը ըլլար . . . :

Ա Լ Է Մ - Տ Ա Ղ Ի Ի Ա Ն Տ Ա Ռ Ը

Իրարու մէջ՝ բարձրաբերձ ու թափանցիկ որմերով,
Սըրահներ են ընդարձակ, կանանչ մըթին սըրահներ,
Պալատի մը որ հողէն յամբօրէն վեր է ելեր . . . :

Վըրան ու շուրջը ծով է, արեգակի, օդի ծո՛ւլ,
Որոնց երկար ալիքներն անվերջօրէն կը բաղխին
Եւ կը սփռեն հոն իրենց ցոլքն ու շըշուկը խորին...:

Իր սիւնազարդ հեմելեաց անցքերուն մէջ գալարուն,
Տարին ամբողջ կը փռուին թաւ օթոցներ թաւիշէ՝
Զորքս ձեղունն անդադար, գիշեր-ցերեկ կը շինէ,

Զեղունը բա՛րձր, ամպածրար արհեստանոց մը անհուն՝
Ուր ժըրաջան պարիկներ ծաղիկ, տերեւ կը հիւսեն
Եւ կը թափեն գետնին վրայ, յուշիկ, ծըւէն առ ծըւէն...:

Մերթ խորերէն այդ բարձանց, նըւագածու մը անտես,
Լըռութենէն ներշնչեալ եւ Ստուերէն հրմայուած՝
Նորաստեղծել կ'սկըսի եղանակ մը երկիւղած... ,

Եւ Լըռութիւնն Ստուերին մէջ կ'ունկնդրէ գաղտնապէս՝
Եւ Ստուերը կ'աւելնայ, եւ տերեւնէ՛րը բոլոր
Շունչ չեն առներ՝ լըսելու համար այս երգն հեշտոլոր...:

Միահարթ չէ գետնամասն այս պալատին դիւթական,
Այլ մեղմագիծ կորութեամբ մը կ'իջնայ վար ու կ'ելլայ,—
Մինչ կը լսուին ներքեւէն զլգըլումներ արծաթեայ .

Զուրե՛րն են որ հիմերուն շուրջ կը դառնան անվախճան,
Կենսանորոգ, ընդերկրեայ պահապանները տեղւոյն,
Զուրե՛րն՝ համակ զո՛վութի՛ւն, յստակութի՛ւն, քաղց-
րութի՛ւն . . . :

1909

Հ Ա Ն Ը Մ Ը

Միակըտուր սեւ-անփայլ մետաքսն ամբողջ զինք ծածկած
 Եւ քայլերուն մետաքսէ խոր շրշիւնովը թեթեւ՝
 Որ ազդերուն քննարին կարծես նըւա՛գն ըլլար ցած ,
 Կերթա՛յ Հանըմն՝ յուզելով մուշկի ալիք մ'իր ետեւ....:

Ժանեկայորդ թեւէն դուրս կը բղխի ձեռքը պզտիկ՝
 Զոր նախանձոտ սեւ ձեռնոց մը կը պահէ կիսովին,
 Մինչ ուղղանկիւն ճակատէն ինկած քօղն ալ լուսանցիկ
 Ծանրածարիր աչքերուն կ'անթեղէ հո՛ւրքը խորին . . . :

Կամուրջին վրայ, յորդագեղ վերջալոյսի մը ներքեւ,
 Կերթայ Հանը՛մը այսպէս , հորիզոնէ հորիզոն ,
 Մըթնցնելով Ոսկեղջիւրն ու դիւթելով Երեկոն . . .

Կերթա՛յ Հանըմն՝ անմատոյց, քօղածածուկ, հոյածեւ ,
 Կի՛ն կամ ոգի , պահ մ'եւած պալատներէն Պօլիսի ,
 Պօլսոյ Ոգի՛ն, խուսափուկ , անքննելի՛ , սխրալի՛ . . . :

1906

Խ Ա Մ Ս Ի Ն (*)

Բա՛ց են թողեր դուռն այսօր դըժոխքներուն ընդերկրեայ,
 Բոց է առեր երկնային կապոյտ կայանը անհուն ,
 Եւ փոշին որ օդին մէջ համատարած կը ծրփայ՝
 Կարծես աճի՛ւնն է երկնից խորն հրդեհուող շէնքերուն....:

Օդը այսօր այնքա՛ն յոյլ , այնքա՛ն տաք է եւ ընկճող՝
 Որ ըսպառած տենչանքի մը վերջին հե՛ւքն է կարծես,
 Եւ քաղաքն ալ՝ ննջարա՛ն տիտաններու անկարող,
 Մարմնակործան, գալարուճճ մահիճներու մէջ հրակէզ....:

Պզտիկ ու թոյլ հովիկներ երբեմնն դեռ կը կառչին ,
 Գգուանքներու պէս ամուլ, անցորդներուն յամրընթաց,
 Եւ կ'իյնան վար , կը մեռնին՝ պարտասած կամ զղջա-
 ցած . . . :

Ուղտ մը կ'անցնի, վեհանդորր, իբր իր տարրէն առաջին,
 Մինչ երկընքին մէջ հո՛ն վերն՝ արմաւենիք աներեր
 Շատրուաններ են կարծես՝ աւազներէն ժայթքած վեր....:

1906

(*) Եգիպտոսի մէջ աւազախառն տաք հով մը:

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Թխպոտ երկինքէն կարօտ մը սիրոյ
Կ'իջնէ աչքերուս, թեւերուս վըրայ...
Աշո՛ւնն է արդէն՝ ամառէն յետոյ,
Որ պարտէզիս մէջ գաղտնաբար կ'իյնայ...:

Պատերուն ներքեւ ըսպիտակ վարդեր
Կը ծաղկին նորէն, անբիծ ու տըխուր...
Թոռմած սէրերուն սրտիս առընթեր՝
Կը բացուի սիրոյ նոր յոյս մը մաքուր...:

Յոգնած թիթեռնիկ մը կուգայ թառիլ
Ածուին ցանցառ մարմանդին վըրայ...
Այս յոյսին մէջ քիչ մըն ալ մահ չըկա՞յ...:

Երկրնքէն կ'իյնայ անծրելի կաթիլ
Մը՝ նախ, ծանրօրէն, յետոյ ուրիշներ...
Մըխիթարուած սիրտս է որ կուլայ դեռ...:

ՈՐՊԷՍՁԻ ՄՆԱՅ

Որպէսզի մընայ հեշտութիւնն երկար,
Երկա՛ր, անըսպա՛ռ, խորը հոգիիս
Եւ ձեռքերուս մէջ, եւ օրօրէ զիս,
Գգուա՛նք մը միայն՝ այսպէս, յամրաբար,

Պարանոցիդ շո՛ւրջը ողորկ ու տաք...:
Օ՛հ, համբոյրը խենդ, պատրաստ թռչելու,
Որ բերնիս վըրայ, երկիւղիս հըլու՝
Կ'սպասէ աչքի՛դ հորիզոնին տակ...:

Այսպէ՛ս կը սիրեմ, այսպէ՛ս աւելի...
Խօսի՛ր քիչ մ'ի՛նծի, ու քիչ մը ժպտի,
Քիչ մը մօտեցնէ՛ զըլուխը ինծի,

Իր շունչն ու մազերն երեսըս գգուեն,
Եւ ինչպէս հովին հետ անցնող ծովէն՝
Տենչերըս հեռո՛ւ յամրօրէն նաւեն...:

Ա Յ Ս Չ Ա Փ Ե Տ Գ Ը

Այսչափ ետքը՝ հիմա նորէն , ո՛վ Աստուած ,
Մաքուր սիրոյ մը յոյսն ինծի ներելուդ ,
Այս հառազայթն իմ դրժոխքիս մէջը մութ
Երկարելուդ համար վերէ՛ն՝ նեղ բացուած

Շընորհներուդ պատուհանէ՛ն, — քեզի փա՛ռք
Եւ օրհնութի՛ւն , ծունգի վրայ , բազկաբաց ,
Արտասուելով վերջին կաթի՛լը ցամքած
Արցունքներուս , եւ հծծելով քեզի՝ փա՛ռք....

Հիմա նորէն մէ՛կ փափաք մը ունիմ ա՛լ .
Բարի եւ հոխ իր սրտին մէջ հիւրընկալ
Ճակատաբաց յառաջանա՛լ քայլ առ քայլ . . .

Մէ՛կ փափաք մը . մըտերմութեան հոսանքի՛ն
Մէջը նետել սեւ խորհուրդներս անմեկին ,
Մէջը լըւալ իմ հոգիիս ժա՛նգը հին . . . :

Մ Տ Ա Ծ Ո Ւ Մ Ս

Մ՛չ . մըտածումս անուշ է դեռ , եւ տրտում...
Ձե՛ս ըզգար զայն՝ աչուրներէդ սահող վար ,
Ինչպէս մարող բոցի մը փայլն անհատնում ,
Ինչպէս թռչնած ծաղկի թերթեր հողմավար....:

Հեռուներէ՛ն իմ մըտածումս կ'իջնայ վրադ ,
Ձերդ տատրակ մը զանգակատան բարձունքէն՝
Կ'իջնա՛յ վըրադ՝ վիրաւոր եւ յուսահատ ,
Եւ սրբաբո՛յր դեռ մատուռին հին խունկէն....:

Տեսա՛ր ատեն մը նայուածքիս մէջ պայծառ
Սէր-ծաղիկին ծըլարծակի՛լը բոսոր . . .
Կարմըրեցար եւ ձեռքիս տակ ծըռեցար....:

Օհ ձեռքի՛ս տակ....: Անջրպետ մը մեզ այսօր ,
Լուռ սէրերուն հակատազի՛րը դժնէ ,
Մեզ իրարմէ անվերադա՛րձ կը բաժնէ . . . :

Հ Ր Ա Ժ Ե Շ Տ

Այս իրիկուն քաղցրօրէն եւ անխընայ՝
Ըստոյիկեան մը ինչպէս
Երակները կը բանայ ,
Սիրտըս բանալ կուգամ քեզ...:

Ըսել կուգամ այս իրիկուն քեզի ես՝
Թէ ո՛չ մէկ շիթ կը մընայ
Սրուակին մէջ գինիէս .
Թէ վառեցի՝ քահանայ ,

Կնդրուկն ամբողջ բուրվառիս մէջ արծաթէ...:
Արդ վրբայէս կը նետեմ
Ամէն կեղծիք եւ սրբեմ

Եւ մարդկօրէն կ'երթամ հոն ուր կը կաթէ
Հեշտութեան պո'ւտ մը նեկտար ,
Խըմել , թերեւս , դառնաբար ...

Դ Ե Կ Տ Ե Մ Բ Ե Ր

Նատարա՛ւի . . . : ձերմական առեր է չորս դին .
Երկները՝ գոց , եւ գո՛ց՝ քիւերն ալ տանեաց . . .
Տենաւորիկ գիւղն այս ծովին մէջ սառած ,
Քաղաք , ու լուռ՝ կը մտմըտա՛յ իր բախտին . . . :

Հարթեր է ծիւնն ամէն համբայ խորտուբորտ...
Կը թռչըտին հերմակ հանճերն անհամար՝
Մարմարելով հողէ տունե՛րը խոնարհ ,
Կուրցընելով գիւղին զամբռե՛րը պահնորդ . . . :

Առաւօտ է , բայց իրիկուան չափ թօնուտ . . .
Վէրքի մը պէս լոյս մը յանկարծ կը բացուի
Հեռո՛ւն , անկի՛ւն մը ամպերուն ետեւ մութ . . . :

Կը դադրի ծիւնն , եւ հառազա՛յթ մ'արեւի
Նախանձաբեկ աչք մը կ'ուղղէ դէպ ի վար՝
Երկրի անհուն անբըծութեան ծիւնափառ ,

Եւ կը պահուի . . . : Զիւնը նորէն կ'սկըսի . . . :

Ի Ր Ի Կ Ո Ւ Ա Ն Ա Ղ Օ Թ Ք

Համանրւագ՝ իրիկուան
Աղբիւրներուն, ծառերուն
Եւ դարձող գոմը հեռուն
Բոժոժներուն հովուական

Ինչպէս ե՛րգը դաշնալուր՝
Ծաւալիլ ու հրմայել
Եւ անծաւները անել,
Տէ՛ր, լեցընել ձայնիս տո՛ւր

Զեփիւռին եւ մութին հետ,
Թաւշափափո՛ւկ անոնց պէս,
Խնկո՛ղ ամէն արահետ

Ու փայփայո՛ղ զաղտնապէս,
Անցնո՛ղ ամէ՛ն դաշտերէ,
Տէ՛ր, իմ երգե՛րըս ըրէ՛ . . . :

1903

Յ Ո Ւ Ս Ա Խ Ա Բ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ք

Ամէն տուփի խորէն ցատկող սատաննե՛ր .
Ամէն ծաղկի բաժակին տակ պահուած օ՛ծ .
Դաշտին մէջ փո՛ս, հառազայթին քով ստուե՛ր .
Գգուանքներու ներքեւ յանկարծ սառած ծոց...:

Տանիքին վրայ իջած լուսի՛նը մօտիկ,
Եւ սրտին վրայ ծագած աչքե՛րը պայծառ...
Ուրուականնե՛ր որ մեր մէջէն միշտ կ'անցնիք
Եւ կը փրչէք մեր յոյսերուն վրայ վառ . . . :

Անցէ՛ք, անցէ՛ք . վախցող չրկայ ա՛լ ձեզմէ .
Ա՛լ հրեռանքին մէջ ողբ մըն է խառնուած,
Ա՛լ ամէն սէր ունի իր մէջն իր կասկած . . . :

Հիմա՛, միայն թաղծութի՛ւնն մ'որ կը հզմէ,
Հիմա, քալուած դժուար համբուն ծայրն անել՝
Լո՛ւռ, անտրտո՞ւնջ, քայլերդդ ե՛տ դարձընել...:

1902

ՄԱՔՈՒՐ ՍԻՐՈՅ ԶԱՅՆԸ

Խորշէ մը դե՛ռ՝ ան վախնալով, չըլտուելուն
Համոզումով, եւ եղանակ մը կոտորած
Խառնած երգին, գետնամած ու բազկատարած՝
Գմբեթին տակ կ'աղաղակէ իր ալելուն . . .

Գմբեթին տակ ուր դեւերու ուրուականներ
Խորանն ի վեր եւ երկայնքէն որմերուն սուրբ
Կը մագլցին ու կը վազեն՝ քրքիջ մը նուրբ
Ծաւալելով եւ իշխելով հոն իբրեւ տէր . . .

Մինչ խորանին ետեւ ծունգի եկած ահա՝
Հաւատարիմ զըպիր մանո՞ւկ մ'արդեօք նախկին,
Անհրնազանդ նոր տէրերուն սաստող կամբին՝
Շարականի կըտոր մը հին կը հեկեկայ . . . :

Կը պատահի նոյն իսկ որ երբ լուսամուտէն
Արեւի շո՛ղ մը մութ տեղւոյն մէջ կ'երկարի՝
Զայնին շեշտերն ա՛լ աւելի յանկարծ արի
Կը նետուին վեր եւ միւսներուն վըրայ կ'իշխեն . . . :

Ա Պ Ր Ի Լ

Ապրիլ ամիս . . . : Կը մանկանան աչուրներս
Մանկութեանն հետ տերեւներուն, սիւգերուն...
Օդին, հողին եւ հոգւոյս մէջ ի՞նչ աղերս,
Խորի՛ն աղերս մը կայ թրթռուն, ծաւալուն...:

Պատուհանէս՝ պարտէզներու վըրայ բաց,
Արեւ, անդորր ու թարմութիւն կը շնչեմ...
Թիթեռնիկ մը, օդի ծաղիկ վայրայած,
Կը խոնարհի իւրաքանչիւր ծաղկի դէմ . . . :

Երկիրն ամբողջ կախեալ-պարտէզ մ'է՛ կարծես՝
Երկինքէն վար, հաճանքներո՞վն արեւին . . .
Ծղրիթներու երգով խոտերը կ'օրրին . . . :

Յանկարծ հաճանչ մ'ալ կը մեկնի հոգիէս,
Կ'եղբայրանայ ծառերուն հետ ու լեռանց,
Կուտայ սրտիս գարունի յո՛յս մը վաղանց . . . :

Գ Ե Ղ Զ Կ Ա Կ Ա Ն

Պզտիկ տուններ հեռո՞ւն ինձի կը ժպտին...
Գիւղ մ'է՛ թաղուած մեծ ծառերու շուքին տակ,
Անտառախիտ լեռան մը կո՛ղը ետին
Եւ առջեւէն հոսող ջուրով մը յստակ...:

Եւ կը խորհիմ... Ե՛ս այդ գիւղին բընակիչ,
Մենաւորիկ եւ մոռցըւած հոն կ'ապրիմ,
Հոգիս յանձնած իր անդորրին ամոքիչ,
Հովին, հողին եւ ծառերուն մըտերիմ...:

Ի՛նչ անուշ է գիշերն այնտեղ բընանալ...
Կեանքն հոն կանո՛ւխ, արշալոյսին կ'սկըսի.
Մըշուշասքօղ հեռուի լեռն ու դաշտն ալ
Յօրանջելով ոտքի կ'ելլեն. մեկուսի

Առուակն այգուն կ'ըսէ աղօ՛թք մը կարծես՝
Ալեակներուն համրիչն անվերջ քաշելէն.
Կը բուրվառեն ծառի ճիւղերն, եւ անտես
Ճըպուռներն ալ առուակին դիմ կը բռնեն...:

Օ՛ր անոնցմէ որոնք մէկ-մէկ կը բանան
Արեւին հետ դուռը իրենց տընակին,
Որոնց միտքը թերեւս հողէն ալ խոպան՝
Սակայն հարուստ, բարի ու պա՛րզ է հոգին,

Անոնցմէ մէ՛կն ալ ջինջ առտու մը հարկաւ
Կը դարձընէ քաղցրը նայուածքը վըրաս,
Եւ դիպուածաւ իր լոյս ժըպի՛տը անբաւ
Ինձ կը նետէ՝ ինչպէս միրգ մը նորահաս...

Անո՛ր, ո՛վ Տէր, լուսաբացի այդ պահուն,
Ես ալ հոգիս ի վեր ընծայ կը դրկեմ,
Եւ օրերուս վըրայ առկախ, օրօրուն՝
Կը տեսնեմ միշտ անոր պատկերն այգադէմ...:

... Օ՛հ այն գիւղը՝ մեծ ծառերու շուքին տակ,
Որուն, ո՛վ Տէր, ես ըլլայի բընակիչ.
Ան քայլերուս ըլլար սահման բովանդակ,
Հոնկէ ի մա՛հ ընթանայի քիչ առ քիչ...:

Կ՝ԵՐԳԵԻ

Կ'երգէի, ուրախ կամ տըխուր, ի՛նչ փոյթ,
 Եւ երկինքն ըլլար մըռայլ կամ կապոյտ՝
 Երգս ինչպէս արտոյտ մը կը թռչէր վեր .
 Երկու յօնք իրեն կ'ըլլային թեւեր
 Եւ կ'երթար, կ'երթար, անխոնջ ու թեթեւ,
 Հորիզոնն ի վար, նայուածքի մ'ետեւ . . . :

Կ'երգէի՝ ինչպէս տըղաք կը կանչեն
 Իրենց արծազա՛նգը հովին մէջէն,
 Ինչպէս աղբատիկ տըղաք կը մուրան՝
 Կծկած մեծ դըրան մը սեմին վըրան,
 Ինչպէս խաղացող տըղաք կ'իյնան վար,
 Ինչպէս կը շնչեն տըղաք ոգեւար . . . :

Կ'երգէի՝ նրման մանուկ դիւցազանց
 Եւ երգերս էին աշխոյժ ու անսանձ .
 Կ'երգէի բաներ որոնք չեն խօսուիր
 Բառերով փափուկ, բարի, անբասիր .
 Կ'երգէի յաճախ անգէտ, ակամայ,
 Կ'երգէի՝ ինչպէս... չեմ երգեր հիմա . . . :

Դեռ կ'երգեմ հիմա, աւելի՛ թերեւս
 Վարպետը երգին, մինչ՝ աւա՛ղ՝ այլ եւս
 Ձայնըս չի հնչեր իր հին թարմութեամբ
 Եւ սիրտըս լըռած է շեշտերն իր բամբ . . .
 Դեռ կ'երգեմ հիմա, մինչ կ'ուզէի ա՛լ
 Անխօս ու անշարժ՝ հանգչիլ, քընանա՛լ . . . :

1907

ԱՆՅԵԱԼՍ ԱՅՆՁԱՓ ՀԵՌԱՅԱԻ

Անցեալս այնչափ հեռացաւ՝ որ մօտ եմ զայն մոռնալու,
Ան աղօտած է այնչափ՝ որ զայն հագիւ կը տեսնեմ,
Եւ շատ անգամ դեռ երբոր ան կը կանգնի աչքիս դէմ՝
Ձինք չեմ ճանչնար եւ ծայնին ալ չէ իմ սիրտըս հըլու....:

Ես չեմ ճանչնար մանաւանդ տըղան որ ե՛ս եղայ հոն,
Իմ կերպարանքըս փափուկ եւ իմ հոգիս թրթռայոյզ,
Ու ինչ որ զիս կը թողու տրտմաթախիծ ու անյոյս՝
Հոգի՛ն որուն մատուցի ես պատարագ ու պաշտօն

Երկա՛ր ատեն, նըւիրմամբ ու այն ջերմիկ հաւատքով
Թէ ան իմ մէջըս յաւէտ պիտի ապրի՝ անմոռաց....:
Ուրեմըն բա՛ն չըմընաց . ամայացած բարձիս քով

Ո՛չ իսկ զրբոյկ մը կեանքիս լոյս-ստուերովը զրուած՝
Ձոր կարդալով, աչուըներս ինքնիրեննի՛ն գոցուէին...
—Մոմըդ մարէ՛, դժբա՛խտ մարդ, եւ նետուէ՛ վի՛հը
քունին....:

ՆԵՐԿԱՆ ԱՆԱՊԱՏՆ Է

Ներկան անապատն է լուռ , ամայի ,
Նախադուռ ո՛չ մէկ երկրի աւետեաց՝
Ձոր գէթ հեռուէն պիտի տեսնէի ,
Անապա՛տ մ'անծայր , ուր կամաց կամաց
Յոգնիլ կ'սկըսին յոյսերըս առոյգ ,
Ինչպէս երազս ալ , բոցաթեւ նըժոյգ ,
Կը կասի՝ կարծես բանալ ուզելով
Աւազին ներքեւ իրեն կայք մը զով . . . :

Առտուները ալ բընաւ մանանայ
Ձիջնար երկինքէն . ո՛չ սիւն լուսեղէն
Կ'երեւի եւ ինձ ճամբայ կը բանայ
—Հընազէտք պիտի հողն արդեօք պեղե՞ն
Եւ օր մը այս սիւնն հանեն երեւան—
Ո՛չ մէկ ժայռի տակ կայ զուսպ շատրրուան
Եւ աչքիս դիմաց ամէն մորենի
Ու ամէն փափաք կ'այրի՛ , կը հատնի՛....:

Ներկան անապատն է լո՛ւռ , անխրլիրտ...
 Կը մոռնամ թէ ո՞ր անցեալէն եկայ՝
 Յիշելով միայն թէ համբան էր բիրտ
 Եւ զիս ջախջախեց իր խոնջէնքն հսկայ .
 Ապագան. — ահա դաշտ մ'ոսկերոտեաց
 Եւ ե՞րբ յարութեան փողն երբեք գողաց....:

1907

Պ Ա Թ Ի Ի Լ Լ Է Ս Ի Մ Ա Հ Ը

Ինչպէս օղի՝ սիրոյ շունչի մը պակասէն
 Հիմա մարած , մեռնելու մօ՛տ է Պաթիւլլէս...
 Քարայրի մը մութ խռոչին մէջը, կ'ըսեն ,
 Ինչպէս հոգին դէմքին ետեւ՝ ինքը այնպէս
 Կը պահուըտի, տարիներէ՛ն հալածական . . .
 Զինք իր ցաւին հետ հոն մոռցա՛ւ անգութ Պարկան:

Շա՛տ սիրուեցաւ, բայց ա՛լ ոչ ոք զինք չի սիրեր .
 Ո՛չ մէկ քերթող զինքը չերգեր ըզմայլահար ,
 Եւ չի գգուեր զինք ո՛չ մէկ ծեր իմաստասէր
 Որուն համար ինք ներդաշնակ լուծումն ըլլար
 Խորհրդասքօղ գոյութեան մն՛ծ առեղծուածին...
 Սեւ թիթեռներ հիմա իր շուրջը կը յածին....:

Բայց իր խորշին մէջ կը լրսէ ահա՛ յանկարծ
 Թրթռուն աղմուկ մ'որ անտառէն իրեն կուգայ...
 Տըղայ մ'անշուշտ, մարմանդին վրայ ընկողմանած,
 Այդ երգն անուշ՝ անո՛ւշ հոգւով կ'երգէ հիմա...
 Զայն ատենօք իրեն ձօնեց Անակրէոն . . .
 Եւ Պաթիւլլէս արտասուողող կը մեռնի հոն....:

1910

Ս Է Ր Մ Ը Գ Ա Ղ Տ Ն Ի

Մէ՛ր մը գաղտնի՝ դանդաղօրէ՛ն հասունցած ,
Իրար գրկող նայուածքներով խուսափուկ ,
Եւ շեշտերո՛վ , մրմունջներու մէջտեղ ցած ,
Որ ակամայ բացուող դուռներ են ծածուկ...:

Սիրտէ ի սիրտ գացող համբան կը յորդի
Մերթ արեւով , մե՛րթ ամպերով կը մթնէ .
Ի՛նչ փոյթ սակայն՝ եթէ վայրկեա՛նը արդի
Մեզ նըւաղիլ , մեռնի՛լ կուտայ յուզումէ...:

Եւ տենչանքներ , շիւղերու պէս կը ծըլին ,
Կանա՛նչ այնպէս , այնպէս անծայն , աննշմար-
Սիրտէ ի սիրտ գացող համբուն մէջ լըռին...:

Օր մ'ալ այնտեղ երկու բերան դողահար
Միակ բառով մը ամէն թումբ կը քանդեն
Եւ կը կազմեն... Ծ'հ նոյն համբո՛յրը արդէն...:

Ե Ս Ջ Ի Ն Ք Կ Ա Ր Ծ Ե Մ

Յս զինք կարծեմ ուրիշ անգամ տեսած եմ
Եւ այդ աչքերն՝ արդէն , արդէ՛ն կը սիրեմ .
Միայն չէի ես դեռ իր ծա՛յնը լըսեր
Եւ պահեցի զայն հոգւոյս մէջ գաղտնասէր...:

Սակայն նորէ՛ն հեռացաւ ան , եւ նորէ՛ն
Իր պատկերը ընկզմեցաւ քաղցրօրէ՛ն
Եւ զոցուեցա՛ւ ալիքներէն անցեալի ,
Ալիքներուն տակ զերդ զոհա՛ր սխրալի:

Ա՛հ թո՛ղ երթա՛յ ու չընայի՛մ ետեւէն ,
Թո՛ղ հանդարտի՛ սրտիս խըռո՛վքը տարտամ
Եւ աշխարհի մէջ յաւիտեա՛ն զինք մոռնա՛մ...:

Միայն երբ գայ մահուանըս ժամն՝ այն ատեն
Յիշե՛մ իր ծայնն ու իր նայուածքը յանկարծ ,
Եւ այդ դողին մէջ հեռանա՛յ շունչս անդարծ...:

1909

ԱՂՈՒՈՐՆԵՐԸ

Աղուորն ա՛ն է յաւիտեան՝ որ անցաւ օր մը քովէդ
եւ աշուրնե՛րդ օծեց, աստուածային այցելո՛ւ,
Գեղեցկութեամբ մը որուն ա՛լ չըդարձար նայելու,
եւ չուզեցիր հանդիպիլ անոր անգամ մըն ալ գէթ...:

Աղուորն ա՛ն է տակաւին, յաւիտեանէ յաւիտեան,
Որ նայուածքիդ արեւին տակ կը մեծնար յամբօրէն,
Որ գերդ ծաղիկ մ'օրօրուող գարնան անուշ հովերէն,
Երբ մեկնեցար՝ մտքիդ մէջ մընաց միշտ թարմ, մի՛շտ
բուրեան...:

Եւ աղուո՛րը — դուն գիտե՛ս օրհնեալ անո՛ւնը անոր —
Անիկա՛ է՝ որ կարծես պիտի կրնար քեզ սիրել, ...
Որ սէրդ անշուշտ գուշակեց եւ ըսպասեց ակընկոթ,

Որուն սակայն լաւ է որ չուզեցիր սի՛րտը խռովել...
Աղուորն անո՛նք են միայն՝ որ տենչանքիդ ընդմէջէն
Անցան գացին ու հիմա քեզ հեռուէ՛ն կը կանչեն...:

1912

ՉԷԻ ԿԱՐԾԵՐ ՔԵԶ ՍԻՐԵԼ

ՉԷԻ կարծեր քեզ սիրել...: Յորմէհետէ բայց հեռու
ենք իրարմէ օրերով, ես շարունակ կը տեսնեմ
Գողտըր պատկերը դէմքիդ արեւագուրկ աչքիս դէմ,
Կը յիշեմ մէ՛ն մի շարժումդ եւ մէ՛ն մի շեշտդ ալ աղու...:

Գեղեցկութի՛ւնդ վերջէ՛ն ծընաւ մտքիս մէջ կարծես,
Ինչպէս հողին մէջ թաղուած հունտքն բո՛յսը կը ծըլի...
Ծընա՛ւ, մեծցա՛ւ, ու հիմա պարտէ՛զ մըն է սխարլի՝
Մըտածումէ՛ս բարձրացած, շատըրուանուած աչքերէ՛ս,

Իր ծառերով հովանուտ եւ ջուրերով յորդագեղ՝
Որոնց մէջտեղ կը շրջիմ ու կը շնչեմ արբեցած,
Մերթ քաղելով յուշիկներ՝ ծաղկանց նըման երվնագեղ,

Եւ մերթ ալ հոն մընալով շրւարած ու մըտայած,
Հարցընելով՝ — Այս դըրախտն ո՞ր աստուածինն է
արդեօք,
Ես ո՞ւր եւ ե՞րբ տեսայ զայն, եւ կա՞յ աստուածն այդ
իրօք...:

1911

Ա Ն Ո Ւ Ն Դ

Ինչո՞ւ անուներդ այստեղ չըկարենամ գրրել ես
 Եւ աշխարհի չըյայտնեմ թէ քեզ ինչպէ՞ս սիրեցի . . .
 Երկու վանկե՛րը անոր ես կը զուրցեմ զաղտնապէս
 Եւ ան ամբողջ կը թըլի սիրոյ մատեան մը ինծի . . .
 Ինչո՞ւ անուներդ այստեղ չըկարենամ գրրել ես . . . :

Հիմա հեռո՛ւ իրարմէ՛ միայն անո՛ւներդ ունիմ
 Բերնիս վըրայ, համբոյրի մը պէս աննիւթ եւ անուշ...
 Գիշեր ատեն , սենեկիս մննութեան մէջ մըտերիմ,
 Ես զայն կ'ըսեմ եւ ահա՛ քեզ կը տեսնեմ քաղցրայտուշ...
 Հիմա հեռու իրարմէ՛ միայն անո՛ւներդ ունիմ . . . :

Գեղեցկութիւնդ ու իմ սէ՛րս յօրինեցին զայն կարծես...
 Սիրտս իր անդուլ տըրտիմամբ անընդհատ զայն կը հեգէ՛
 Թէպէտ վաղո՛ւց մտքիս մէջ քեզ ամբողջ գոց գիտեմ ես...
 Քեզ չըճանչցած ունէ՛լի՛ր դուն այդ անո՛ւնը միթէ . . .
 Գեղեցկութիւնդ ու իմ սէ՛րս յօրինեցին զայն կարծես...:

Մ'չ, չեմ ուզեր, չեմ կրնա՛ր ես զայն յանձնել աշխարհի-
 Երկու վանկո՞վն իր կ'ուզեմ խնկել իմ կեա՛նքըս միայն ,
 Եւ երբ վերջին արեւիս վերջին ճաճա՛նչը մարի՛ [ուան-
 Անունդ ի շուրթ դեռ կ'ուզեմ ողջունել ա՛յդը մահ-
 Մ'չ, չեմ ուզեր, չեմ կրնա՛ր ես զայն յանձնել աշխար-
 հի . . . :

1911

Հ Ո Ւ Ի Դ

Պզտիկ աղջիկ , հոգիիդ ցուցուցիր դէմքն ինձ այսօր՝
 Ձոր ես չէի տակաւին աչքերուդ մէջ կարդացած . . .
 Ի՛նչ հաճոյք էր թափանցել յանկարծ մութին մէջ անոր
 եւ զայն գտնել այնքան քաջ, ու վեհազգած, ու զըթած . . . :

Հոգի՛դ, այո՛, աչքերուդ եւ հասակիդ արժանի ,
 Այնքա՛ն մատաղ ու այնքա՛ն արդէն հարուստ ու հասուն ,
 Գարնանաբո՛յր քու հոգիդ մարմինիդ մէջ ծաղկատի ,
 Ձոր շնչեցի հրմայուած՝ ինչպէս հոգին վարդերուն . . . :

Բառով մը դուն ցուցուցիր հոգիիդ դէ՛մքը ինձի ,
 Պզտիկ աղջիկ , եւ այդ բառն ես սրտիս մէջ պահեցի
 եւ զայն յիշեմ պիտի միշտ՝ երբ դուն մոռցած ըլլաս
 զիս . . . :

Գիտե՞ս թէ ի՛նչ կ'ուզեմ արդ... օ՛հ , ո՛չ թէ զիս յիշէիր ,
 Այլ թէ որքան ալ մեծնաս ու տառապիս ու հրճուիս ,
 Յիշե՛ս հոգիդ այսօրուան եւ փափկութիւնն եւ ո՛ւժն իր . . . :

1912

Ժ Պ Տ Ո Ւ Ն Ա Չ Ք Ե Ր Դ

Ձրհասկցուած բաներուն ,
 Բընութեան մեծ գաղտնիքին
 Նըման՝ աչքերը՛դ ժպտուն
 Հոգիիս մէջ կը նային . . . :

Ժպտուն աչքե՛րըդ արդեօ՛ք
 Սէ՛ր մը ինձի խոստացան ,
 Մինչ կը կարդամ անձկանօք
 Ես հոն վրճի՛ւքս անծայն . . . :

Ժպտուն աչքե՛րըդ բացի՛ր
 Թէ գոցեցին դուռ մ'ոսկի ,
 Որուն դիմաց կը յաղկի

Դեռ սիրոյս բո՛ցը նախկին...
 Ժպտուն աչքերդ մա՞հ թէ յոյս
 Կը պարզեն դէ՛մը սիրոյս . . . :

1903

ՉՈՐՅԱԻ ԱՂԲԻԻՐԸ ՍՐՏԻՍ

Չորցա՛ւ աղբի՛ւրը սրտիս, քաղցրակարկաչ այս սրտին՝
Որուն անուշ, յորդաբուխ, հին ջուրերուն վազքն անգամ
Հիմա հազի՛ւ կը յիշեմ եւ հազիւ մերթ կը մընամ
Անրջասո՛յզ՝ թէ անոնք թերեւս նորէն կը բղխին . . . :

Չորցա՛ւ աղբիւրն՝ աւելորդ զոհողութեան մը նըման ,
Չորցաւ՝ ի տես իր ուղխին աւազներէն՝ ծծուելուն ,
Եւ զի շատոնց չըբուսաւ ծաղիկ մը եզրն իր համբուն
Եւ ուղեւոր մը շատո՛նց չըհակեցաւ իր վըրան . . . :

Հիմա՛, ցամբած այդ ակէն կը մընայ լո՛կ մէկ հակատ ,
Աւազալից իր գուռով եւ քարերով մամուռապատ
Որ կը զատուին օրէ օր եւ կը թափին աննշմար . . . :

Չորցա՛ծ աղբիւր, չէ՞ր կրնար ըլլալ սակայն՝ որ վերջին
Անգամ մըն ալ սանձաբեկ ջուրերդ յանկարծ ժայթքէին
Եւ շէնքդ ամբողջ, անոնց տակ, մեծաշառա՛հ վար իյ-
նար . . . :

1911

ՀԱՅՐԵՆԻ ԳԱՐՆԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿԸ

Եթէ լռէ՛ր վայրկեան մը սրտիս աղմուկը անկարգ ,
Եթէ պահիկ մը դադրէ՛ր կիրքին խուճապը քանդիչ ,
Ըստուերին մէջ իրիկուն մ'եթէ աչքե՛րըս անարգ
Չըվառէ՛ին տենչանքով ու գոցուելով քիչ առ քիչ

Ձիս ամփոփուիլ, հանդարտիլ ու ըսպասե՛լ Անցեալին՝
Իր գոյներով, բուրումով, պայծառութեամբ, թարմու-
թեամբ ,

Վերադարձի՛ն հեզօրէ՛ն զիս ըսպասե՛լ թոյլ տային . . . ,
— Ինչպէ՛ս ասա կը բանայ երկինքն իր ծոցը անամպ

Իր կապույտովը շրթեղ մայիսի ջինջ առտըւան ,
Բըլուրը ի՛նչ թաւշաթոյր կողեր ունի վէտվէտուն ,
Ի՛նչ աղուոր է դեռ թրջած խոտերուն մէ՛ջը գալ ման
Եւ երկննա՛լ, եւ դիտե՛լ հեռուի լե՛ռը ժպտուն . . . :

Հո՛ն՝ գարիի նորաբոյս արտը շրդարշ մ'է նըբին
Որուն ներքեւ կը շողան հարսնուկները յակնթեայ .
Հո՛ս՝ եզերքէն, բուռերով երեցուկներ կը յորդին
Եւ կը հոսին՝ մարգարտի զերդ հեղե՛ղ մը համբուն վրայ . . .

Քիչ մը անդին՝ հեշտացրի՛ւ հո՛տը հովուին կ'արածուի ,
Գառնուկները կը մայեն եւ կը ցատկեն անդադար ,
Եւ ուլերը տոպրակուած ծիծերուն տակ մայրենի
Կը քսուըռտին եւ կ'ուզեն իրենց բաժինը արդար . . . :

Ինչպէ՛ս ահա՛ զեփիւռն ալ կուգայ դաշտին այցելու ,
Թիթեռնիկները կուգան թալթըլելէ՛ն , դողալէն ,
Մինչդեռ ծառերն ալ կարծես կ'ըսեն գաղտնիք մ'իրարու
Երբոր հովէն գըլուխնին իրարու վրայ կը ծըռեն . . . :

Մատաղերամ տըղոց խումբ մ'ալ կը խաղայ անոնց մէջ .
Անոնց հնչուն ծիծաղին ես կ'ունկնդրեմ ցնծութեամբ .
Օ՛հ , անոնց մէջ է անշուշտ իմ ծիծաղս ալ վաղաշէջ...
... Ինչպէ՛ս ինծի կը բանայ Անցեալն իր ծոցը անամպ...:

1903

ԵՒ ՆՈՐԷՆ ԽՈՆՁ ԵՆ ՇՐԹՈՒՆՔՆԵՐՍ

Եւ նորէն խո՛նջ են շրթունքներս երգելէն ,
Եւ այս սըրինգն, Աստուած, հաթած է արդեօք,
Եւ Տենչանքնե՛րն՝ որ մութին մէջ կ'այցելեն ,
Որոնց ի տես կը դողայի հրեռանօք՝

Մոլորեցա՛ն արդեօք համբան... , կամ հոգիս՝
Մահեա՛ն իրենց, աստուածներո՛ւ թափառիկ,
Շատ հի՞ն գըտան ու լըքեցի՛ն արդեօք զիս,
Եւ պիտի մնա՛մ ա՛լ առանձին, անոքիկ . . . :

Շրթներըս խո՛նջ են երգելէն ; յաւիտեա՛ն .
Բոլոր յոյսե՛րըս մի առ մի կը կըքին
Եւ սիրտըս խո՛նջ է տենչալէ Տենչանքին . . . :

Այսպէ՛ս թողէ՛ք զիս վարժըլի Լըռութեան ,
Յիշատակնե՛ր , ո՛վ դուք որ դեռ կը ճըլէք ,
Յիշատակնե՛ր, գիտցէ՛ք մեռնիլ՝ լո՛ւռ եւ սէգ....:

Գիտե՛մ, յոգնած ես, համբո՛րդ, եւ օրն ալ է տարածամ.
Ես քստուգիւ քու վրադ զերդ եղբօր մը կը խղճամ.
Պէտք է՞ր հիմա խոնջէնքիդ առջեւ գտնել դուռ մը բաց,
Պէտք է՞ր գոնէ համբուն մէջ հակատագրին կարծրացած՝
Հին սիրոյ մը մայրական ակօսին մէ՛ջը պառկիլ,
Երագելով երկնաբերծ սանդուղ եւ ցուպ ծաղկածիլ....:

Գիտեմ, համբո՛րդ, թէ կուգաս մըշուշասքօղ այն երկրէն
Որուն ամուր շղթանները դեռ հոգիդ կը գերեն,
Որմէ աղուո՛րը չրկայ, որուն չրկայ նրմանն ալ,
Զոր կ'ուզէիր՝ բայց երբե՛ք ա'լ չես կրնար դուն մոռնալ:

Լա՛ւ, մի՛ մոռնար զանիկա, բայց մի՛ ուզեր դառնալ ետ.
Անցեալն անթիւ դուռներ են՝ իրարու վրայ գո՛ց յաւէտ.
Անցեալը մութ բաւիղն է որուն թելը առաջնորդ
Զրտուեցաւ ոչ մէկուն..., զոր կ'ողողեն միայն յորդ
Արտասուքներ, արիւններ..., եւ հոնկէ միշտ ու միայն
Մա՛հը կ'անցնի, ու անվերջ կ'ամայացնէ, կ'աւլէ՛ զայն....:

Ես՝ պարտուած մը կեանքէն, վիրաւորուած մը անկէ,
—Մենք մեզի ենք, ո՛վ հոգիս, խոստովանի՛նք ասիկա—
Ինչպէս կ'ըլլայ, կը խորհիմ, որ նորէն ժամ մը կուգայ
Ուր սրտիս խորը յանկարծ կեանքին հանո՛յրը կ'երգէ....:

Բառ մը յաճախ կը բաւէ հորիզոններ բանալու,
Ճառագայթ մը անցեալէս՝ կ'ըլլայ լո՛յսը ներկային,
Եւ աչքերէն որ վայրկեա՛ն մ'ինծ բարութեամբ կը նային՝
Ապագայիս վրայ անվերջ երջանկութի՛ւն կը հեղու:

Եւ անձնատուր այս անհուն արբեցութեան զոր ընդ միշտ
Կը կարծէի անհրնար, ես կը մոռնամ ամէն վիշտ,
Ամէն կասկած, ու կեանքին հե՛տ նորէն պար կը բռնեմ:

Յիմարութի՛ւն, սրտութի՛ւն՝ կ'ըսեմ վերջէն ինքզինքիս
Երբ կը մընամ ես նորէն տրտմութեանս հետ դէմ առ դէմ:
— Բայց այդ սուտին դուն ինչպէ՛ս կը փափաքիս,
ո՛վ հոգիս . . . :

Դուն չըգիտցար, չե՛ն գիտեր այդ տարիքին մէջ կանայք,
Թէ այն ամառն ի՛նչ սիրուն, ի՛նչ գեղեցիկ իսկ եղար-
Ինչպէ՛ս աչքիդ ու ծայնիդ շղթան օղակ առ օղակ
Շուրջըս կ'առնէր ու կ'ընէր զիս քու գերիդ դողահար...:

Շուրքիդ մէջէն շարունակ եկող գերի՛ն քեզի հետ՝
Զոր դուն երբե՛մըն հագիւ ըզգացիր մօտդ, ու երբե՛ք
Զըկարծեցիր թէ ան կեանք կ'առնէր միայն քու տեսքէդ
Եւ կ'ըլլար մերթ յուսալից եւ մերթ նորէն սրտաբեկ...:

Դուն չըգիտցա՛ր ասիկա... Եւ հեռուէն ալ երբոր
Մըտածումսն ըրս ամէն, գերդ տատարակներ ըսպիտակ,
Դիշեր ցերեկ, անվրհատ, հեշտաթըռիչ, անմոլոր,

Կը թըռէին դէպի քեզ՝ իբրեւ իրենց քիւին տակ,
Զըգիտցա՛ր թէ կեանքիս ծա՛ռն էր զոր ամբողջ՝ կտցակիբ
Կը բերէին թափեւ շուրջդ, որպէս զի վրա՛ն կոխէիր...:

1907

Եթէ հիշդ է որ ըզբեզ յանկարծ քայլե՛րդ տարին,
Դեռ նոր անշուշտ, օ՛հ դեռ նոր, խորհրդաւոր ու շրքեղ
Այն պարտէզն ուր երազներ մեծ ծառերու կատարին
Եւ համբոյրներ՝ բաժակին վըրայ ծաղկանց կը թառին...,

Եթէ իրօք այս ամառ միայն մըտար դուն այնտեղ,
Ֆանկարծակի՝ օր մը երբ անոր չէիր ըսպասեր,
Եւ շրլացած աչքերուդ դէմ ծագեցան բիւր լոյսեր,
Եւ չըգիտցար բաւական ատեն թէ սէ՛րը այս էր...,

Եթէ վերջէն, զարմանքիդ վախ մը յանկարծ յաջորդեց,
Խորունկ հանոյք մը գըտար տառապելուն մէջ լըռիկ,
Մերթ հեռանալ ուզեցիր, եւ ծառերուն կուրծքըդ յեց՝
Հոն մընացիր ու լացիր, ու գիտցար թէ որքա՛ն մեծ

էր դիւթութիւնը տեղւոյն..., եթէ իրօք, ո՛վ պզտիկ,
Մերոյ գաղտնի՛քը անհուն այսօր այլեւրս գիտես...,
Եկո՛ւր, եկո՛ւր, զի սրտիս դուն չափազանց ես մօտիկ,
Եկո՛ւր, անցեալս ու ներկադ թո՛ղ գրկուին գաղտնապէս:

1912

ԱՂԲԻԻՐՆԵՐ ԶՈՐՅԱՆ

Աղբիւրներ չորցան, գո՛վ, պայծառարե՛ւ,
Եւ չբղխեցան ուրի՛շ աղբիւրներ
Որոնց խուլ գոռո՛ւմը հողին ներքեւ
Ամառուան մէջտեղ կը լրսեմ մերթ դեռ....:

Հեզածայն գրնաց, թափեցաւ ի ծով
Մանկութեանըս ջինջ, պաղպաջուն առուն,
Եւ պատանութի՛ւնս անցաւ յուսալով,
Ժպտելով իր լա՛յն հորիզոններուն...:

Կեցած եմ հիմա կեանքի կէս-համբան.
Ջուրերն յորդաբուխ ցամբեցան բոլոր
Եւ բոլոր ծաղկունք շուրջը թոռմեցան...:

Բայց, ո՛վ Տէր, անոնց հին փոսին մէջ չոր
Զի՞ կրնար ըլլալ՝ որ յետամընաց
Հեղեղ մը սիրոյ գայ հոսիլ յանկարծ...:

ՆՈՐԷՆ ՈՎ ՍԷՐ

Նորէն, ո՛վ Սէր, զիս զարկիր եւ թողուցիր վերաւոր...
Դանակին ծա՛յրը սրտիս դըպաւ, սրտիս մէ՛ջն է արդ,
Եւ արիւնիս այդ վէրքէն կ'զգամ բղխո՛ւմը զըւարթ,
Եւ չեմ կրնար, չեմ ուզե՛ր խըլել դանա՛կը աղուոր...:

Իմ էութի՛ւնս ընդ առաջ ցատկեց իսկոյն այդ վէրքին,
Ընդունեցի զայն ինչպէս հաղորդութի՛ւնն ըսկիհէն,
Դանդաչեցի՝ բայց ինչպէս կոյրերը որ կը տեսնեն
Յանկարծակի, նշդրակի մը հարուածէն առաջին...:

Եւ եթէ վէ՛րքըս այսքան ինծի անուշ է հիմա,
Անո՛ր համար է որ զիս կը դարձընէ անցեալին,
Անո՛ր համար՝ որ սրտիս իր հին արե՛ւը կուտայ...:

Ո՛վ քաղցրութիւն... Հոգիէս մեծ հառաչներ կը թռնին,
Անըրջագօծ աչքիս մէջ մերթ արցունք կայ, մերթ ժըպխտ,
Եւ կը տեսնեմ ամէն ինչ արցունքներուս պէս վըճխտ:

Տ Է Ր Ի Վ Ե Ր Զ Ո Յ

Տէ՛ր , ի վերջոյ երբ նըւաղի լոյսը կեանքիս ,
Վերջին շընորհ՝ պիտի ուզեմ որ դէմս ըլլայ
Անո՛ր պատկերն այն տարիքին ուր սիրեց զիս ,
Նոյն աչքերով եւ նոյն ժպտովն ալ անուղղայ . . . :

Թո՛ղ ատիկա ըլլայ իրկուն մը ամառուան ,
Երկինքը թո՛ղ առնէ իր գոյնն ամենանուրբ ,
Խաղաղութիւն մը պարուրէ թո՛ղ ամէն բան ,
Եւ թո՛ղ մտքիս վըրայ իջնայ ստուե՛ր մը սուրբ . . . :

Որոշապէս պիտի գիտնամ թէ ա՛լ կ'անցնիմ . . .
Ո՛չ մէկ զղջում պիտի կրծէ սիրտըս սակայն .
Թէ այս միակ կեանքդ իսկ ըլլայ՝ օ՛հ Աստուա՛ծ իմ ,
Անոր համար շընորհակալ եմ քեզ միայն . . . :

Եւ այդ պահուն յանկարծ ծովէ մը լուսաւոր ,
Իմ անցեալիս ովկիանէ՛ն խաղաղադէմ ,
Ինչպէս կղզի մը թո՛ղ յառնէ պատկերն անոր ,
Ու ես յուզուած եւ հըմայուած զանի դիտեմ . . .

Զայն ընդ երկա՛ր , յաւէրժութեան երկա՛ր վայրկեան
Մը թո՛ղ դիտեմ , ծաղկասպիտակ ու հեշտագիծ
Այդ փոքր կղզին , ու թարթիչներս երբոր իյնան՝
Թող ինձ թըւի՛ թէ հիշդ հասայ իր ծո՛ցն անքիծ . . . :

1912

Ե Ր Զ Ա Ն Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ը

Երջանկութիւնն այս է լոկ . . . Երկու հոգի ըլլալ հոս,
Երիտասարդ ու հարուստ, գեղեցկադէմ, քաջառողջ,
Որ կ'ունկնդրեն իրարու երբ կը մընան իսկ անխօս,
Եւ իրարմով են ամբողջ . . . :

Երկու հոգի մէկ տան մէջ, մէկ սենեակի մէջ մինակ՝
Երբ իրիկուան լամբարին կը զեղու լոյսն ընտանի,
Երբ տուն կուգայ այրը որ՝ ծընած բարի աստղի տակ,
Կինն աստղին մէջ կը տանի....:

Երկու հոգի, յաւիտեան խորհրդակից իրարու,
Որ չեն պահեր եւ չունին իրարմէ բան մը ծածուկ,
Որոնց աչքին բընութեան առեղծուածն իսկ անարկու
Կը պարզուի անշըշուկ....:

Երկու հոգի, Աստուած իմ, հազարներու, բիւրից մէջ,
Որոնց մին ես ըլլայի, ինչպէս միւսն ալ անիկա,
Ան որուն դու կը պահեմ սրտիս մէջ յոյսը անշէջ,
Եւ որ պիտի ա՛լ չըգայ....:

1910

Ո՛Վ ՊԱՏՐԱՆՔԻ ԻՄ

Գըթութիւն . . . Չըլլա՛յ որ ինծի նայիս,
Չըգա՛ն բաղխուիլ աչքերդ հոգւոյս,
Չըպզտորե՛ն լիճն անդորը ներկայիս,
Չընետե՛ն սրբտիս մէջ տենչանք ու յոյս....:

Թո՛ղ սէրըս ըլլայ միայն արշալոյս,
Թո՛ղ պարտէզն ըլլայ ուր եկաւ մայիս,
Պարտէզին թիթեռն ըլլայ մշտախոյս
Եւ դուն՝ ա՛մպն անցորդ որ չի՛ տեսներ զիս....:

Քանզի տեսայ քեզ ու հերիք է աս,
Եւ աչքերս իսկոյն գոցեցի արդէն
Որպէսզի ըզքեզ լաւ ե՛ւրս տեսնեն . . . :

Եւ ի՛նչ պէտք որ ինձ կրկին երեւնաս .
Լաւագոյն բաժինն էութեանդ ունիմ,
Ո՛վ անմեռ ծաղիկ, ո՛վ Պատրանքդ իմ....:

1909

Կը պատահի ալ երբե՛ մն որ ծաւս հըպարտ ընէ զիս...:
Ես առանձին եմ, կ'ըսեմ, իր հանկին մէջ գալարուող,
Եւ իր ճիչերն ալ՝ խորունկ անդունդներուն մէջ սրտիս
Կընամ խեղդել ու մընալ լուռ, անտարբեր, մըթասօղ...:

Սակայն երբե՛ մն երբ կ'անցնի երջանկութի՛ւն մ'ալ բովէս,
Երբ անապատն որ յուսաց փոթորկին մէջ շիթ մ'անձրեւ՝
Կը տեսնէ լոկ վերյառնումն աւազներուն հըրակէզ,
Ես կ'անիծեմ Տառապանքս ու կ'ընկճըւիմ իր ներքեւ...:

[վրայ ,

«Աստուա՛ծ, Աստուա՛ծ, կը գոչեմ երեսանկեալ գետնին
«Ահա՛ գընաց ան որ զիս պիտի ընէր երջանիկ ,
«Ան որ կ'երթայ յաւիտեան ու պիտի ա՛լ չըդառնայ...:

«Ինձմէ ի զատ ի՛նչ օրհնեալ, ի՛նչ բախտաւոր են մարդիկ-
«Յետին աղբատն ալ երբեմն իր պզտիկ գանձն է գըտած.
«Զիս անոր եւ ամէնուն նըման ըրէ՛, ո՛վ Աստուած...»

1910

Եղայ քայլ առ քայլ մեկնումիդ վրկայ ,
Տըղա՛ս , մանկութեան չքնաղ պարտէզէն .
Առեւանգումիդ յամր , ամէնօրեայ ,
Ըգբեզ անձնատուր տեսայ խեղճ, անգէն...:

Ինկան՝ թարշամած՝ վարդերն այտերուդ ,
Եւ աչքիդ արեւն օր մ'անհետացաւ
Հոգիէդ ելլող ամպերուն տակ մութ ,
Եւ անմեղութիւնդ ալ թըռա՛ւ , տակաւ...:

Հիմա՛, պարտէզին դըրան մէջն ես դուն,
Վաղը դուրսն արդէն , եւ ես միայն կամ
Որ հոն կը տեսնեմ քեզ անոռ, ժպտուն...

Զի դուն չե՛ս գիտեր , իմ փոքր բարեկա՛մ,
Զի մեկնողը ուշ , շատ ետքը միայն
Կը յիշէ պարտէզն ու կ'ախտոսայ զայն...:

1909

Դ Ո Ւ Ն Գ Ի Տ Ե Ս

Դուն գիտե՞ս, հոգի՛ս, համբան որ կ'երթայ
Անտառին անուշ ըստուներին ներքեւ,
Ուր զով մըթութիւն մ'աչքերուն վըրայ
Կիջնայ զերդ համբոյր մ'օդ առկախ ու սեւ,
Ուր սիւզը հազիւ ներս կը սորսորայ...

Այդ խորշն է մատուռ ու ես՝ քահանայ,
Որ վարագուրող ծառերուն ետեւ
Կ'աղերսէ միշտ քեզ, ու յետոյ կուլայ՝
— Դուն գիտե՞ս... :

Միւռօնի տեղ ես սիրովդ օծուեցայ՝
Դիտե՛ս ո՞ւր եւ ե՞րբ... եւ գիտե՛ս նաեւ
Թէ պատարագուոր հոգիս նորընծայ
Բուրվառիս խունկին հետ կը բարձրանայ
Եւ քեզ կը գտնէ միշտ, միշտ իր վերեւ,
Դուն գիտե՛ս... :

Ե Ր Ա Ձ Ն Ե Ր

I

Ահաւասիկ... ա՛լ չեմ լար եւ ա՛լ ոչինչ չեմ խնդրեր
Կեանքէն որ ա՛յնչափ եղաւ ինծի խոժոռ ու ազահ.
Ես կը դառնամ երազին, որ զիս երկար տարիներ
Տեսաւ առջին ծնրադիր՝ զերդ թագունի մը ի գահ...

Ես երազի՛ն կը դառնամ, անդաւանն սիրելւոյն
Որ մերձաւոր եւ հեռու, որ յստակ է եւ տարտամ,
Որ անշարժ է, անբարբառ, եւ բարութի՛ւն գերագոյն՝
Կը խոստանայ լըռութեամբն ամէն ինչ որ կը ցանկամ....

Կեանքին վըրայ, կեանքէն վեր կը բռնակի անիկա,
Ան աղուոր է՝ ամենէն աղուորներէն աւելի,
Դուրգուրացուած՝ զաւկի պէս, կընոջ նրման՝ տարփալի :

Անկարելի չունի ան, եւ ամէն ժամ է ներկայ,
Եւ ան այնքա՛ն է բարի, այնքան սիրող, հոգածու՝
Որ քունիս մէջ իսկ կուգայ իր ըսփոփանքն ինձ տալու....

II

Ահա՛ թէ ինչ ես ըսեմ պիտի մեղմիւ , իրիկուն
Մը երբ անոր վերջատին ճամբուն վրայ պատահիւ...
— «Բարե՛ւ, Երազ...: Օհ այո՛, ուրիշ անուն չունիս դուն.
Ես քեզ այդպէս կը ճանչնամ եւ դուն կուգաս, Երազդ իմ,

Երկինքներէն հեռաւոր՝ զիս հետըդ հոն տանելու ,
Վազցընելով զիս քեզ հետ ու ծրգելով շնչասպառ,
Միշտ նոր մարմին մը առած՝ որուն միշտ սիւրտըս հըլու,
Կը հետեւի՝ գիտնալով իր խաբուի՛լը չարաչար . . .

[իմա ես.

Ո՛վ նոր Երազ, ողջո՛յն քեզ... Քո՛ւկդ եմ արդեօք՝ թէ
Դուն չե՞ս որսո՛րդը անցորդ որ ակամայ զիս որսաց,
Եւ կամ ե՞ս եմ որ ըզքեզ ըստեղծեցի հոգիէս . . . :

Մութին մէջ արդ քեզի հետ կ'երթան քայլերս համընթաց,
Փընտըռելով մերթ ըզքեզ ու գտնելով բովըս միշտ ,
Մըմնջելով ինքզինքիս՝ «-Ահ Երա՛զս է ճիշդ ու ճիշդ...:»

III

Այսպէ՛ս, միա՛յն հեռուէն, ինչքան բարի ալ թըւիս ,
Դէպի անցեա՛լըս կարծես վերադարձով մը յուշիկ՝
Կ'ուզեմ վրադ գաղտնաբա՛ր ըսքանչանալ, ո՛վ հոգիս ,
Մըմնջելով միայն մերթ՝ «Գեղեցիկ է, գեղեցիկ . . . » :

Այսպէ՛ս ես միշտ սիրեցի ու երջանիկ եղայ շատ .
Կը նայէի՝ նայելուն երջանկութեա՛նը համար .
Մաքուր էին աչուըներս , ու կիրքերէ դեռ ազատ՝
Սիրտըս թեթեւ ու դողդոջ՝ Երազին գիրկը կ'իյնար...:

Բայց , ո՛վ Երազ , հիացքիս հիմա ընկե՛րը նորէն ,
Որ քաղցրորէն քու ճերմակ թեւերդ ինծի կը բանաս ,
Որ կը տանիս զիս հեռուն , հեռու եւ վե՛ր աշխարհէն՝
Փետուրներուդ տեղալով հոտաւէտ ձի՛ւնը վրաս... ,

Ո՛վ քաղցր Երազ, երբ անվերջ կը թեւածես շուրջս հիմա,
Զիս կը զրկես , կը տանիս , ու կը ծրգես վերջատին ,
Ըսէ՛ ինծի, չի՞ կրնար ըլլալ որ պահ մ'ի՛ր վրայ ,
Իմ սիրելւոյս գլխուն վրայ ալ թռչտիս տարփագին...

Ճիշդ ինծի պէս՝ իր սրտին ան ալ զարնելը ըզգար ,
 Երջանկութեան լոյսը նոյն շաւիղին մէջը տեսնէր ,
 Երկընքի մէջ սաւառնիլ ուզէր ճախրով մը երկար ,
 Եւ , ո՛վ Երազ , քու գրկիդ մէջ ինծի հետ գրկըւէր...:

IV

Ո՛վ իմ Երազս , երեւցար ինձ այս գիշեր դուն նորէն ,
 Անձանօթի մը դէմքով ,
 Ինձ երեւցար ու անցար եւ պահեցի քաղցրօրէն
 Այդ պատկերն ալ հոգեխռով...:

Ինձ թըւեցաւ թէ սակայն ուրիշներէ աւելի
 Նըման էր ան Երազիս ,
 Հասակ մը վեհ , դէմք մը նուրբ , աչքեր ունէր լուսով լի՝
 Ողողելու համար զիս...:

Եւ կարծեցի նոյն իսկ թէ՝ երազ մը չէր ան միայն ,
 Թէ՛ կրնայի՛ մօտենալ ,
 Ժպտիլ անոր , բռնել ձեռքն ու փայրիայել , գրկել զայն ,
 Սիրել զանի , սիրուի՛լ ալ...:

Ո՛վ քաղցր Երազ , լեցուցիր այս գիշեր կեանքս քեզմով ,
 Ու հեռացար , մարեցար...
 Նորէն մինակ եմ հիմա , ինչպէս նաւակ մը ի ծով ,
 Ալետատան , հողմավար . . . :

V

Եւ հրմայքով մը յանկարծ՝ տարիքիս բռն աւելորդ
Կը թափի վար ուսերէս, խորհուրդներէս ու սրտէս...
Տես, տամարվեց տարեկան կ'ըլլամ նորէն եւ, անցորդ,
Ճամբուդ վրայ վերբստին զիս հոգեզմայլ կը գտնես...:

Կը կանչեմ քեզ դոզահար երբոր անցած զացած ես,
Քեզ կը կանչեմ անձկագին իմ Երագիս ծաղկայորդ
Պարտէզին մէջ ուր կուգաս եւ ուր կ'օրհնեմ, կ'օծեմ քեզ
Ուր կը բանամ, հո՛ն միայն, քեզի իմ սիրտս անհաղորդ...:

Ի՛նչ երջանիկ, ի՛նչ ուրախ կ'ըլլամ քեզ լոկ տեսնելով,
Երբ դուն կ'երթաս այնչա՛փ սէգ, այնչա՛փ փափուկ ու
հերմակ,
Զիս ձըգելով ընկճըւած շրնորհներուդ գանձին տակ...:

Ի՛նչ երջանիկ դեռ յետոյ, երբ Երագին ծաղկանց քով
Կը մրտածեմ միշտ վրրայ, քեզ կը խառնեմ միշտ անոնց,
Եւ կը պահեմ քեզ միշտ հոն՝ երբ դուն մեկնա՛ծ ես շա-
տոնց...:

VI

Երագն ալ ահա կը գոցէ տակաւ
Սրտիս թռիչներուն առջեւ ըսպիտակ
Իր երկնականուոյց եւ աստղաքանդակ
Դուռը մըտերիմ՝ աշխարհին անբաւ...:

Այնքա՛ն մըտերիմ՝ որ Երագն յաճախ
Կեանքն իսկ կարծեցի, եւ աւելի շատ
Իր մըթութիւնովն եղայ յուսահատ,
Իր արեւներովն եղայ ես ուրախ...:

Կեանքէն աւելի իմ կեանքես էր ան.
Ոչ որ ինձմէ զատ գիտէր այն ճամբան
Որ իր անասնման գանձերուն կ'երթայ...:

Եւ սակայն տակաւ կը գոցէ հիմա
Ան իմ երեսիս իր դռնն հիւրընկալ...
Աստուա՛ծ իմ, Աստուա՛ծ, այժմ ո՛ւր երթալ...:

VII

Մեռան, գացին . . . : ձակատագրին դէմ դաժան
Ոմանք անդուլ մաքառելով մինչեւ վերջ,
Ոմանք մեղմիւ առտըւան դէմ մարեցան՝
Գիշերն ի բուն գալարուելով մութին մէջ,

Իրենց ցաւին հետ առանձին, լրուակեաց...:
Մեռան, աւաղ, անոնք որոնք միսէս միս
Եւ հոգիէս հոգի էին, եւ անթաց
Աչքով տեսայ ես այդ մահերը սրտիս....:

Իմ էութեանս անոնք անշուշտ լաւագոյն
Մասը տարին ու թաղեցին առ յաւէտ .
Անոնք մեռան՝ իմ մանկութեանըս հանգոյն....:

Իմ Երազներս... Դեռ կ'երազեմ իրենց հետ,
Իրենց անուշ յիշատակին հետ անգայտ,
Եւ զօս հոգիս կը թրթռնայ կենսախայտ....:

Վ Ե Ր Ա Դ Ա Ր Ձ

Քաղաքը իր ծաղկած վայրերն եւ օրն ալ
Իր ոսկեգօծ ժամերն ունի՝ անմոռաց
Անցեալիս մէջ, ուր քու հասակըդ օրհնեալ
Երանաշող այս աչքերուս երեւաց . . . :

Դուն կ'անցնէիր՝ շրջեղաշուք, բարձրայօն,
Դեռ մանկուենակ, բայց վեհաքայլ ու անդորր...
Դուն կ'անցնէիր հորիզոնէ հորիզոն
Ըզմայանքիս երկրներն մէջ հեռաւոր . . . :

Ամէն քարերն անցած համբուդ՝ զո՛ց գիտեմ,
Քայլերդ ամէն դեռ սրտիս մէջ կ'ընթանան,
Եւ շրջուկներդ ամէն՝ կ'երգեն անլախսան....:

Այն տեղերէն հիմա կ'երթամ ծանրադէմ,
Հիմա կ'երթամ, եւ քարերուն տակ, Աստուած,
Անշուշտ, կ'ըսեմ, հին արեւներ կան թաղուած....:

Ս Պ Ի Տ Ա Կ Ձ Ե Ռ Ք Դ

Սպիտակ ձեռքով զոր այսօր
 Ձեռքիս մէջ ըզգացի,
 եղաւ ատեն մը որ
 երջանկութիւն մըն էր ինծի:

Ես այն ատեն՝ բոլոր
 Սրտովս անոր կը տենչայի..
 Կսպասէի անոր
 Ձերդ զանգակ մը՝ զանգահարի....:

Ինչպէ՞ս եղաւ որ ձեռքդ այսօր
 Երկարեցիր ինծի՝
 Իբր անցեալիս անդունդէն խոր...

Բռնեցի զայն եւ յիշեցի՝
 Թէ կա՛ր ատեն մը որ
 երջանկութիւն մ'էր ան ինծի....:

1903

Ա Մ Ա Ռ Ն Ա Ն Յ Ա Ի

Ամառն անցաւ, ու սիրոյ ծարաւս անյագ մընաց միշտ...
 Դաշտերը զիս առանձին տեսան ցերեկն ու երբեք
 Դիշերն ալ վրաս չըծորեց ո՛չ հեշտութիւն եւ ո՛չ վիշտ,
 Չընայեցա՛յ աստղերուն՝ յուսալից կամ սրտաբեկ...:

Անցաւ ամառն առաջին՝ այս հողին վրայ ուր երբեմն
 Այս խեղճ սիրտը խենդի պէս տըրտիւր էր եւ հեծեր. [սեմն
 Այս գիւղն, այս ծովն, այս բլուրն եղած էին կեանքիս
 Ուրկէ տըղայ բաժնըւած՝ կը դառնայի իբրեւ ծեր....:

Կը յուսայի, Աստուած իմ, եւ կը յուսամ տակաւին,
 Որ հեռաւոր, հիւրամերժ ալլուրներուն մէջ յոգնած
 Եւ շիթ առ շիթ իր աւիւնն ի գո՛ւր վատնած այս հողին
 Պիտի գտնէ՛ր զինք այստեղ կենդանացնող ջուրն ու հաց....:

Այս հողին վրայ որ այնքա՛ն զիս հրճուեցուց ու լացուց,
 Իր վըրայէն լուսանցնող տեսքովը գո՛ղտը հասակին,
 Պիտի յըլլա՞յ, Աստուած իմ, որ գէթ սէր մը վաղընջուց
 Իր դամբանէն արթննա՛յ ու զիս գգուէ՛ վերըստին....:

1903

Վ Ի Շ Տ Մ Ը

Վարդուց է որ կեանքն ինծի ամէն հրնուանք զըլացաւ,
 Եւ վարժըւած եմ ատոր .
 Բայց չունենալ ո՛չ մէկ վիշտ, յարատեւող ո՛չ մէկ ցաւ՝
 Որ հոգիիս մէջ պղտոր

Յստակութիւնն իր դրնէր եւ կազմէր կա՛պն օրերուս ,
 Որ միայն ի՛մըս ըլլար ,
 Իմ թաքստո՛ցս՝ ուր յանախ մարդոց աչքէն տալով խոյս,
 Պահուըտէի՛ դողահար . . . ,

Չունենալ վիշտ մը շրքեղ, տոկուն ու կարծր ինչպէս վէմ,
 Որուն վըրայ հակած միշտ՝
 Կեանքս աշխատէր ու կերտէր անկէ անդրի մը վըսեմ...
 Չունենալ զայն, ա՛հ ի՛նչ վիշտ...:

1911

Գ Ա Ն Ձ Ա Տ Ո Ւ Ն Ը

Դիտեմ հեռուն ես գանձատուն մը որուն
 Ոչ ոք անցաւ անկովս ճամբէն եւ ոչ ոք
 Ունի անոր բանալին փակ դուռներուն . . .
 Միայն պահնորդ մը խոնջ արդէն եւ տարուօք,

Հոն կ'սպասէ, ո՞րի, ի՞նչի... չի՛ գիտեր .
 Ահեղափայլ թերեւս օրուան այն շրքեղ
 Ուր նըժոյգովն իր քառատրոփ, իբրեւ տէր
 Դիպուած-Արքան պիտի գըրո՞ն տայ այնտեղ...

Եւ կամ, թերեւս, վարանքով գայ ու կանգնի՛
 Պիտի իր մօտ հեղ մանկուհի մ'որ գիտէ
 Դուռներ բացող մոգական բա՛ռը գաղտնի...

Բայց , կը խորհիմ... Իմ Ապագաս մի՛ գուցէ
 Ըլլայ պարապ գանձատուն մը, ո՛վ Աստուած,
 Եւ հոն ի զո՛ւր Յոյսքս ըլլայ ըսպասած...:

1911

Ա Շ Տ Ա Ր Ա Կ Ը

Պաշտպանելու համար հոգիս, ա՛լ երբեք
Թոյլ չը տալու համար կեանքին ալեաց տակ
Ամէն օր քիչ մը կորսընել, — բա՛րձր ու սէգ
Ես աշտարակ մը կառուցի, անյատակ

Ծովուն վերեւ ու երկընքին տակ դաժան....:
Հո՛ն միայնակ հիմա հոգիս կը բնակի,
Միտքըս պահակ՝ իր դիտակէն անբաժան
Եւ աշխարհի դէմ դուռըս զո՛ց կրկնակի....:

Հովն ու ալիք թո՛ղ զայն ծեծեն անխընայ.
Ո՛չ մէկ համբորդ ա՛լ կ'սպասեմ ես ծովէն,
Եւ ո՛չ ոքի ալ արդէն հոն տեղ չըկայ....:

Իսկ պատահի որ փոթորկաց մէջ զարնե՛ն
Ջուրերն անոր եւ նետեն բա՛ն մը անտես,
Դիտե՛մ թէ ան խնեա՛կ մըն է անցեալէս...

1909

Ե Ր Ե Ս Ն Ա Մ Ե Ա Կ

Երեսունի հրուանդանին առջեւէն՝
Ահա՛ իմ նաւս առագաստները պարզած,
Փրփուրին մէջ կը հետեւին մինչ իրեն
Շանաձուկի սեւ կըլափներ լայնաբաց . . . :

Կրտաւին վրայ կարկըտաններ կան անթիւ,
Եւ ծրուցաւ շատ անգամներ դեկն անոր . . .
Երեսունի հրուանդանին ի պատիւ
Կրցածիս չափ նորոգեցի զայն այսօր . . . :

Մեծ մրրիկներ չանցուցինք մենք, բայց յաւէտ
Եկաւ մեզ հետ կարծես կոհակ մ'ընդծովեայ,
Նաւըս անդուլ տատանելով, ու իր հետ
Դայքայելով հոգիս, մարմինս անխընայ . . . :

Պատահեցաւ որ յոյսըս մերթ կտրեցի
Երեսունի հրուանդանին հասնելու.
Բան մը սակայն կ'ազդարարէր միշտ ինձի
Թէ հոն իյնա՛ր պիտի կոհակն ահարկու . . . :

Եւ մենաւոր, մըռայլ համբուն վրայ ջուրին՝
Ես ունեցայ շատ մը մահեր նաւուս մէջ. —
Մանուկ Իդօերս անգղերն առին ու տարին
Եւ ծովամոյն կորաւ Հաւատքըս վայրէջ . . .

Շատ մը Սէրեր՝ թեւերուս մէջ մեռնելով ,
Եզերքէն դուրս , կամաց մը ջուրն եմ նետած .
Շա՛տ երազներ ինքնիրեննին ինկան ծով ,
Եւ ես վերէն աղօթեցի գլխաւաց . . . :

Յոյս մը միայն , զոր մեծցուցի, սընուցի
Երկար ատեն , հողույս ամբողջ զօրութեամբ ,
Որ իր տեսքին նըշուլանքով առնացի՝
Երբ կ'երեւէր՝ կը փարատէր ամէն ամպ ,

Իմ Յոյսըս օ՛ր մը ըլլալու ան զոր չեմ,
Ըլլալու ան, որ առաջ տէ՛ր ինքզինքին՝
Յետոյ անյաղթ պիտի կռուէր տարերց դէմ,
Իմ այդ Յոյսս ալ չար ոգիները զարկին . . . :

Եւ նաւուս մէջ պառկեցուցած եմ զանի ,
Ալետատան , հեծեծելով , տըքալով ,
Հիւանդ այնքան՝ որ քիչ օրէն կը մեռնի ,
Մինչ կը մընամ ծալաբազուկ՝ մահինն քով . . . :

. . . Երեսունի հրուանդանին առջեւէն՝
Ահա՛ իմ նաւս , ու ծովն է նո՛յն վայրենին...
Շանածուկեր կը հետեւին միշտ իրեն
Եւ կ'սպասեն իմ մեծ Յոյսիս դիակին . . . :

1908

Հաւատքըս հո՛ն ձրգեցի, բըզիկ-բըզիկ, հեռաւոր
Ճամբաներուն վրայ ամէն, ուր իմ սրտէս ալ մասեր
Արիւնլըւայ կը մընան, եւ ուր ո՛չ մէկը կ'ըսէր
Թէ կ'անցնէի ընդմէջէն մաքառումի մ'ահաւոր....

Ամէն ինչ վէրք կուտար ինձ, բա՛ռ մը, նայուածք մը միայն.
Կը բացուէին սրտիս մէջ սէրերն հանգոյն վէրքերու.
Շնչելն իսկ ցաւ մըն էր լոկ, կը տանէի զայն տակայն,
Վասնզի յոյսը յանախ կուգար վէրքերս փաթթելու...

Յոյսը յոգնած Հաւատքիս կուտար կազդէյր եւ ըստի,
Բայց զի կըռիւր տեսեց՝ յոգնեցաւ Յոյսն ալ տակաւ
Եւ տեսայ որ ճամբուն վրայ կը հեռանար թեւամիտի...

Եւ օր մըն ալ դիմացէս եկաւ Կասկածն ու կեցաւ
Իր կըտուցով կեռածայր, մագիլներով բըզկտիչ,
Եւ տիեզերքը ամբողջ քանդեց, փշրե՛ց քիչ առ քիչ....

Ձէ՛, չըկրրեց երկիրն ուրիշ բանաստեղծ
Մորուն հոգին քուկինիդ չափ բերնին վրայ՝
Ըլլար թեթեւ, խորհրդաւոր, սուրբ ու եղծ . . . :
Երբոր անգէ՛տ կարծես կ'երգես, հընօրեայ

Կարծես անտա՛ռ մըն ես անծայր, ուր կ'երթանք
Ամէն քայլի հրաշալիքներ զտնելով . . . ,
Կամ մեր հոգւոյն մէջ, խորհուրդի մըթին հանք,
Ոսկի լապտեր մըն ես՝ վառած հըրաշքով . . . :

Ինչե՛ր կ'ըսես, ի՛նչ մըմունջներ, բառեր կէս,
Որոնք յանկարծ անխալտ դուռներ կը բանան,
Որոնց առջեւ ծունգի կուգանք, մինչ կ'երգես

Դուն խորունկէն, զերդ անիծուա՛ծ քահանան
Որ կը ճանչնայ մեղքին ծաղկիլը ծիլ-ծիլ
Եւ տահարէն դեռ չի կրնա՛ր բաժնուիլ....:

ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Ես կը ճանչնամ անտառին մէջ ուր գարուն է ,
Ձոր մը պզտիկ, ծոր մը ծաղկած, ուր երիցուկ
Եւ շուշաններ ծիւն կը տեղան, ուր կ'արիւնէ
Կարմիր հարսնուկը շիթ առ շիթ վերք մը ծածուկ....:

Մանուկ գարնան ան օրօրոցն է հոն կարծես...
Երկու ճրկուն ուռենիներ՝ մէն մի ծայրին ,
Թեթեւ հովին տակ կ'երերան երբ յամրապէս՝
Ժանեկապատ ծորակն օրրել հոն կը թըւին...:

Եւ հոն, տեսէ՛ք, երկու մանուկ, ո՞րկէ եկած ,
Անտառին ո՞ր երկու մուտքէն հանդիպակաց ,
Կը կամըրջեն ծորը սէրով մը լըռակեաց...:

Երկու մանուկ օրօրոցին վրայ գարնան
Իրենց անքիծ սէրը կ'օրրեն...: Օ՜հ չըճանչնան
Տերեւաթափն եւ տրտմութիւնն իր անսահման...:

1901

ԳԱՐՆԱՆ ՅՈՅՍԸ

Օրերէ ի վեր՝ ծիւն, ծիւն է չորս դին,
Բայց ձայն մը ներսէս կ'երգէ հրճուագին...

—Երբոր նոր գարունն այս տարի հասնի,
Սարերը հագուին եւ դաշտերն ըլլան
Զերդ քղանցքն անոնց ըզգեստին հարսի,
Երբոր դըրախտէն ընելով թալան
Արեւը բուռ-բուռ ծաղիկներ բերէ
Եւ սփռէ ամբողջ աշխարհի վրայ,
Զեփիւռը անցնի ամէն մարգերէ
Եւ դեռափրթիթ խոտին հետ խաղայ,
Թռչուններն երգել ըսկըսին նորէն,
Գառները մայնն եւ բիւր ճրճիներ
Հողին վրայ անվերջ երթեւեկ ընեն,
Երբոր վերջապէս այս ծրմեռը ծեր
Մեռնի ու թաղուի՝ դալարի ներքեւ,
Երբ ծիւնասպիտակ թիթեռներ թեթեւ
Զմրան դամբանին վրայ բռնեն պար,
Յորդառատ առուն բարձունքներէն վար
Երբ հոսի յստակ ու խոխոջածայն,

Փափկաթոյր ամպեր կապոյտ երկինքէն
Առաջաստաբաց երբ անցնին երթան,
Ցորենները երբ յարութիւն առնեն
Եւ մեզ կերակրել նորէն խոստանան,
Երբ շարժի, թըռի, խնդա՛յ ամէն բան...,
Ինչպէ՛ս հոգիս ալ՝ թըռած ժըրաթեւ,
Պիտի վերըմպէ հրճուանք ու արեւ,
Եւ իր գարունին փարած ուժգնապէս՝
Պիտի վայելէ զայն խենդերու պէս...:

1910

Լ Ո Ն Տ Ո Ն

Դետեղերքէն կուգամ եւ գորշ Ուէսթմինսթրէն՝
Որ գորշ երկնից մէջ բարձրագլուխ կը մխուի.
Հո՛ն քարացած մեծութիւններ կը նիրհեն...
Ապրողներուն այստեղ արշաւն է ծովի...:

Սթրէնտին մէջ կառքի հոյլեր կը թըռին,
Ուղիղ եւ խիտ, կարծես փակած իրարու...
Բոլիսմէնի մը կարճ ճրպտոր լըռին
Անշարժացման հըմա՛յք մը մերթ կը հեղու...:

Օտարական եւ նոյն առտուն դեռ եկած՝
Այդ յորձանքին մէջ բռնըւած կ'երթամ ես...,
Մինչ սրտիս մէջ սէր մը կուլա՛յ գաղտնապէս...:

Որքա՛ն օտար ես զիս կ'զգամ...: Բայց յանկարծ,
Նորհուրդ մը զիս կ'եղբայրացնէ ամենքին.
—Ամենքն ալ, ա՛հ, պիտի սիրեն, սիրեցին...:

1904

Տ Ա Ղ Ա Ռ Պ Ո Տ Լ Է Ռ

Ինչպէս տրդան խաւարին մէջ, որ կը պօռայ
Զայն լեցընող ուրուականներն հալածելու
Եւ կանչելու համար կարծես իրեն վըրայ
Պաշտպանութիւնը հեռաւոր հօրն հոգածու՝

Դուն կը պօռա՛ս՝ չարտասուելո՛ւ համար գուցէ...
Ինչպէ՛ս սակայն անդնդահունչ հիշերուդ տակ
Մեծ քաղցրութիւնը հոգիիդ կը թափանցէ
Եւ կը նայիս միշտ երազի մը ըսպիտակ...:

Ո՛վ բանտարկեալը ծանծրոյթիդ սեւ պալատին՝
Զոր քու հոգիդ հասնանչագեղ լուսավառեց,
Որուն ամէն պատուհանին մէջ կը փթթին

Մինչ ծաղիկներ բազմաբուրեան..., հակատըդ յեց
Ապակիին՝ տփգոյն դէմքով դուն կը դիտես
Դարուց ամբոխն որ անցնելով կը ծափէ քեզ...:

1906

Վ Ի Շ Տ Ի Մ Ը

Ինծի կ'ըսես թէ վիշտիդ չըկայ ո՛չ մէկ վիշտ նըման,
Թէ աչուըներդ այս գիշեր պիտի նորէն չըգոցուին,
Թէ սենեկիդ մէջ ուր միշտ իրմէ մասեր կը ծըփան՝
Դուն մինչեւ լո՛յս վերըստին պիտի հեծես սարսուազին...:

Պզտիկ աղջիկ մըն էր ան՝ քեզ սիրելու անկարող,
Որուն ի տես մանկացաւ սիրտըդ մարդու չափահաս.
Ո՛վ այս պատրա՛նքը հիմա՝ քու հիւանդ սի՛րտըդ ծածկող,
Թէ սիրելով զայն միայն՝ անկէ սիրուի՛լ ալ կրնաս...:

Ո՛վ բարեկամ, ընդունէ՛ ցաւըդ սիրով, քաղցրութեամբ,
Զայն փայփայէ՛ ու զրկէ՛՝ իբրեւ տըւողը անոր,
Սէրըդ խաւարն ըլլայ թո՛ղ՝ միայն երազ մ'իրեն լամբ,
Եւ թո՛ղ վառի ան երկար, մենիկ, լըռիկ, սրգաւոր...:

Կ'անցնին սէրե՛րը ամէն, եւ կը փրտի՛ն մանաւանդ.
Երա՛զը լոկ կը մընայ, եւ տառապա՛նքը ուրկէ
Փախիլ կ'ուզենք՝ կը ջամբէ անոր սընունդ ու եռանդ
Արիւն-արտէն մեր սրտին, զոր ի՛նք միայն կը հերկէ...:

1907

Հոգիներո՛ւն վշտացած, անո՛նց որ սէր յուսացին
Եւ չըզրտան, եւ անո՛նց որ շատ սիրով հիւծեցան,
Մեծ լըռութիւնն իբր ըսփոփ ծընաւ ծոցէն այդ հուրին,
Եւ ան կ'երթայ աշխարհէն՝ գորովատիլ՛ւռ, սիրացան....:

Վիրաւորուած սիրտերուն կը մօտենայ անիկա,
Եւ սիրտերուն կարծրացած՝ իշխանաբար կը բաղխէ...,
Եւ, ո՛վ հրրաշք, վէրքն անոր ներկայութեամբ վարդ կ'ըլլայ,
Եւ, ո՛վ դիւթանք, կը բղխին աղբիւրներ քա՛ր սիրտերէ....:

Ան ամէն տեղ կ'երեւայ, մթնոլորտին մէջ առկալս, [ւոյ,
Մերթ գեղջկուհւոյ մը նըման եւ մերթ՝ հանգոյն թագուհի-
Ու երբ կ'անցնի՝ չի գիտեր մարդ տըխո՛ւր է թէ ուրախ,
Կառմ-տխարութեա՛մբը ուրախ՝ միշտ ըսփոփուած է յետոյ:

Կուգա՛յ, կ'անցնի՛..., յուզելո՛վ միջոցը զոր կը լընու
Ամբողջ իրմով, եւ միջո՛ցն ալ կը գրկէ զայն հեշտիւ,
Զայն կը տանի օրրելով, մէջէն կապոյտ ծուխերու,
Մինչեւ այն պահն ուր գրկին մէջ կը մեռնի՛ ան մեղմիւ....:

Աշխարհներու հեռաւոր հոգին իր մէջն ունի մերթ,
Եւ հոգիին վրայ դժգոհ՝ երկինքն անոնց կը բանայ. [թերթ
Անոնց լերանց վէտվէտումն ու ծաղկա՛նց ալ թերթ առ-
Տեղատարալին է փափուկ, հրալո՛ւմներո՛վը թաւշեայ....:

Հելք մըն է ան՝ որ հեւալ կուտայ կուրծքերը իր հետ...,
Որ տենդ կուտայ ձեռքերուն եւ աչքերուն ալ արցունք...,
Որ կը յառնէ հեթանոս խնջոյքներէն տարփաւէտ,
Ինչպէս յարկէն Աստուծոյ՝ ուր կ'ընծայուի պաշտամունք:

Սակայն անո՛նց մանաւանդ, անո՛նց որ սէր յուսացին
Եւ չըզրտան..., եւ անո՛նց որ շատ սիրով հիւծեցան՝
Մեծ լըռութիւնն իբր ըսփոփ ծընաւ ծոցէն այդ հուրին,
Եւ ան կ'երթայ աշխարհէն՝ գորովատիլ՛ւռ, սիրացան....:

Ա Շ Ո Ւ Ն

Երբեմն զիս կը յուզէր այս տեսարանն՝ երբոր նոր
էին աչքերս տակաւին.

Զիս կը յուզէր լալու չափ աշնան դալուկն ու անոր
Ողբակոծ շունչն ահագին...:

Ո՛վ բընութիւն, որ միշտ նոյն խաղը կրկին կը խաղաս,
Դուն՝ դերասան եւ դուն՝ բեմ,

Ա՛լ չես խօսիր իմ սրտիս եւ չես ազդեր իմ վըրաս,
Քեզ խոնջէնքո՛վ կը դիտեմ...:

Կը կարծէի քեզ նրման իմ անցեալիս՝ երբ զարնան
Ծաղիկներով կ'ողողուիս.

Կը կարծէի՝ երբ աշնան ալ տերեւներդ կ'իյնան,
Սուզըդ նրմա՛ն իմ սուզիս...:

Բայց ծաղիկներդ բոլոր կը վերածնին զարնան հետ,
Քու գեպիւռներդ վերըստին

Դըրախտաշունչ կը փրչեն, եւ թռչուններդ կուզան ետ,
Եւ առուակներդ կը հոսին...

Մինչդեռ տարի՛քը մերին ա՛լ երբեք ետ չի դառնար,

Մեր հրեռանքները բոլոր

Ա՛լ չեն ծընիր երբ անգա՛մ մը կը խամրին ցրտահար...

Մենք կը մեռնի՛նք ամէ՛ն օր...:

[խաբես

Մենք կը մեռնի՛նք՝ մինչդեռ դուն, ո՛վ բընութիւն, կը
Թէ մեր կեանքին ես նրման...

Ա՛հ որքա՛ն շատ կեանքերու տեսար անցնի՛լը այսպէս,
Որքա՛ն սիրտեր մէջդ ինկան...:

Մ Ա Հ Ա Ք Ա Յ Լ Ե Ր Գ Շ Օ Ֆ Է Ն Ի

Մա՛րդ մը մեռաւ....: Մարդը որ էր՝ յամբօրէն
Դէպի անդունդ կը գըլորի ու կ'երթայ.
Յուզարկաւորք՝ արեւին լո՛յսը իրեն,
Օ՛դը անշարժ, եւ հո՛ղն ոչ եւրս համբայ....:

Անդունդին մէջ իր գահավէժ զընացքին՝
Ընդհատ-ընդհատ այս աղմուկն է հեռասքող.
Ա՛յս՝ երկրի վրայ իր արծազանգն է վերջին,
Իր հուսկ վանկերն են լըռութեան հետ կռուող....:

Բայց հազիւ թէ իր վիհին խո՛րը հասած՝
Կը փնտրուեն զանի հո՛ւլերը թրթռուն,
Եւ ա՛յն համբան ուրկէ անցաւ սրընթաց՝
Կոգեկոչէ տըրո՛ւփը թունդ քայլերուն....:

Յիշատակներ դեռ կը ծրփան փոսին վրայ,
Յիշատակներ շինուած լոյսէ ու ծաղկէ...,
Երբոր յանկարծ Յաւէթժութի՛ւնը կուգայ
Եւ ուժգնօրէն փոսը մարդուն կը կնքէ...

1910

Հ Ր Ա Յ Ր Ք Ի Պ Ա Հ Ե Ր

I

Գ Ա Զ Ա Ն Ը

Ինչպէս նախնիքս անգղերու եւ զայլերու աստուծոյն
Ատեն ատեն, իբրեւ զոհ, գեղեցկագոյն գառն հօտին
Կընծայէին..., այնպէ՛ս ես՝ հոգւոյս հո՛ւնծքը լաւագոյն,
Իմաստութեան կը նետեմ խարտեաշ հասկերը գետին:

Զի ճիւղին կը տեսնեմ ստուերը միշտ ոտքիս տակ,
Զայն կը գտնեմ մտքիս մէջ, նայուածքիս մէջ եւ ծայնիս,
Կուրծքիս վըրայ կը սըրէ ան իր ժանի՛քը ճերմակ,
Եւ վըզիս շո՛ւրջ են ձեռքերն որոնք խեղդել կ'ուզեն զիս....:

Դազանն իմ մէջս է, աւա՛ղ, մշտապատրաստ, ակընդէտ-
Տարիքիս հետ միշտ մեծցաւ, զօրացա՛ւ ան, պահանջե՛ց,
Եւ զիտեմ թէ յաւիտեան ան պիտի գայ ինձի հետ....:

Անմեղ Հոգւոյն՝ մեղաւո՛ր ան խնդ եղբայրն է երէց,
Ան Մարմի՛նն է, նախնական, անզսպելի՛ վայրենին,
Եւ զոհերով մերթ միայն կը քընացնէ զայն Հոգին....:

1909

II

ՄԱՏՈՒՅՈՒՄ

Աչքերս երկու լոյս-բաժակներ են կարծես՝
Մինչեւ բերան քու տեսիլովդ լեցուն ,
Դրբան ետեւ բարձրամատոյց եւ վախէս
Դողդըղազին՝ հասակիդ ներս մտնելուն

Սպասելով . . . : Մըտածումներս՝ զոյգ կարգի
Վըրայ շարուած , անշարժ ու լուռ կ'սպասեն . . .
Մինչ Տենչանքս ալ՝ կոտորներով ամենի ,
Դժուարագուսպ մատաղի խոյ մ'է անգէն . . . :

Կարմիր արիւնը ոտքիդ տակ քիչ յետոյ
Պիտի հոսի . քզգայութիւնս բըռնկի
Պիտի յանկարծ՝ որպէս խարոյկ չոր փայտի .

Եւ շամփուրին վրայ նայուածքիդ Տենչանքս՝ խոյ ,
Դանդաղօրէն , հեշտանքով ու անխընայ ,
Պիտի դառնա՛յ ու ճենճերի՛, ածխանա՛յ . . . :

1963

III

ԴՈՒՍՏՈՒՄԸ

Տենչանքին քով գոհացումը կ'ուզեմ արդ . . .
Պէտք է գոնէ Տենչանքին թող տալ շարժիլ
Ազատօրէն , աներկեւան ու հրպարտ ,
Եւ չարզիւիլ որ ան լեռնէն վար ի գիլ

Դայ ուժգնօրէն՝ համբաներէ մերթ խօտոր ,
Եւ ըլլա՛յ իսկ գուցէ արշաւն անյաջող՝
Թողուլ որ սիրտն ըմպէ նեկտա՛րը պղտոր
Իր վայելքի յոյսին, հեւքին քրտնողով . . .

Դոհացումի պէտք է իմ յոյսըս հիմա
Ճահանչ դընէ սիրուած աղուոր գլխուն շուրջ . . . ,
Ըսպասումիս մէջ դիմացէս երբ կուգայ՝

Պէտք է գիտնայ — օ՛հ կէս-կատակ ու կէս-լուրջ —
Թէ բերնիս տակ պիտի շրթները հալի՛ն ,
Թէ ի՛մա ըլլա՛ն պիտի մարմինն ու հոգին . . . :

1903

IV

Կ Ի Բ Դ Ն Ի Ս

Իմ արիւնիս մէջ թոյն էք, եւ իմ ջուրիս մէջ նեկտար,
Զիղերուս վրայ՝ տաք երկաթ, մինչ արեւն էք աչքերուս.
Սրտիս մէջ օծ էք լորձնող եւ գալարուող անդադար,
Մինչ արբեցած ձեզ կ'օրհնեն ահա թեւերս ու լեզուս....:

Ըզծեզ երկա՛ր կ'անիծեմ երբ յագեցած կը մեռնիք
Ու ա՛լ կ'ըլլամ գերեզմա՛ն ձեր դիերուն ժանտաբոյր...
Բայց կը ծընիք վերջստին , յաւերժադէմ, գեղեցիկ ,
Եւ ես նորէ՛ն, հեշտօրէ՛ն, ձեզ կը մատչիմ ի համբոյր....:

Ո՛վ իմ կիրքերս , իմ որդե՛րս , զիս կրծոտող ու քամող,
Ո՛վ իմ կիրքերս , քաղցրագոյն իմ որդիներս մըթաշող
Որոնք երբե՛մս ուրացայ,-ձեզ արդ նորէ՛ն կը հանչնամ....:

Բընակեցէ՛ք ինծի հետ , խոնջ եմ ձեր դէմ կռուելէ .
Այսուհետեւ կեանքս ամբողջ պիտի ձեզի ծառայէ ,
Եւ թէ ուզէ՛ք՝ պիտի զամ ձեզ հետ դրժո՛խքը անգամ....:

1907

V

ԿՆՆԴԱՆԻ ԳՆԵՐԹՈՒԱԾԸ

Վաղուան յոյսին ծանրութեամբ աչքերս ահա կը գոցուին,
Մարմնոյդ յուշը մարմնոյս վրայ լաիլիզելով կը սուրայ
Եւ փետուրի գերդ տարափ մը թափթըփող գլխուս վրայ՝
Հին գգուանքնե՛րդ նորէ՛ն ես կ'ըմբռնենմ հոգեւին....:
[սեմ.]

Դուն այն աղուոր քերթուա՛ծն ես՝ զոր այս գիշեր գոց կ'ը-
նա՛խ՝ հանդիպումը մերին, ուր միշտ վախ կայ եւ վա-
[րանք.]

Գգուա՛նք մ'արդէն համարձակ, եւ առաջին իբրեւ յանգ՝
Համբո՛յր մ'երկար, տենդասպա՛ռ, մարող շրթա՛նցրդ ի
[սեմ. . . .]

Գիտեմ՝ յետոյ թէ ինչպէ՛ս իմ ընթերցումս անհամբեր,
Սրագաթո՛ւից կ'ընթանայ, թէ մերթ հեշտիւ կանգ կ'առնէ
Զայնարկութեան մը վրայ... եւ ցընորած, տարուբեր՝
Մերթ ալ ինչպէ՛ս իրարու տողերն ամբողջ կը խառնէ....:

Այդ քերթուածը, այս գիշեր, կ'արտասանեմ հոս, մինա՛կ.
Վերջաբա՛նն է, փոթորկոտ, աշխարհասատ ալելո՛ւն,
Զոր սակայն չեմ աւարտեր... եւ գերդ վիհէ մ'անյատակ՝
Կը նետուիմ վեր ու կ'երթամ հիւանդ, յոգնած, սարսը-
[ռուն. . . .]

1907

VI

ՀՐԱՒԷՐ

Քեզ արուեստով պիտի սիրեմ... : Դիտնալի՛ր
Եթէ հըմայքը իմ վարպետ ձեռքերու՝
Անութներուդ գրկով խորշերն ամբասիր
Եւ կողերուդ փայփայող մո՛րթը սնդուս ,

Երկարօրէն, վախկոտօրէն... , մինչեւ հո՛ն
Ուր կը սարսի , կը տապալի՛ կիսանդրիդ
Կուրծքիս վըրայ , եւ կ'ունկընդդեմ՝ երգեհո՛ն
Մարմնիդ հեւքոտ խոր նըւագին՝ հեշտառիթ...

Սըրունքներուդ ողորկ ու պինդ սիւներուն
Թեւերս իբրեւ դափնէպըսակ կը փաթտեմ,
Եւ դընելով ճակատըս գիրգ լանջքիդ դէմ՝

Կ'զգամ ուսիս վըրայ՝ ինչպէս ոլորուն ,
Աղուամագէ թեթեւ , ճերմակ կարապի ,
Քու պարանո՛ցդ՝ որ հոն յոգնած կը պառկի... :

1902

VII

ԳԳՈՒԱՆՔՆԵՐԸ

Դգուանքներուն ես գիտութիւնը ուսայ
Քու քովդ, հոգի՛ս... , նախ վախնալով, գաղտնաբար
Թեւըս թեւիդ վըրայ դըրած, եւ ապա՝
Քու հասկըցող, քու թոյլատրող, անբարբա՛ռ

Նայուածքիդ տակ համարձակիլ փորձելով... ,
Շուրջը մէջքիդ եւ ազդրերուդ սահանքին
Վրայ ձեռքերուս անկումներովը գինով ,
Անկումներովն երկար , անվե՛րջ, զայրագի՛ն... ,

Մինչեւ այն պահն ուր վախնալով գերագոյն
Դգուանքի մը մերձեցումէն, անկարո՛ղ
Դիմադրելու իր հեշտութեան նըւաճող՝

Կը հըրես թեւս եւ սարսուռով մը խսկոյն
Ոտքի կ'ելլես , ձրգելով զիս որ այստեղ
Հեծեմ մութին մէջ առանձին , սիրագեղ... :

1902

VIII

Կ Ի Ն Ա Յ Ի

Ո՛վ տարակոյսն ըզմայլահար իմ մտքիս՝
Անկարելի անմեղութեանը վրայ ,
Դըրանդ առջեւ կեցընելու համար զիս
Եւ յուսալու ներսը անոր՝ անվերկայ

Քօղամերկումն արձանագեղ քու մարմնոյդ . . . :
Վերադարձի մութ համբուս մէջ ամայի՝
Դեռ կը կարծեմ տեսնել աչքերդ կապոյտ ,
Եւ կը խորհիմ թէ բերնիդ վրայ կրնայի՛

Դընել համբո՛յրը շրթներուս տարփաւոր... ,
Թէ կրնայի՛ թեւերուս մէջ քաղցրօրէն
Ըզբեզ գրկել ու փայփայել... , մինչեւ որ
Դըլուխդ ինկած կուրծքիս վրայ , եւ խորէն

Երախտիքիդ բղխած ժպտով մ'աչքիդ մէջ,
Սրբեցնէ՛իր զիս շունչիդ տաք բուրումով ,
Եւ ա՛լ հսկէ՛ր տենչանքիս լոյսը անշեջ
Հեշտավաստակ քունիդ վրայ անխըռով . . . :

1902

IX.

Գ Ի Ն Ո Վ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Ո՛վ դուն, այս գիշեր գինովնա՛նք մէկտեղ . . .
Իմ երկչոտութիւնս, քու դիմադրութիւնդ,
Գինոյ բաժակին մէջ յակընթագեղ
Թո՛ղ լուծուին եւ թո՛ղ սիրոյ տան ծընունդ . . . :

Գինովնա՛նք...: Ո՛վ դուն որ զիս չես սիրեր,
Կիսախուփ աչքով թոյլ կուտաս ահա՛
Որ վըրադ շրջին ձեռքերս հեշտասէր ,
Որ բերանըս մի՛շտ բերնիդ վրայ իյնայ . . . :

Կը խնդա՛ս, թրթռուն, հնչուն ծիծաղով ,
Դըլուխդ ուսիդ վրայ թաւալած ,
Մերթ սաստելով զիս եւ մերթ անկասկած

Ջրգելով վըրաս մարմինըդ գինով . . . ,
Մինչ այդ ծանրութեան տակ ես կ'սթափիմ,
Ու կը խենդենամ նորէն, ո՛վ սէրդ իմ . . . :

1903

X

ԽՆՋՈՅԻՐ

Ես կ'սպասեմ դեռ անոր, այն ըսպիտակ, դեռատի
եւ ողորմած էակին, որ ա'հ գիտնար պիտի թէ՛
իմ էութիւնըս ամբողջ, ծարաւահիւծ ու նօթի,
ինծի տալիք անսահման իր խնջոյքին կ'սպասէ . . . :

Պիտի գիտնա՞ր ան հարկաւ...: Տըղու մը պէս միամիտ
եւ Աստուծոյ պէս գիտուն, պիտի գիտնար իր ձայնին,
Շարժումներուն եւ աչքին բերեղներո՞վը վըճիտ
Մատըռնակել ինծի նախ յոյսի կարմիր թունդ գինին:

Յետոյ ինծի թոյլատրէր պիտի որ ձե՛ռքը բռնեմ,
Որ ըմբռնեմ մարմինին բուրումն աղուոր ու հըգօր,
եւ արբենամ շրթներուն ժըպիտներէն քաղցրածոր...:

Թոյլ պիտի տա՞ր որ յետոյ զինքը պահեմ կուրծքիս դէմ,
Որ՛զինք սեղմեմ ու ժգնօրէն թեւերուս մէջ, բերնիս վրայ,
եւ սեղանին կործանմա՞մը այս խնջոյքը լըրանայ...:

1911

XI

ԽՈՍՑՈՒՄ

Քու թարմութի՛ւնըդ ինծի խոստացուեցաւ լրութեայն,
Ձէ՞, ո՛վ աղուոր, այս գիշեր դուն խոստացար ինծի զայն,
Նայուածքներուդ կըրակով որ բըռնկցուց իմ հոգիս
եւ ձեւերուդ պերճախօս լեզուով որ խենդ դարձուց զիս:

Ի՛նչ թարմէիր, ի՛նչ հերմակ, բարձրահասակ, փափկադէմ,
Մարմնեղ սակայն, եւ արդէն կը բերէի աչքիս դէմ
Ինչ գաղտնիք որ երջանիկ քու ըզգեստներդ կը պահեն,
Շընտրի ու լո՛յս մարմնացած, ձեւ ու մարմի՛ն լուսեղէն...:

Սակայն ինչպէ՛ս, Աստուած իմ, ինչպէ՛ս յիմար եղայ ես՝
Որ գողացող տենչանքիս հետ մեկնեցայ առանձին,
Գալարուելու մինչեւ լոյս, դողդըղալու որբի պէս...:

Այսօր հիւա՛նդ եմ քեզմով, ու կը նայիմ անձկագին
Ամէն վայրկեան, ամէն տեղ, անցորդներու դէմքն ի վեր,
Փնտըռելով ըզքեզ միշտ, քեզ գտնելու անհամբեր...:

1910

XII

Գ Ի Պ Ո Ւ Ա Ծ Ը

Փնտռեցի այս գիշեր հանդիպում մը դիպուածի,
Անոնց նրման զոր առոյգ տենչանքըս մերթ կ'ունենար...
Սիրոյ բոյր մը այս գիշեր գաղջ օդին մէջ կը յածի,
Զոր շնչելով քիչ առ քիչ՝ գացի գինով, տենդահար...:

Դիպուածը զիս երջանիկ կրնար ընել այս գիշեր...
Շընորհագուրկ աչքերուս եւ ձեռքերուս մէջ լըջուած
Բսպասեցի որ իջնան աստուածային հաճանչներ,
Համբուրասով շրթունքիս վրայ իյնայ շունչ մը թաց...:

Թափառեցայ ընդ երկար վայելքին մէջ ըսպաման,
Անծանօթին երկիւղով, ընտանութեամբ ծանօթին,
Լեցընելով մութն ամբողջ պատկերներով ցնծութեան...

Դիպուածը միշտ կ'ուշանար, ու կ'երթայի սարսուզին՝
Բոլոր սէրերն ապրելով բոլոր մարդոց այս պահուն,
Եւ տուն դարձայ տիեզերքը սիրելէ պարտատուն...:

1906

XIII

Վ Ա Յ Դ Ե Ա Ն Ը

Ա՛հ, վայրկեանին մէջ՝ կրկին
Վայրկեաններ կան, իրարու
Դէմ յանդիման. կը նային՝
Զիրար առանց ճանչնալու...:

Երկու բերան միասին
Եզան անոր օրհներգու՝
Նո՛յն համբոյրով. կը զատուին,
Եւ էր վայրկեանը երկու...:

Կը յիշեմ զայն, բայց այնպէ՞ս
Ինչպէս դուն ալ. ես գիտեմ՝
Թէ անկէ ի՞նչ կը պահես...:

Եւ այս խըրա՛մը դժխեմ,
Կայ սէրերուն մէջ ամէն...
Միշտ վայրկեանները զոյգ են...:

1912

Ծ Ե Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Կը ծերանամ...: Հանոյքներէն երէկուան
Բերանըս ա՛լ համ չառներ .
Սիրոյ յոյսն իսկ եւ տեսիլն ալ յաղթութեան
Զիս կը թողուն անտարբեր . . . :

Կեանքի նաշակն արմատախիլ ո՞վ ըրաւ ,
Ո՞ր դաժան ձեռքը սրտէս . . .
Հոգիիս մէջ հիմա մոխիր կայ անբաւ,
Հո՛ն ուր առաջ կար պարտէզ...:

Դերեզմանի ցուրտ մը դէմքիս վրայ կ'զգամ
Երբ կը նայիմ ոտքիս տակ . . .
Ո՛չ թէ այսօրն՝ այլ կ'ատեմ վա՛ղը անգամ,
Եւ երէ՛կն ալ բովանդակ . . . :

Չորցա՛ն, աւաղ, բիւր ծաղիկնե՛րը սրտիս...
Ոչ մէկ փափաք, ո՛չ մէկ սէր...
Ո՛վ իմ Անցեալս, դուն իսկ ինձմէ կը զատուիս,
Ինչպէս ծառէն՝ ճիւղ մը ծեր . . .

Բայց այս գիշեր, վերջին անգամ մը թերեւս,
Ո՛վ իմ Անցեալս, եկուր գրկենք մենք իրար,
Անո՛ւշ Անցեալ, զոր ներկայի իմ ցաւերս
Կը դառնացնեն յամբարար . . . :

Վերջին անգամ մը երեւցի՛ր ինձի դուն,
Այնպէ՛ս հանդարտ, այնպէ՛ս փափուկ ու վրճիտ՝
Ինչպէս գիւղ մը արշալոյսին մէջ հեռուն,
Պայծառութեա՛մբը խղճիդ . . . :

Դուն ունեցար, գիտե՛մ, վիշտեր որ մեռնի՛լ
Կուտային քեզ, եւ հրճուանքնե՛ր՝ որոնցմով
Կը թօթուըւէր հոգիդ, անտա՛ռ նորածիլ,
Անտա՛ռ որուն սէրն է հով . . . :

Դիտեմ թէ ի՛նչ մեծ յոյսերու անձնատուր՝
Կը վազէիր եւ յուսախաբ կ'իյնայիր.
Ինչպէ՛ս մերթ ալ՝ պատկերներու դէմ տըխուր,
Կը հեւայի՛ր անյարիր . . . :

Յետոյ պզտիկ քաղցրութիւններ, մերթ ընդ մերթ,
Քեզ օծեցին, լեցուցին քեզ . . . , մինչ հիմա
Զերդ ծաղկէ մը որ թափեցաւ թերթ առ թերթ՝
Բոյրէդ ոչինչ կը մնայ . . . :

Ուրեմըն ի՞նչ, առանց սիրոյ եւ յոյսի
Պիտի մընամ միշտ առանձին ես այսպէս,
Միշտ ու միայն լալու համար մեկուսի,
Աւերակաց բուին պէս . . . :

Ո՛վ իմ Անցեալս, կը մեռնիս դուն, բայց նորէն
Վերջին անգամ եկո՛ւր գրկենք մենք իրար.
Զիս թեւերուդ մէջ դուն սեղմէ՛ ուժգնօրէն,
Եւ խեղդէ՛ զիս յամրաբար . . . :

1911

ԱՆԿԱՐԵԿԻՐ ՔՆԱՐԸ

Ամենասէր փայրկեաններուս կը մօտեաւ երբ իրեն,
Եւ ինք գիտէ որ ա՛յ ոչինչ զիս իրմէ զատ կ'սփռփէ,
Հոգիս իրեն երբ կը յանձնեմ բընագործին, հեգործին,
Ան կը փախի հիմա ինձմէ եւ չի ճանչնա՛ր զիս, բարե՛...

Ի զո՛ւր իրեն կը ցուցնեմ փրկիս խորունկ, ցաւս մեծ,
Ի զո՛ւր իրեն կը յիշեցնեմ քե երբեմնի ճշդան եւ
Որուն յանախ աշուղներուն քեքեւ արցունքը արեց,
Զոր օրօրեց իր երգերով եւ ինձացոյց կուրծքին դէմ...

— «Դաշնակութեան հեղեղներուդ հիմա՛ ե որ պի՛տ ունիմ,
Կ'ըսեմ իրեն, հաշածելու համար ժրխո՛րը կեանքին
Եւ մոռնալու համար հոգւոյս յոգնութիւնը անաղիմ . . . »

Բայց ան ինձի բառ մը չուղղե՛ր, եւ ո՛չ մէկբառ մըսերիմ,
Զիս չի՛ ճանչնար եւ կը քողու զիս իմ ցաւիս հետ միմակ,
Միմակ ու յուն, գօտեմարտիչ եւ ընկճւիչ անոր տակ . . . :

1910

ԻՆՉ ԿԸ ԹՈՒԻ ԹԷ ԱՊՐԱԾ ԵՄ

Ինձ կը թըլի թէ սպրած եմ Եղադայի մէջ հին ասէն ,
Սոկրատին պէս վընիս հոգւով իմաստասէր մըն եմ եղած ,
Աստուածային գաղտնիքին դէմ կեցած եմ յուռ ու երկիւղած ,
Սքանչահար զայն դիտելու եւ յուծելու զայն ըզբաղած . . . :

Սակաւընժիր աշակերտներ զիս ցերեկին կը շուրջապսէն
Հոփանաւոր ծառի մը ջալ , Աֆրոքոյի ոսփին ներքեւ ,
Զիս կ' ունկընդրեն անյագօրհն , եւ մերթ քառով մ' արփաքել .
Անցրպէսին մէջ իրենց հետ կը վազցընեն զիս հեւ ի հեւ . . . :

Այր չափահաս եւ ծանրախոհ , սյդ քարմերամ խոււքին մէջտեղ
Ես իմ հոգիս անդրադարձած անոնց աջին մէջ կը գտնեմ .
Քրնարական ձեւ ու ձայնով , խնայողաւէ ու յուսադէմ .
Անոնք կանանց կղզիներ' եւ խորհուրդներու ծրփանքին դէմ . . . :

Իմաստութիւն , դուն կը քղիսիս առասպոյրդ' եւ մաքրագեղ ,
Հորիզոնին վրայ կանգնող սա՛ հեշտագիծ թըլուրներէն ,
Սա՛ երկընթին մաքուր ու նուրբ , եւ այս տղոց խոււքին նորհն՝
Որոնք , աղբիւր մշանորոգ , տեղերփի քարմութիւնն են . . .

Ինչ փոյթ թէ զիս չըհասկընան , դասապարտեն ալ ուրիշներ ,
Ինչ փոյթ եթէ զիս ֆարկոծեն , ճամբուս վրայ հայհուչ քառնան ,
Թէ ի վերջոյ ինձ երկարեն նստել քաժակն ալ սեւ մահուան ,
Եւ արտասուօք ինձմէ գաւտիլն աշակերտներ' ու անհալական . . . :

Իմաստութիւն , միշտ կը ծըռեմ առջիդ զըրո՛ւխսս աշեներ...
Կեանքս ամբողջ պաշտամունքիդ նըրիրելի յէտոյ՝ հիմնայ
Իր հուսկ ժըպիսն ալ իմ հոգիս անս վրայ դեռ կը քանայ ,
Եւ այդ ժըպի՛տը կը մընայ այս շեռներուն , հողին վրայ . . . :

II

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ ՄԱՀՈՒՆ

Որոտաբեր ամպին տակ՝ սարեակն ինչպէս, թառին վրայ,
Գլուխը ներս կը քաշէ, կ'անշարժանայ, կը լըռէ...
Ո՛վ Մահ, ի տես ըստուերիդ որ ճամբուս վրայ կ'երկնայ՝
Ես կ'ամփոփուիմ, կը նայիմ ու կը դադրիմ երգելէ...:

Ժամանակաւ, հեռուէն երբոր տեսած եմ ըզքեզ՝
Մերթ վախցած եմ, մերթ լացած, ու անիծած եմ յաճախ
Ըզքեզ, ո՛վ Մահ, որ գիշերն ես օրուան մը տօթակէզ,
Որ մեծ, խորճենկ օրրանն ես՝ այս կեանքին ծա՛յրը առ-
[կախ:

Անկէ ի վեր բայց այնչա՛փ ինձ մօտեցար, Ուրուակա՛ն,
Կըմախանդամ լողալով կեանքի կապոյտ ծովուն վրայ
Եւ շուրջս յանկարծ խեղդելով անոնք որ ճա՛նկըզ ինկան,

Անկէ ի վեր ես այնչա՛փ քեզ նայեցայ ու դըպայ՝
Որ ա՛լ միշտ քոյս ես կարծես, աներեւոյթ բայց միշտ գոյ,
Եւ կ'ապասեմ քեզ ինչպէս բունին, ամէ՛ն երեկոյ...:

1911

ՄԱՀՈՒՆ ՏԱՂԵՐ

I

ԵՐԿՈՒ ՄԱՀՆԵՐԸ

Ես այս երկու մահերն ալ, ո՛վ Տէր, սիրով կ'ընդունիմ...
Կա՛մ ունենալ գիւղական խրճիթ մ'ուր սէրը տիրէ,
Շարժի՛լ շունչին մէջ կընոջ մ'ու գիրքերու մըտերիմ,
Եւ իրիկուն մը մարի՛լ շրջապատուած վարդերէ...:

Եւ կա՛մ յանկարծ վրայէս անցնող հովէն մարտագոռ
Տարուիլ դաշտե՛րը կռուոյ, վըրիժաբորբ, հըրաչուի,
Թափելով մերկ սուսերիս ծայրէն վէրքեր բիւրաւոր,
Եւ իյնալով անոնց մէջ՝ զերդ անկողնո՛յ մը վարդի...:

Ես այս երկու մահերուն կը փափաքիմ փոխն ի փոխ,
Անոնք ինձի կը ժպտին եւ կը ժպտի՛մ ես անոնց,
Անոնց մէջտեղ իմ հոգիս կարծես կեցած է շատոնց...:

Օ՛հ եթէ կեանքս եղաւ պարտէզ մը զոր ոտնակոխ
Ըրին դիպուածն ու անեղ ճակատագիրը դժխեմ՝
Գոնէ թոյլ տո՛ւր, Աստուած իմ, որ հըքն անոր ե՛ս ընտրեմ:

1910

III

Ա. Ռ. Մ. Ա.

Կը յուսայի — իմ մանուկ յոյսս անսանձ էր —
Քեզի հասնիլ ծիրանեշող, դաժնեւոր...
Կեանքն ինձ դերբուկ մը ցոյց կուտար, ո՛չ ցանցեր,
Որուն դուն ծայրն էիր կանգուն, Մա՛հ աղուոր...:

Կը յուսայի տակաւ առ Քեզ բարձրանալ
Հաստատ, հրգօր եւ խորադրոշմ քայլերով...,
Անո՛նց թիւին վրայ յաւելուլ թիւ մըն ալ
Որոնց դամբան՝ Պատմութիւնն է անխրոտով...:

Ըսպասեցի եւ ուղղեցի բիւր աղերս
Որ տանէիր հոգիս փառքով փաթտըւած՝...,
Մինչ կեանքը զայն հիմա բրաւ քրջազգած...:

Դուն կրնայիր սակայն, ո՛վ Մահ, երբ թեւերս
Կուղղըւէին դէպի աստղերն ոսկեթել,
Զիս այդ դիրքի՛ն, անոնց լոյսի՛ն մէջ զարնել...:

1910

IV

Մ. Ա. Ն. Ա. Ր. Ե. Ր.

Շուրջըս ամէն օր տեսնելով զանի
Եւ մէջս ըզգալով զայն ամէն վայրկեան՝
Մահն եղած է ինձ այնչա՛փ ընտանի,
Որչափ աչքերուս՝ արե՛ւը վաղուան...:

Մա՛հ, արե՛ւ, այնպէ՛ս խառնըւած միմեանց
Կերեւին ինձի, որ մերթ կը խորհիմ
Մի՛ գուցէ արեւն ըլլայ մահ մ'անանց
Եւ մահն ալ՝ արե՛ւ մ'անդրը քան շիրիմ...:

Ինչպէս խաղամու մ'որ լուսցուցած է
Կորսնցընելով իր վերջին լուման,
Եւ պատուհանէն աչք մը կը յածէ

Ծագող այգին վրայ..., այնպէ՛ս ես Մահուան
Կը նայիմ՝ հիմա, անհոգ, անտարբեր,
Իբրեւ թէ նոյն խեղճ օրն ինձի ծագէր...:

1908

V

Վ Ե Ր Ա Յ Ո Ւ Մ

Ո՛չ ընտանի անասուն, ո՛չ ալ գազան քարայրի...
Երբե՛մըն ծով եւ երբե՛մն հագիւ առու մը պզտիկ...
Հոգւոյն մէջ շո՛ղ մ'աստղերէն, մինչդեռ մարմինը կ'այրի
Գեհե՛ններո՛ւ կըրակով... այսպէ՛ս ծընաք զայն, ո՛վ դիք...:

Իր մըտափին վրայ երկինք մակընթանայ պիտի յար...
Պիտի յաւէ՛տ գալարուի անհունարբու իր հոգին...
Եւ մերթ հըպարտ Հերակլէս, մերթ ալ գերի դողահար՝
Ինքը իր դէմ յաւիտեան պիտի կռուի՛ զայրագին...:

Շընորհեցէ՛ք այժմ, ո՛վ դիք, որ չըդարձած դեռ հողին
-Որուն յոգնած բայց ազնիւ մէկ կոյտէն զայն կերտեցիք-
Իր աչուրներն հաւատքո՛վ վերջին անգամ փողփողին...:

Երկրէ երկինք երկարող յոյսի ճամբէն գեղեցիկ
Թողէ՛ք հոգւոյն որ մեկնի սրբաթըռիչ, լուսաւէտ,
Թողէ՛ք երթա՛յ մահուան մէջ՝ իր մեծ սէրերը իր հետ...:

1908

II

ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ

Սպասէ՛ դեռ, եւ աշնան օր մ'երբ կ'իջնէ
Արեւն երկինքէն,
Ցուպըդ վեր ա'ռ եւ հակատէդ քշէ՛ դժնէ
Ամէն խորհուրդ : Քէն ,
Նախանձ ու ոխ, հզմէ՛ քարին վրայ առջիդ
Զերդ ոլորք մը իժ,
Հըպարտութիւնդ ալ արիւնէ՛ շիթ առ շիթ,
Եւ իբրեւ պատիժ
Անցեալ ամէն աններելի հեշտութեանց՝
Նետէ՛ խորն հովտին
Յիշատակի արկղիկը ծանր, ծա՛նըր գանձ....:
Երբ աչքիդ ետին
Նըշուլէ աստղ մը նոր, պայծառ, հեռաւոր,
Կտրէ՛ վերարկու
Մը գիշերէն, եւ ա'լ գընա՛, ուխտաւո՛ր,
Հոգւոյդ ահարկու
Ճամբաներէն, լեռնէ ի լեռ, միայնակ,
Ժայռերուն անխնայ
Զարնըւելով եւ սրբելով զերդ դանակ՝
Կամքդ անոնց վրայ . . .

Հովերուն մէջ, ահեղօրէն տարածուող,
Թեւերըդ պարզէ՛
Եւ քանդումի եղի՛ր անոնց պէս կարող...
Անգղ, արծիւ, բազէ
Թո՛ղ սորվեցնեն իրենց խաղերը քեզի,
Թէ ինչպէ՛ս, զերդ սլաք,
Իրենց թիւը որսին վրայ կը նետուի՛
Անշեղ եւ արագ . . .
Յետոյ դարձո՛ւր գիշերներուն մէջ պայծառ՝
Աչքըդ դէպի վեր
Եւ աստղերէն անդորրութի՛ւնն անոնց ա'ռ...
Երբ ամէն աւեր
Հին ու խարխուլ շէնքէն հոգւոյդ մէջ լրանայ,
Երբոր հոյզ մը նոր
Ոտքէդ մինչեւ գրլուխդ անզուսպ բարձրանայ,
Երբ անդնդախոր
Լըսես յանկարծ ծայրը հողին հեծեծող...,
Կատարներէն վար
Սա՛ ուղխերուն հետ ձիւներուն լուսողող՝
Իջի՛ր խօլաբար,
Մոլեգնօրէն, շրքեղապէս, անարգել,
Դաշտե՛րն ոռոգել . . . :

Գ Ա Յ Լ Ի Ն Հ Ս Կ Ո Ւ Մ Ը

Ձիւն...: Անտունդները լեցուցեր, եւ լեռներուն
Կողերն ի վեր, եւ դաշտերուն ծածկած վըրան...
Գիւղ մը, հիւղեր՝ համբորդներու կարծես նըման,
Բըլուրին ո՛տքը թաւալած, ինկած նըկուն . . . :

Լո՛ւռ իրիկուն միապաղաղ դաշտին վըրայ .
Ճերմակ ծառեր կը խոնարհին մինչեւ գետին .
Դէպի քաղաք համբան անհետ կը քընանայ . . .
Վերադարձող կուսութեան ի՛դ մըն է յետին . . . :

Հորիզոնին անփայլ լուսին մըն է փակեր . . .
Կեանքը յանկարծ . . . Գիւղին վըրայ, կաթիլ կաթիլ,
Ինչպէս արիւն՝ կարմիր լոյսեր կուգան թափիլ...:

Եւ կը դառնան նայիլ մարդիկ բըլուրն ի վեր,
—Ձիւնին երեսն երկարած շուքն իր ահաւոր՝
Գայլ մը, անշարժ, գիւղին վերեւ կը հսկէ կոր...:

1903

Մ Ե Ս Հ Ա Շ Տ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ը

Նըշուլավառ ունիմ այգերը կեանքիս,
Ուր անգուսպ եւ փրփրերախ
Պատերազմիկ մ'է հոգիս՝
Անմիջական մարտին յոյսո՛վը ուրախ . . . :

Սեմին առջեւ կ'եռայ այնքա՛ն քաղէ անհամբեր,
Ծափերու մէջ խըլելու
Արիւնաներկ դափնիներ . . . ,
Որ կը խորհիմ թէ հոգւոյս մէջ կը զարթնո՛ւ

Հոգին անշուշտ իմ հին ռազմիկ մէկ պապուս...:
Բայց մարտաշունչ հովն ահա՝
Շուրջըս տակաւ կը նըլաղի ու կ'իյնա՛յ . . .

Եւ կը խորհիմ նորէն տրտմած ու անյոյս՝
«—Այդ նախահայրս մի՛ գուցէ
Անխըզելի մեծ հաշտութիւն մ'ուխտած է...:»

1906

Հո՛ւս՝ կեանքն ահա՛, իր անվերջ կարսւանո՛ւ վր յուզմանց,
Հրճուանքներու, վիշտերու, ոգորումի տենդագին, [փանց
եւ հո՛ն՝ կեցած քիչ մ'անդին՝ ա՛յն սեւ խորհուրդն անթա-
Ռումէ՛ բոլոր խորհուրդներն ահասարսուռ կ'ընկրկին...:

Հո՛ւս, այս պահուս, խօլական տենչերու վա՛զքը անսանձ
Մէկ ծայրէն մի՛ւսը երկրի եւ բարձրացող մինչ երկին...
Հո՛ն, մեծ դադարը յանկարծ ամենագգի բիւր հրգանց,
Անդնդահունչ հո՛ն հառա՛չն իմաստնագոյն խորհողին...

Հո՛ւս ո՛չ մէկ նետ կը հասնի նըպատակին յոր կ'ուղղենք,
Շէնքը զոր հոս կ'սկսինք կը մընայ միշտ կիսաւարտ,
Ամէն թըռիչ կը կասի, եւ կը կոտորի՝ ամէն գէնք...:

Անգիտակից Ամբողջին գիտակցութի՛ւն մեղապարտ՝
Ո՛վ մա՛րդ, պատիժդ է ասի, որմէ փախիլ կրնաս լոկ,
Ինքզինքըդ կա՛մ լրքելով կոյր Աստուծոյ մը ի գոգ,
Եւ կա՛մ անծայն երթալով կեանքի գետին հետ հան-
[դարտ...:

Ուզեցի ըզքեզ սէգ ու անընտել.
Ուզեցի մազերդ ուկիանին խաժ
Ալիքներուն պէս ձեռքիս տակ զգուել.
Ուզեցի բազո՛ւկըդ հրզօր ու վարժ...:

Ուզեցի անգուսպ քեզ իբրեւ կորիւն՝
Իմ փափաքներէս, ցասումէս ծընած,
Որպէսզի գոչեմ սրտէս «Յաղթութի՛ւն»,
Երբոր թարթափին աչքերս քնէած:

Որպէսզի սիրեն, դողալով, ըզքե՛զ,
Որպէսզի ուժիդ, շընորհիդ ներքեւ
Իմ թշնամիներս՝ մարդերը՝ ընկճես...:

Եւ մեծնա՛յ հասակդ ամբոխին վերեւ,
Եւ երգե՛ն անո՛ւնըդ միաբերան,
Ու հանչնա՛ն զիս վրադ, որդի՛ս աննըման...:

ՏԱՂ ԱՌՈՒ ԱՏԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ատելութիւն, քեզ այսպէս բացած չէի կուրծքս դեռ...
Սէր ունէի, կամ գոնէ կը ներէի՜ շատերուն.
Կը դառնային միշտ աչքերս երկինքն ի վեր լուսայեռ՝
Միշտ լեցուելու, լեցուելո՛ւ աստեղց ժպտո՛վը քթթուն....:

Բայց ի՞նչ տըգեղ են մարդիկ, հետըզհետէ ի՞նչ տըգեղ,
Եւ անդադար մութին մէջ ինծի ինչպէ՛ս կը դաւեն...
Ե՞ւ կ'ուզէ՛ք որ տակաւին Ատելութիւնը շըքեղ
Չըսըէ՞ սուրն իր ժանգոտ՝ պիղծ օրերուն անիւէն....:

Թերե՛ւս քաղցր էր ապրիլ հանդարտօրէն, բարութեամբ,
Ժպտի՛լ երբեմն ու յաճախ խորհրդածե՛լ անայլայլ...
Սըրինգը քա՛ղցր էր թերեւս՝ քան շեփորին երգը բամբ...:

Կ'ուզեմ նետել ես հիմա, զերդ ծեր սատան մը շրուայն
Ատելութեանս հուրը բորբ չորս անկիւններն աշխարհի...
Եւ ի՞նչ փոյթ թէ այդ հուրէն իմ էութիւնս ալ այրի....:

1906

ՎՐԷԺԻ ԳԻՆԻՆ

Ուրախ եմ այսօր....: Քամուած է գինին
Ձոր պիտի խըմեմ կաթիլ առ կաթիլ՝
Մաքրելու համար սրտիս ժանգը հին...
Կ'ուզեմ ամբոխին մէջ սուրալ, նետուիլ՝

Ձերդ վայրի երինջ մը անտառին մէջ,
Կոտրելով ճամբուս վրայ թուփե՛ր անթիւ...
Կ'ուզեմ որ ըլլայ Վըրէժըս անշէջ,
Իբրեւ մորենին այրի ցայգ եւ տիւ....:

Կ'ուզեմ ըզզլիսի՛լ մըտածմամբն ուժիս՝
Որ իրեն արգելք չի ճանչնար բընաւ...
Լի եմ քանդումի մրրիկո՛վն անբաւ....:

Եւ եթէ, ո՛վ դուք, վաղը գտնէք զիս
Աւերակներու ներքեւ գանկըս բաց,
Գիտցէ՛ք, հրճուանքո՛վ իմ շունչս եմ տըւած....:

19 2

ՏԱՂ ԱՌ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէ՞ս կ'ուզես որ սիրեմ, յարգեմ ըզքեզ ու լըսեմ
Ատամնաթափ այդ բերնէդ ականջս ի վար ձայնով ցած
Փսիլըսացուած խօսքերուն՝ որոնք բարի ու խոհեմ,
Որոնք բարւո՛յս համար են, գիտե՛մ, խորհուած ու ըս-
[ուած....:

Ինչպէ՞ս կրնամ հանդուրժել քեզի առանց զայրոյթի
Եւ տարփողել կրնամ քեզ՝ երբ քու տեսքիդ մէջ արդէն
Ես թառամած կը գտնեմ յոյսերս ամէն ծաղկատի,
Երբ ձայնիդ մէջ իմ ամբողջ հին երազներս կը հեծնն....:

Հիմա գիտուն, իմաստուն եւ շատ լո՛ւրջ եմ, Աստուա՛ծ իմ.
Փորձառութի՛ւն, ա՛լ հիմա դուն յաւիտեան իմ մէջս ես
Ինչպէս որդը պըտողին, եւ ես քեզմո՛վ կը փըտիմ....:

Դուն կը ցայտես աչքերէս, շարժումներէս, խոհերէս,
Եւ ամէն օր որ կ'անցնի՝ կ'ընէ քեզմո՛վ զիս հասուն,
Եւ ամէն օր աւելի՝ քեզմով կ'ըլլամ ազագուն....: չ

1909

Հ Ա Ի Ա Տ Ա Փ Ո Խ Ը

Ա..

Դեռ շատ պզտիկ՝ կը յառէր իր աչուրնե՛րը յաճախ
Տեղափոխուող իրերուն, անցնող ձեւին, գոյնին վրայ.
Իր մտածո՛ւմը կ'աճէր խոտին հետ որ կը մեծնայ.
Կը թօթուըւէր իր հոգին թիթեռին հետ թեւաբախ....:

Դեռ պատանի՝ կը խորհէր ամէն արդեանց պատճառին,
Կ'անշարժանար Շարժման դէմ, եւ կը թըւէր իրեն թէ,
Ինչպէս ալի՛քը մօտի՝ ուրի՛շ ալեաց ծընունդ է,
Այնպէ՛ս իր կեանքն ալ կուգայ կենաց ծո՛վէ մը լըռին....:

Եւ կը վախնար՝ գտնելով զինք խորհուրդով մը լեցուն,
Ճակատագրին խաղալիկ, անձանթին սահմանուած,
Շղթայապի՛րկ զերդ գերի, արարչագո՛րծ զերդ Աստուած:

Եւ կը մեծնար՝ մատնըւած իր հետ մեծցող վախերուն,
Եւ երբ Աստուա՛ծը իր մէջ յաղթահարուած ա՛լ ըզգաց՝
Ան վանք մըտաւ եւ եղաւ սեւ ստուեր մը սրբասաց....:

Բ.

Կարծես լարուած եւ հիմա թրթրուածայն ու անվերջ
Քակուող պզտիկ զսպանակ մը լըռանիստ խուցին մէջ,
Վանականին շրթունքէն բառերն իր հին աղօթքին
Կը թափթրփին մենակերպ, խրոտվայոյզ, անձկագին....:

Գուցէ դուրսի աշխարհէն եկաւ խորհուրդ մ'այցելել
Յանպատրաստից իր հոգին...: Գուցէ բաւի՛ղը անել
Հաւատալեա՛ցը խրթին՝ մոլորեցուց միտքն յանկարծ...
Կամ իր անցեալն էր գուցէ որ վառեցաւ ինքնարծարծ...:

Նայուածքն ահա քիչ առ քիչ կը սեւեռի սարսափով...
... Երկինք շրջած է ահա՛ եւ եղած վիհ մը իր քով.
Սեւ ագռակներ գլխուն շուրջ կը թռչտին անդադար
Եւ իր հոգին վիհին մէջ կը փըստըն կտցահար...:

Եւ աղօթողն երբ կ'զգայ որ սուրբ բառերը փրցուն
Դեռ խրոտվին մըրուրով կը թողուն սիւրտը լեցուն,
Դանդաշելէն կը քալէ դէպի լուսանցքն իր խուցին,
Եւ աչքերէն արցունքի երկու ուղիւն կը հոսին...:

Գ.

Լուսամուտին առջեւ նստած է ան հիմա,
Աչքը դաշտին եւ լեռներուն փոփոխակի,
Որոնց ետեւ գիտէ թէ մեծ քաղաքը կայ
Եւ հոն մարդոց հօտը անթիւ կը մակաղի...:

Նայուածքին մէջ կայծեր կ'անցնին արեգակէն
Եւ մտքին մէջ մեծ փայլակներ՝ որ անդադար
Կեանքի մըթին անտառը հոծ կը փռեկտեն
Եւ կը ցուցնեն հոնկէ անցնող գետերն երկար...:

Լուսամուտին առջեւ նստած կը դողա՛յ ան...
Մութ է իր խուցն եւ մո՛լթ՝ աշխարհն ալ իր առաջ...
Ձընըշուա՛ծ ըլլար ճահանչն այս գիտութեան
Որ կը խաղայ երեսն հոգւոյն լալահառաջ...:

Սակայն ոտքի կ'ելլէ յանկարծ, եւ վճռօրէ՛ն
Կը սրբէ աչքն ուր կը փայլի բոց մը գաղտնի,
Եւ խրելով Խաչելութիւնն իր սընարէն,
Ձինուորուա՛ծ անձ, հետը կ'առնէ ու կը մեկնի...:

1909

ՀԱՅՐԵՆԻ ԶՐՈՅՑՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

I

ԱՐՇԱԿ Ա.Ի ԿՈԹՈՂԸ

Ծովեզերքին վրայ կանգուն՝ կ'երեւի Սի'ւն մ'ըսպիտակ
Որուն զագաթը մինչդեռ կը ծփծրփայ ձիւնափառ՝
Կը դիզուի աղտը տակաւ իր անպաշտպան ոտքին տակ-
Մարդը հոն խո'ւխ կը նետէ եւ շունը ժա'յթք անըսպառ:

Բայց լեռներէն հեռաւոր կուգայ դիւցազն պարմանին.
Թեթեւազէն, ամրաքայլ, արծուէհայեաց, աճառուտ,
Եւ մարմարին լուսողող լանջքին վրայ անօգուտ
Մէկ հարուածով կը մըխէ յանկարծ նիզա'կը Փառքին...:

Դիշերուան մէջ կայծակներ գլխուն հաճանչ կը սփռեն
Եւ ամբոխներ երկիւղած զայն պաշտելու կուգան միշտ,
Մինչեւ որ օր մ'ալ ուրիշ գան ամբոխներ ամբարիշտ
Եւ ալեաց տակ գըլորեն Կոթողն ու Փա'ւքը իրեն...:

1902

II

ՏՐԴԱՑ Ա.Ի ԿԱՌՔԸ

Տե'ս, նենգաւոր քու վրանիդ մուտքին առջեւ,
Կառք մը որուն անիւներն են երկու արեւ,
Երիվարներն ալ մութ ամպեր... , տե'ս, ո'վ նախկին

Արքաներու հրգօր սերո'ւնդ, ըզքեզ կրկին
Կը կանչէ կառքն արշաւներու... Օ'ն, թո'ղ համբան
Քեզ առաջին տեսնէ, ըլլա'յ միշտ անխափան...:

Մինչեւ երկինք կ'ելլէ փոշին ակօսներուդ
Որուն ետեւ ախոյեաններդ կը գալարուին...
Դո'ւն ուժերուդ վարէ՛ երա'մը խմբովին...:

Եւ թէ ըլլայ որ նեղ համբու մը մէջ ժողուտ
Քեզ վար նետէ յանկարծ Դիպուա'ծը դժպատեհ,
Սուրա' իսկոյն եւ անիւէն զայն կալանէ'...:

1903

ԱՐՏԱՇԷՍ Բ.Ի ԳԵՐԵԶՄԱՆԸ

Ահագնամեծ բացուեցաւ զերեզմանին հայրենի
Երախը լայն ուր անթիւ ինկան քաջեր ինքնագոհ...
Նորոգուեցաւ թարմ արեամբ պատմութեանը ծիրանի,
Եւ սարսուցին անոր տակ ոսկորները բրրածոյ...:

Արքայորդի՛, միայն դո՛ւն խոժողաղէմ, սեպածեւ,
Կանգնած եզերքը փոսին՝ մուծ խորհուրդներ կ'որոհաս.
Կ'ընկըղմի շո՛ւրջըդ աշխարհ եւ արեւը քեզի սեւ
Կ'երեւայ ռումբ մը միայն կործանումի վերահաս...:

Արքայորդի՛, օ՛ն թօթուէ՛ այդ տրտմութիւնդ եսական.
Եղբրամարք թո՛ղ հեծեն եւ թո՛ղ գանձեր մեծագին
Թաղուին իր հետ եւ ըլլա՛ն զոհաբերումն իր փառքին...:

Դեռ թաց աչքեր, արդէ՛ն իսկ, յոյսով վերադ կը դառնան
Եւ կը փնտռեն սուրն աջիդ...: Զայն շողացո՛ւր եւ քեզ հետ
Վազցո՛ւր ամբո՛խը մինչեւ նոր ափունքներն արփաւէտ:

1903

ԱՐՏԱՆԱԶԴ Բ.

Սալերուն վրայ կիրակնօրեայ հարուածներ
Այլեւքս թո՛ղ չըզարնրւին...: Կեր տարէ՛ք
Մասեաց այրին առջեւ՝ որուն խորը ծեր,
Հսկայ գամբուեր կ'ոռնան գիշեր եւ ցերեկ...:

Թո՛ղ զօրանան անոնք եւ թո՛ղ վերջապէ՛ս
Կրժեն շղթան Բանտարկեալին դարաւոր...
Ո՛վ մեծ շուներ, որքա՛ն նայուածք գաղտնապէս
Կը դիտեն ծեր անվրհատ ճիգը այսօր...:

Եւ թո՛ղ լուծուի ա՛լ հօրն անէծքը յամառ
Իր փոսին մէջ նետուած այս նոր զոհերով,
Եւ յայտնրւի՛ որդւոյն հասակը պայծառ
Մեր դաշտերուն վրայ որ դարձան մահուան ծով...:

Հայ աշխարհի հուներուն ^{մայր} անպաշտպան՝
Իր տէգերուն կայծակն անկերք թո՛ղ շողայ,
Թո՛ղ թշնամոյն գունդերն իր շո՛ւրջը իյնան,
Եւ թո՛ղ կանգնէ հայրենի գա՛ն հրնօրեայ...:

1905

Ան յաղթեալ թոյլ եւ վերեւ

Վ. Ս. Բ. Ս. Զ. Դ. Ս. Տ

Աւելի՛ արագ քան նետն աղեղին,
 Աւելի՛ աշխոյժ քան իր յոյսն անսանձ՝
 Զոր տարիներով գգուեց կաթոգին
 Օտար երկրների մը տակ անթափանց
 Եւ օտար ու ցուրտ աչքերու ներքեւ . . . ,
 Հիմա՛, դաշտերէն ու անտառներէն
 Կը սուրա՛յ, եւ իր արշաւին առջեւ
 Կը կենայ՝ յաղթուած՝ մրըրկոտն երէն . . . :

Գիտէ թէ հեռուն զահն Արշակունեաց
 Բացած է թափուր բազուկներն իրեն,
 Թէ իրեն՝ նոյնպէս սրտեր լայնաբաց
 Կ'սպասեն հեռու հայրենի երկրէն . . . :
 Կը ժպտին ահա՛ Մասիսը երկոքին . . . ,
 Վեհաշարժ սօսիք կարծես մեծ բարեւ
 Մը կուտան իրեն . . . , մինչ եփրատն անդին
 Կը քակէ իր դէմ գօտին հըրանձրեւ . . . :

Ահ շուտ, հիմա շու՛տ, Հայերու Աստուած,
 Իշխանը Հայոց հասցո՛ւր իր փառքին . . .
 — Յանկարծ, քարայրէն սա՛ սեպագանգուած
 Թշնամի մարդիկ դուրս կը սողոսկին
 Եւ իր լուսեղէն ճամբան կը կտրեն . . .
 Բայց ի՛նք կը թօթուէ զանոնք զերդ տերեւ
 Եւ ահեղ թափով մը կ'ոստնու գետէն,
 Հրաշալի՛ կամուրջ եփրատի վերեւ . . . :

1905

VI

Յ Ս Ր Ս Լ Է Ձ Ն Ն Ր Ը

Երբեմնական ո՛վ մեր դաշտե՛րը օրհնացան,
Բերրի՛ դաշտեր, որ աշնայնի հովին ներքեւ
Ձեր դեղինփառ հասկերուն ծո՛վը անսահման
Վէտվէտելով երկընքին տակ՝ երկնապարզե՛ւ

Ձեր հունձրն առատ հայ գիւղերուն կը բաշխէիք...,
Դժբա՛խտ դաշտեր, իր բրտինքէն ետք զոր սիրով
Գիւղացին ձեզ կը նըւիրէր, իր կարմըրիկ
Արի՛ւնն ալ ձեր վըրայ վազեց հեղեղներով...

Եւ ա՛լ անծայր գերեզմաննոց մը դուք դարձաք,
Մըռա՛յլ դաշտեր..., եւ գիշերուան շաղը չքնաղ
Իբրեւ արցունք իջաւ մինչեւ արեւածագ
Ըզձեզ ծածկող մեռելներուն վրայ կիսաթաղ...:

Սակայն, դաշտե՛ր, Հայո՛ց դաշտեր, չըզգացի՞ք դուք,
Այդ ահաւոր գիշերներուն մէջ անթափանց՝
Երբ կը պատէր ըզձեզ խաւարը մեծասուգ
Ու կը լսուէր հոգեվարքի ճիւղ մանկանց ,

Չըզգացի՞ք դուք ձեր հուններէն լայնատարած
Խուժող այդտեղ մըթին վոհման մը խօլարշաւ ,
Սեւ շուներու անծայն վոհմա՛կ մը որ սուրաց
Եւ մեր անթիւ դիակներուն վրայ կանգնեցաւ...

Եւ չըճանչցա՞ք Յարալէզնե՛րը հին Հայոց ,
Արարատի կիրճերէն դուրս ելլող յանկարծ,
Դէպի զիրենք կանչող դիե՛րը բազմախոց
Մօտենալով, եւ լըզելով վէրքերը թաց . . . :

Դաշտե՛ր Հայոց, մեր զոհերուն համար պէտք չեն
Ո՛չ դամբարան, ո՛չ ալ ծառեր իբր հովանի...
Յարալէզնե՛ր մենք շինեցինք մեր սրտերէն.
Եւ զուռն այդպէ՛ս օր մը ոտքի պիտի կանգնի...:

1903

VII

ԳԵՂՕՆ

ՍՕՍԵԱՅ ԱՆՏԱՌԻՆ

Հայոց երկրին մէջ միշտ կ'ապրին
Մեծ սօսիներն արմէնաւանդ . . .
Եւ լըռութեանն ու ըստուերին
Մէջտեղ անոնց, անարգաւանդ
Օրէ մը ետք քերթողն երբ խանդ
Ու ներշնչում խնդրել կուգայ,
Խըռովայոյզ հիւղերն աստ անդ
Կը փսփրսան «— Դո՞ւն ես, արքայ . . . :»

Կ'անցնին անվերջ օրն ու տարին
հաշտութեամբ . . . : Դաշտ, դարեւանդ
Եւ լեռներուն ալ կատարին
Ձիւնը փայլուն զերդ աղամանդ
Կը կըրեն հետքն անոնց հիւանդ
Ծա՛նըր քայլին . . . Մինչ հոս՝ հսկայ
Ծառերն, յոյսով միշտ անվրկանդ,
Կը փսփրսան «— Դո՞ւն ես, արքայ . . . :»

Սեւ աղէտի մը նախօրին՝
Անտառն յուզուած է՝ մանաւանդ
Եւ տխրութեամբ սօսիք կ'օրրին .
. . . Օ՛հ թշնամւոյն ըստուերը ժանդ .
Տունե՛ր, գիւղե՛րը քարուքանդ . . .
Բայց մինչ թաւուտքը կը սըգայ,
Ահա՛ ձայներ անհրնազանդ
Կը փսփրսան «— Դո՞ւն ես, արքայ . . . :»

Զ Օ Ն

Իշխա՛ն, անյայտ դեռ քու անուանդ
Հայորդիները ապագայ
Ուխտած պաշտում մը մոլեռանդ՝
Կ'աղաղակեն «— Դո՞ւն ես արքայ . . . :»

1903

Գ Ո Ղ Թ Ա Ն Ե Ր Գ Ի Զ Ն Ե Ր

Տաւիղն առկախ իրենց ուսէն՝ կ'երթային
Գիւղէ ի գիւղ, զըւարթ, անհոգ, աներկիւղ.
Ճըպուռներէն մեղեդիներ դաշտային
Կը սորվէին եւ գիշերը՝ նորընծիւղ

Խոտերուն մէջ կ'երգէին զովքն Աստղիկին...
Առտուն նորէն ճամբայ ինկած, արեւո՛վ
Արդէն գինով, գիւղի մը մօտ երբ այգին
Կը տեսնէին՝ կը մտնէին անոր զով

Յանցերուն մէջ եւ մեղրագօծ ողկոյզներ
Կը քաղուէին անոնց շրթանց վրայ թովիլ...
Որթատունկն ալ իր ոստերով կը՝ պնէր
Անոնց զըլուխն՝ որ կը հակէր քիչ առ քիչ....:

Ասպնջական դուռ մը հեռուն կը բացուէր
Անոնց առջեւ... Կանանց, տըղոց՝ ցնծութի՛ւն...
Իր անկիւնէն կ'օրհնէր հանին ալեհեր
Եւ կը խայտար, կը վըժա՛ր տո՛ւնը համբուն....:

Սեղանն առատ, ինչպէս զինին ալ աշխոյժ,
Կը զրգռէին երգիչներուն խանդն անմեռ...
Կը հեծեծէր տաւիղն իբրեւ սիրտ մ'անբոյժ
Եւ ծայներէն միշտ ըսփոփանք կը հոսէր . . . :

Գողթան երգիչն աւանդապահն է ցեղին .
Վահագնի ծնունդ, Արտաշէսի հարսանիք ,
Դարէ ի դար անոնց երգին մէջ կ'ապրին...
Մատա՛ղ ձեզի, երգիչնե՛րս, դո՛ւք ալ ապրիք...—

. . . Կ'անցնին, կ'անցնին շատ տարիներ ու դարեր,
Եւ կը հոսի արի՛ւնն, աւա՛ղ, զինւոյ տեղ. . . ,
Բայց կը դառնայ խնդութի՛ւնը անհամբեր
Եւ դուք կ'երգէք նորէն ձեր ե՛րգն արփագեղ....:

ՍՈՒՐԲ ԲԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Գառնուկներուն համբերութիւնը հաստաւ ա՛լ.
Երբէ՞ն ի վեր եւ մինչեւ ե՞րբ գառնուկ ըլլալ...
Տաճարներուն աղաւնիներն ալ սրբազոհ
Կորագըլուխ իրենց կեանքէն եղան դժգոհ...:

Մասնակցեցան շուշանները անոնց քէնին,
Գալարեցին մաքրասարսուռ հեզ հասակնին...
Մանիշակներն ալ դարձուցին վիզերնին վեր
Եւ իրիկուան մէջ սփռեցին բա՛րկ բուրումներ...:

— Ո՛վ հեղգութիւնն մարտիրոսաց եւ հին սրբոց.
Հերի՛ք որչափ պազինք դահճին ձեռքերն ու զէնք.
Մեր կարգին մե՛նք ալ արդ դահիճ ըլլալ կ'ուզենք—:

Եւ գառնուկները գայլ եղան, տատրակներն՝ օձ,
Եւ շուշանները փոխուեցան ժանտափուշի,
Եւ մոլեխինդ՝ մանիշակաց տեղ արդ կ'աճի...:

1903

Գ Ե Ղ Օ Ն

ՎԱՆԱՅ ՏԱՐԵԽԻՆ ԵՒ ԿԱԽԵԹԻ ԳԻՆԻՒՆ

Դըրախտը անշո՛ւշտ հաստատուած էր հող,
Բարերեր երկիր, դժբա՛խտ հայրենիք...
Հունձքըդ ատոք էր, մարգըդ քաղցրահոտ
Եւ վըրադ ապրող մարդո՛ց երջանիկ
Ամէն օր տօն էր, ամէն օր հարսնիք...
Արիւնը հողին եւ բերքն ալ ծովին
Ճաշակելով յար՝ կ'օրհնէի՛ն նախնիք
Վանայ տարեխն ու Կախէթի գինին...:

Ջրկոխկուտըլած չըմնա՛ց արօտ...
Ամէն անկիւնէ զազանն իր ժանիք
Ցուցուց եւ քանդեց... եւ ամէն ջրրոտ
Դաշտերը չորցան... ամէն մէկ տանիք
Սուգի քօղ կապեց... մանկուներ, պատանիք
Երգելը մոռցան, եւ իրենց հանին
Ա՛լ մոռցաւ բերել մառանէն աննիզ
Վանայ տարեխն ու Կախէթի գինին...:

Ո՛վ երջանկութեան աննրւա՛ն կարօտ...
 Լոյս մը կը ծագի ճամբուն վրայ մենիկ...
 Ահա՛ կը դառնայ հօտը հովուին մօտ,
 Եւ ահա՛ այգին, մանկամա՛րդ կրնիկ,
 Կ'զգայ իր ծիծերն հոյզով նորէն լիք...
 Եւ սեղաններուն վըրայ կ'երեւին
 —Մինչեւ օրհնութեամբ, քաջե՛ր, կը յիշուիք—
 Վանայ տարեխն ու Կախէթի գինին...:

206

Շարայ, գէր իշխա՛ն Շիրակայ, հերի՛ք
 Որքան ամբարներդ պարապ հեծեցին .
 Ողջունէ՛ դարձեալ երկնային բարիք՝
 Վանայ տարեխն ու Կախէթի գինին . . . :

1903

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ

Սիրեցիներ Քեզ նախ դրօշակի մը պէս...
 Մեզ ըսեր էին, երբ փոքր էինք դեռ,
 Թէ լերանց կատարն էիր պանծացեր,
 Թէ ծալեր, նետե՛ր էին հիմա Քեզ,
 Բայց թէ պիտի գար այն օրն ուր նորէն
 Պիտի ծեծուէ՛ր դուն լայն հովերէն
 Ու լուսաւորէ՛ր պիտի ցոլքըդ մեզ...
 Սիրեցիներ Քեզ նախ դրօշակի մը պէս...:

*

Իբրեւ ուռենի՛ մը Քեզ սիրեցիներ...
 Հերարծակ գըլուխդ կ'օրրէիր մեղմիւ,
 Նայելով կոտրած ճիւղերուդ անթիւ...
 Կ'անցնէին քովէդ ժանտաղէմ անձինք՝
 Հաստաբուն կոճղիդ զարնելով կացին...
 Օ՛հ, Քեզ մեր աչքերը ծով-ծով լացին՝
 Երբ այլք ոստերէդ շինեցին սրբինդ...
 Իբրեւ ուռենի՛ մը Քեզ սիրեցիներ...:

*

Սիրեցինք ըզՔեզ, վրիժառու դանակ...
 Հողին տակն էիր՝ երբ ծեռք մը անտես
 Քեզ մէջտեղ հանեց, շողացուց ըզՔեզ...
 Դահլիճը ըզգաց Քեզ կոկորդին տակ
 Եւ պահ մը դողաց, բայց պահ մը միայն...
 Կոտրեցար, ժանգոտ դանակ, նոյն հետայն,
 Եւ Քեզ ծաղրելով թողուցին մինակ...
 Սիրեցինք ըզՔեզ, վրիժառու դանակ...:

Կը սիրենք Քեզ արդ, գերութեան շղթայ,
 Որ ըմբոստացման կը մըղես ըզմեզ...
 Մեր միսերուն մէջ, մեր վրդին շուրջն ես
 Եւ ամէն շարժում զոր կ'ընենք հիմա՝
 Մեզ կը գալարէ ցաւերով անգութ...
 Բայց պիտի սիրենք հետքն ալ վերքերուդ
 Այն օրն ուր ըլլաս Դուն կապ մը ծաղկեայ...
 Կը սիրենք Քեզ արդ, գերութեան շղթայ...:

1901

«Հ Ա Յ Ո Ւ Հ Ո Դ Ի Ն»

Ողբացեալ Դ. Դաւիթեանի յիշատակին

Կ'երթայ, կ'երթայ... մարդու մը պէս որ գինով,
 Որ հիւանդ է..., զոր շատ խաբեր, տանջեր են,
 Եւ ո՛ր նորէն, դանդաչելով, տըքալով՝
 Կ'երթայ յառաջ իր տաժանքի համբայէն...:

Դէպի առաջ, դէպ՝ իր կայանն հեռաւոր՝
 Որուն յոյսը իր մէջ փոխուած է ուժի,
 Ան միշտ կ'երթայ, երազելով, մինչեւ որ
 Փոսի մը մէջ յանկարծ նորէն գըլորի...:

Մերթ մընացորդ մը իր նախնեաց քաջութեան
 Ճակատագրին դէմ զինք ոտքի կը հանէ,
 Եւ չդժբարձ դեռ կոտրած սո՛ւրը պատեան՝
 Ան մութին մէջ քիչ մ'ալ ինքզինք կը զարնէ...:

Եւ միշտ կ'երթայ, դանդաչելով, տըքալով,
 Հագիւ կանգուն յիշատակովը իր հարց...
 Կ'երթայ մութին մէջ իր ցաւովը զինով...,
 Մինչեւ որ օր մ'եկէ լոյսին մէջ յանկարծ...:

1902

ՏԱՂ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻՆ

Քեզ, Հայ լեզու՛, կը սիրեմ մրգաստանի մը նըման...
Մեր անցեալին թանձրախիտ ստուերներուն մէջ՝ կարծես
Մէյ մէկ պըտտուղ՝ քու բոլոր բառերդ ինծի կ'երեւան,
Որոնց մէջ միշտ կը քալեմ ու կը քաղեմ զանոնք ես...:

Մրգաստանի մը նըման կը սիրեմ քեզ, Հայ լեզու՛...
Մեր հայրենի պալատէն, պարտէզներէն մընացորդ՝
Դալարազեղ դուն պուրակ, որ դիմացար դարերու,
Եւ կը մընաս միշտ առոյգ, հին աւիշովդ կենսայորդ...:
[ման,

Ծառերուդ մէջ հովանուտ կ'երթամ խինդով մ'անսահ-
Արմատներուդ, հիւղերուդ վրայ նայելով հիացիկ,
Զարմանալով թէ ինչպէ՛ս դուն մընացիր՝ երբ սաստիկ
Քամին քու շուրջըդ փռչեց եւ տապալեց ամէն բան...:

Մէյ մէկ պըտտուղ գոյնըզգոյն՝ ամբողջ բառերդ ահա՛,
Հիւթեղ բառերդ՝ զոր որքա՛ն հասունցուցին արեւներ,
Բառերդ որոնք այս պահուս ունիմ շրթանցքս վըրայ,
Բառերդ որ քիմքըս կ'օծեն՝ միջոցերդ ~~պէս հոտեւան~~...:

1913

Ի ԼԵ ԶԻՆ ՈՒՅՆ ԱՅՆՈՒՅԻՐ

ԱՐԱՐԱՏԻ ԴԱՇՏԻՆ ՄԷՋ

I

Մ Ա Ս Ս Ս Ս

Դուն Մասիսն ես...: Եւ կը նայիմ, կը նայիմ քեզ,
Անյազ աչքով, մինչ սիրտըս ալ ա՛յբ մ'է կարծես
Որ ընդլայնած՝ քեզ կը գրկէ ամբողջապէս,
Քեզ կը ծըծէ՝ զերդ ջուրը հո՛ղն արեւակէզ...:

Կը տեսնե՞ս զիս, ո՛վ Մեծ Վրկան մեր անցեալին,
Եւ կ'զգամ թէ նայուածքիս մէջ որքա՛ն նայուածք
Եւ հոգւոյս մէջ զահակործան քանի՛ աստուածք
Քու անսասան գահիդ առջեւ կը կողկողին...:

Արշալոյսին մէջ ծիրանի կ'զգենուս դուն,
Զինչ օղին մէջ կը ծփծրիաս՝ բայց չես ժպտուն,
Քեզ գըրաւած է յիշատակն հին դարերուն...:

Եւ տըխուր ես, զի իշխանաց փառապըսակ
Հսկայաքայլ տեսար անցնի՛լը ոտքիդ տակ,
Եւ զի յոյսի հորիզոններն են բոլոր փակ...:

II

Ա. Ի. Ն. Ր. Ա. Կ. Ն. Ն. Ր. Զ.

Ի զուր, աւանդ...: Դարերն իսպառ անցեր են
Եւ հազիւ թէ աւերակներ են թողեր,
Հետքեր միայն անոնց կեանքէն ու փառքէն
Որոնք երբեմն հոս կ'ապրէին իբրեւ տէր...:

Սաւառնաթեւ կայ յիշատակ մը այստեղ՝
Մեծ տրտմութեամբ մը ծանրացած, մըթընցած...
Դաշտերն ի վար կ'իջնայ անցեալը ահեղ՝
Իր օթեւան սեպ սարերէն ամպամած...:

Բանի մը քար, քանի մը բառ՝ հոս ու հոն,
Տապանազի՛ր գերեզմանի՛ մը անծայր...
Եւ մինչ ծրուած՝ կ'ուզես կախել սիրտդ ի ձօն

Ազատ արանց որ հայրերուդ էին հայր,
Ո՛վ խեղճ ստրուկ, անցեալը չի՛ հանչնար քեզ
Եւ ձեռքիդ մէջ սիրտըդ փոշի՛ կը զանես...:

III

Լ. Ռ. Ն. Ս. Ի. ՈՐԶԻ ԿԱՆԹՆԱԳ

Երկնի անթիւ աստղերէն՝ մերն է միայն անկեալ...
Ամէն գիշեր, վերը հոն, Արագածի գլխուն վրայ
Ան կը շողայ առանձին, այնքան անջատ միւսներէն՝
Որ ուրի՛շ ձեռք մը կարծես զանի վառեց գաղտնորէն...:
[Եան.]

Կարծես թէ ան հոն կախուած է մեզ համար, յաւիտ-
Ան կանթեղն է՝ լոյս առած Լուսաւորէն Հայութեան,
Անկէ լըցուած, անոր ջինջ արտասո՛ւքէն՝ իւղի տեղ,
Պլպրլացո՞ղ քաղցրութեամբ, պլպրլալի՛ք միշտ կանթեղ...:

Այդպէ՛ս հաւտաց ու այդպէ՛ս դեռ կը հաւտայ հայ հոգին՝
Որ միշտ դարձաւ, նայեցաւ եւ յառեցա՛ւ անծկագին
Առտուն՝ ձիւնոտ Մասիսին, եւ գիշերներն ալ՝ անո՛ր...:
[Թեղիդ]

Այդպէս եւ ե՛ս, ո՛վ մեծ Սուրբ, հաւատարմարժ կան-
Ըզգացի որ հոգւոյս մէջ կը ծագէր շո՞ղը վրճիտ,
Եւ կը մեծնար, կը մեծնա՛ր, մինչեւ կ'ըլլար ա՛յգ մը նոր...:

I V

Հ Ր Ս. Զ Ղ Ս. Ն.

Հըրազդանն է անիկա . . . եւ իր զոռո՛ւմը անեղ
Կը լեցընէ տարածութի՛ւնը շուրջի...
Ո՛վ խուլ ժըխոր, որ օդին մաքրութեան մէջ ծայրայեղ
Զերդ բզզիւն մը մեղուանոցի կը թռչի . . . :

Կը մօտենաւ եւ տակաւ կը համակէ ձայնը քեզ ,
Կը մտնէ ներս ականջներէդ ու սրտէդ ,
Մինչ դաշտին մէ՛ջ ալ կարծես կը ծովանայ փրփրադէզ
Եւ կ'ընթանայ՝ քեզ վարելով իրեն հետ...:

Իջած է մո՛ւթը հիմա Մասիսի հին երկինքէն՝
Ուրկէ այնչա՛փ արեւներ ալ բարձրացան,
Իջած է լուռ ու հանդարտ, փոշիի պէս ձիւնեղէն,
Կամ անցեալի ինչպէս անի՛ւն սրբազան . . . :

Երբ կամուրջէն անցնելով ա՛լ կը մտնես երեւան՝
Գետին աղմուկն արբեցուցած է ըզքեզ . . .
Իր ջրվէժող ալեաց տակ անհետացած է ներկան .
Պատմութեան մէջ, պապերուդ հե՛տ կը քալես...:

Եւ ի՛նչ հրմայք՝ քիչ յետոյ՝ երբ Հովուատո՛ւնը Հայոց
Ուր կը մտնես ինչպէս դղեա՛կդ հայրենի ,
Բերդի մը պէս կը կանգնի գետին վերեւ ցաամնակոծ
Եւ այդ անվե՛րջ մըռնչիւնով կ'օրօրուի...:

Գիշերուան մէջ կը կենաս պատըզգամին վրայ անոր...
Ցերեկուրնէ Մասիսն աչքիդ մէջ է դեռ .
Եւ կը խորհիս. «—Հայութեան Մասիս իրա՛նն է հրգօր,
«Եւ Հըրազդան՝ իր աղաղա՛կը անմեռ...»

V

ՋՈՒԱՐԹՆՈՑ ՏԱՃԱՐԻՆ ՄԷՋ

Այս տաճարին մէջ, ո՛վ Տէր, աղօթեցին անո՛նք որ
Իրենց ցաւի ծուխին խառն՝ հրճուանքի բո՛ց մ'ունէին.
Իրենց մաքուր քրտինքին հետ արեան ուղիս մ'ալ բոսոր
Շաղախած էր այս հիմերն, եւ բուրումնին հետ խուկկին

Կը բարձրանա՛ր անոր հոտն եւ կ'սփռուէր միշտ զիրենք...
Խաղաղութի՛նն ամէնուն հոգիին մէջ կը տիրէր
եւ հաւատքով դեռ ամուր ու շրթներով ալ աննենգ,
Անոնք ըզՔեզ կ'օրհնէին՝ զի կ'օրհնէի՛ր զիրենք, Տէ՛ր....:

Հիմա, այստեղ, ծածկըւա՛ծ են դարերու փոշիով
Անոնք որոնք հայրերուս եղան հայրե՛րը ազատ,
Անո՛նք որ հոս ատենօք ծնրադրեցին քովէ քով,
Խոնարհեցան, բայց նաեւ շտկըւեցա՛ն անընդհատ . . . :

Մինչդեռ այսօր, այս փրլած տաճարին շուրջ կը տեսնեմ
Տարածաափի՛ւռ ամէն կողմ, մինչեւ հեռուն, շա՛տ հեռուն,
Անոնց սերո՛ւնդը ամբողջ, մի՛շտ ծնրադիր, թախծադէմ...
— Տէ՛ր, արծակէ՛ ալ զանոնք, ի սէր իրենց պապերուն...:

1911

ՅՈՒԼԻՍ ՏԱՍԸ

Անո՛նց որոնք այս առաւօտը չը տեսած՝
Դիշերն ի բուն Խաւարին դէմ մաքառելով,
Խաւարին մէջ տապալեցան գետնատարած...,
Անո՛նց՝ երթանք աւետերգել տապանին քով...

«—Ահա՛ արեւ որուն սիրո՛վը դուք մեռաք,
«Ահա՛ երկինք՝ ձեր յոյսերուն նրման պայծառ,
«Եւ ապագա՛ն, անուշ ու ջինջ, զոր մենք անյազ
«Հոգւով կ'ըմպենք՝ մեր ծարաւի՛ն մէջ հըրավառ...

«Աշխարհ ամբողջ հիմա ծո՛վ մ'է ուրախութեան,
«Ուրկէ, աւա՛ղ, առանց ձեզի մենք կ'արբենանք,
«Թէպէտ գիտենք որ բղխեցաւ ձեր մըտածման
«Աղբիւրներէն եւ ձեր ճիգէն ան առաւ կեանք...»

Երթանք հծծել մենք անոնց քով՝ «Ներողութի՛նն...»
Անո՛նց, որոնք այս առաւօտը չը տեսած,
Խաւարին դէմ մաքառելով գիշերն ի բուն,
Խաւարին մէջ տապալեցա՛ն գետնատարած...:

1908

Մեծ Վրճիռին հասած էր օրն, ու բացուած
էին բոլոր գերեզմաններն աշխարհի . . .
Բիւր սերունդներ կեցած էին դէմ դիմաց,
Մութ երկնից տակ՝ որուն վրայ վիթխարի

Ձեռք մը միայն կը նըշուէր . . . : Այդ Ձեռքէն
Կ'իջնար տակաւ, կ'իջնար դանդաղ, լըռելեայն,
Հսկայ Նըժար մը շղթայով հըրեղէն՝
Ձոր յարուցեալք կը դիտէին պիշ, անծայն . . . :

Սարսափազդու Նըժարն եկաւ ու կեցաւ
Այս մարդկային ծովուն վերեւ . . . եւ տակաւ
Հոգիներուն կ'երթար հեղեղն անոր մէջ . . . :

Նըժարն ամէն արժէք ճշդիւ կը կշռէր . . .
Միայն երբ գար Գըթած Հոգին, հրեշտակներ
Կը տանէին զայն լոյսերու մէջ անշէջ . . . :

Այս գիշեր ալ, այս հեռաւոր լեռներուն մէջ ,
Մըղոններով հեռու բոլոր հին տեղերէն,
Մինակ, մինակ բոլորովին, ամիսներէ
Ի վեր ո՛չ մէկ մըտերիմ բառ ուղղած մէկուն,
Յիշատակներս իսկ վախնալով շատ քրքրելէ
Ձի չըլլայ թէ այս ներկային մէջտեղ սառին . . . ,
Այս գիշեր ալ, նորէն քաշուած սննեակիս մէջ ,
Վարէն ահա՛ տըղոց աղօթքը գիշերուան
Կը լըսեմ որ կը բարձրանայ մինչեւ ինծի՝
Կարծես Մութին հսկայական թեւերուն վրայ . . . :
Ու կ'ունկնդրեմ այդ նըւագին, ու կը դառնայ
Կ'իջնայ միտքըս, կ'իյնայ յանկարծ անոնց վրայ,
Հարիւր քըսան տըղաքներո՛ւն՝ որոնք այստեղ
Ամիսներէ ի վեր կ'ապրին միշտ ինծի հետ ,
Որոնց ահա՛ ամէն մէկուն աչքերն ու դէմքն
Իրենց ձայնին հետ դէպի ինձ կը բարձրանայ . . . :
Երգը լըռեց . . . Վայրկեան մը վերջ խուլ ժըխորով
Կը թըթըռայ բակը ամբողջ . . . : Ժըխորը վեր
Կ'ելլէ տակաւ սանդուղներէն, դաշնաւորուած

Ոտքի աշխոյժ տըրոփներով...: Վանդակապատ
 Թռչուններու խումբ մ'է կարծես, որոնք յանկարծ
 Իրենց թեւերը թօթուելով՝ գետնէն կատար
 Կը բարձրանան՝ թառին վրայ քրնանալու...:
 Եւ կը խորհիմ՝ աչքըս մուծին մէջ ընդլայնած.
 «Որքան երագ, բուն թէ արթուն, անոնց մտքին
 Մէջ կը ծագին, հո՛ս, այս շէնքին, այս ամրափակ
 Պարիսպին մէջ...: Որքան յոյսեր գուրգուրակին
 Կը մեծցընեն...: Ի՛նչ արշաւներ բաց դաշտի մէջ,
 Եւ ի՛նչ ահեղ մըխըրճումներ ապագայի
 Կ'ընեն անոնք...: Եւ անոնց մէջ շատերն որքան
 Ունին մաքուր ու անհամբեր բոց հոգիներ...:»
 Եւ դողալով կ'ըսեմ նորէն «Ո՞ր մէկն արդեօք
 Կը նըմանի իր հոգիին մէջ այս պահուն
 Զիշդ այն տըղուն որ երագեց հեռուն, հեռո՛ւն,
 Որուն կտրեց Կեանքը թեւերը երագին
 Տղա՛ն զոր ես եղայ եւ չեմ այլ եւս հիմա...:»
 Ու մըտածումն ու դեգերումն այս անորոշ,
 Հարիւր քրսան տըղոց խումբին մէջ հոս ապրող,
 Հոս յուսացող, հոս ամէն պահ քիչ մը մեծցող,
 Ու գիշերուան հոծ մուծին մէջ իմ անցեալիս

Այս յարութիւնն իր դամբանէն եւ առ խարխափ
 Այս որոնումն հոգենըման իր փոքր եղբօր,
 Այնչա՛փ, այնչա՛փ զիս կը յուզէ ու կ'այլալէ՝
 Որ կը մընամ ես շըւարած ու մոլորած,
 Չը գիտնալով թէ ո՞վ եւ ո՞ւր եմ ես հիմա,
 Հո՛ս, այս նստող մա՛րդը՝ թէ ոչ վերը այնտեղ
 Երկար շարքին մէջ քրնացող տըղոցմէ մին...:

1913

Այն պահուն ուր կը վերջանայ այս հասորին սպա-
գրութիւնը՝ հեղինակը պէտք կ'գգայ պզտիկ բացատրու-
թեան մը, զոր առաջ անհրաժեշտ չէր դասած :

Հոս հաւաքուած ֆերթուածները տասներեք տարուան
երկար շրջանի մը միջոցին գրուած ըլլալով, անո՛նք որ
կը փնտռեն՝ պիտի չզսնեն այստեղ ոգիի եւ նիւթի միու-
թիւնը : Այսուհանդերձ, իր կրած շրջափոխութիւնը որ-
քան կարելի է հասկնալի դարձնելու համար, հեղինակը
իւրաքանչիւր ֆերթուածի տակ պահեց անոր գրութեան
բուականը, առանց սակայն կարգն ալ պահելու :

Հազիւ կրցաւ անոնցմէ երկու խմբում ընել — կը
խոստովանի որ քիչ մը կամայական եղան ստոնք — առա-
ջինը աւելի անձնական, երկրորդը աւելի ընդհանրական
նիւթերու, որոնք, այսպէ՛ս, կազմեցին իր հոգիին եր-
կու երեսները ... որպէսզի, թերեւս, երբ մէկ երեսին
զարմեն՝ միւսը կարենայ դարձնել ... :

Յետոյ կ'ուզէ ըսել՝ թէ անունը, ՀՐԱՇԱԼԻ ՅԱՐՈՒ-
ԹԻՒՆ, գրեթէ կրօնական իմաստով մը առած է. Հրա-
շալին անունն է «հրաւճում» կը նշանակէ, եւ այս Յա-
րութիւնը «յարութիւն»ն է անցեալին, ամբողջ հոգիի մը
անցեալին, եւ միայն Բանաստեղծութիւնն է որ այս
հրաւճը կարելի կ'ընէ ... :

Վ. Թ.

Գայլը	5
Ողբ	7
Ողջոյն	9
Էր Կրքեմն	10
Քու յիշատակը այս գիշեր	12
Օրհներգ ճանապարհին	13
Սրբեր	16
Կ'անձրեւէ տղաս	17
Տարիքը	18
Ահաւանիկ կ'ուզէի	19
Չարնուած թռչունը	20
Գաղանիք	22
Առիթները I — II	23
Կը սիրէի	25
Փոթորիկ	26
Տաղ առ արցունքներ	27
Թախիծ	30
Եղերերգ	31
Կարապետը Համպուրկի լիճին մէջ	32
Խաւարի պահեր I — XII	33

Ալէմ-Տաղիի անտառը	46
Հանըմը	48
Խամսին	49
Հոկտեմբեր	50
Որպէսզի մնայ	51
Այսչափ ետքը	52
Մտածումս	53
Հրաժեշտ	54
Դեկտեմբեր	55
Իրիկուան Աղօթք	56
Յուսախարութիւնք	57
Մաքուր սիրոյ ձայնը	58
Ապրիլ	59
Գեղջկական	60
Կ'երգէի	62
Սնցեալս այնչափ հեռացաւ	64
Ներկան անապատն է	65
Պաթիւլէսի մա՜ը	67
Սէր մը գաղտնի	68
Ես զինք կարծեմ	69
Աղուորները	70
Չէի կարծեր քեզ սիրել	71
Անունդ	72
Հոգիդ	74

Ժպտուն աչքերդ	75
Ձորցաւ աղբիւրը սրտիս	76
Հայրենի գարնան յիշատակը	77
Եւ նորէն խոնջ են շրթունքներս	79
Յոգնած ճամբորդին	80
Խարէութիւն	81
Դուն չգիտցար	82
Տղու մը	83
Աղբիւրներ չորցան	84
Նորէն ուլ սէր	85
Տէր ի վերջոյ	86
Երջանկութիւնը	88
Ուլ պատրանքդ իմ	89
Հեծեծանք	90
Մեկնողի մը	91
Դուն գիտես	92
Երազներ I — VII	93
Վերադարձ	101
Սպիտակ ձեռքդ	102
Ամառն անցաւ	103
Վիշտ մը	104
Գանձատունը	105
Աշտարակը	106
Երեսնամեակ	107

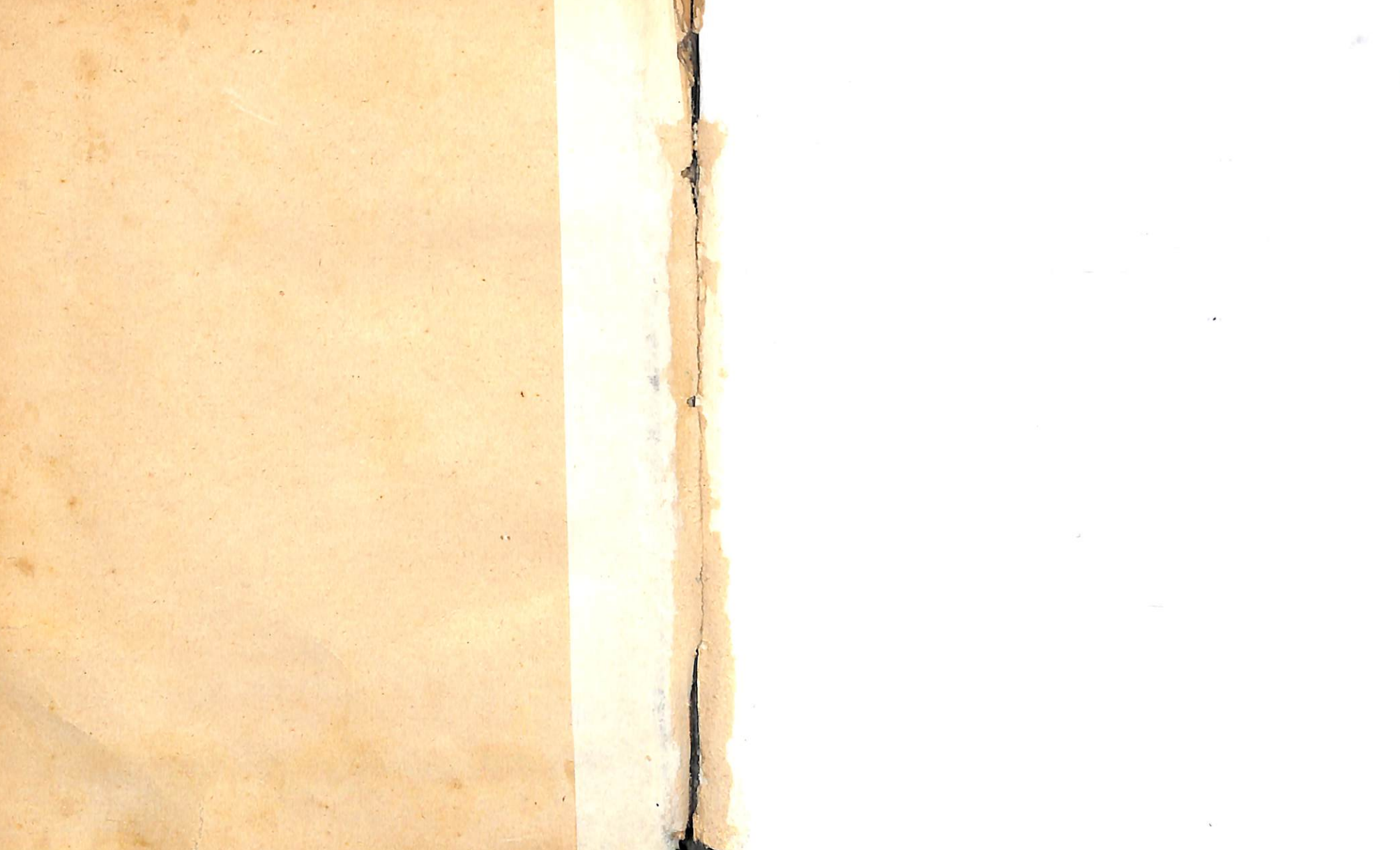
Կասկածը	110	✓
Տաղ առ Վերլէն	111	✓
Անտառին մէջ	112	
Գարնան յոյսը	113	
Լոնտոն	115	
Տաղ առ Պոպլէո	116	
Վիշտի մը	117	
Երաժշտութիւնը	118	
Սչուն	120	
Մահաքայերգ Շորէնի	122	
Հրայրքի պահեր I — XIII	123	
Ծերութիւն	136	
Անկարեկիր քնարը	139	
Ինձ կը թուի թէ ապրած եմ	140	
Մահուան տաղեր I — V	142	

II

Իրիկուան խորհուրդներ	148	
Գայլին հսկումը	150	
Բաջութիւն	151	✓
Կռուի երթ	152	
Այս առտու	154	
Մեծ հաշտութիւնը	155	
Գիտակցութիւնը	156	

Զաւակս	157	✓
Տաղ առ ասեղութիւն	158	
Վրէժի գինին	159	✓
Տաղ առ փորձառութիւն	160	✓
Հաւատախօսը	161	
✦ Հայրենի գրոյցներու վրայ I — VII	164	
✕ Գողթան երգիչներ	174	
✦ Սուրբ բարկաւ թիւեր	176	
✦ Գեղօն Վանայ տարեխօին եւ Կախէթի գինիին	177	
✕ Հայաստանին	179	
✦ «Հայու հոգին»	181	
✦ Տաղ Հայերէն Լեզուին	182	
✦ Արարատի դաշտին մէջ I — V	183	
Յուլիս Տասը	189	
Գութը	190	
○ Գիշերուան աղօթքը	191	
Իրրեւ Վերջաբան	194	

ՎՐԻՊԱԿ. — Կը խնդրուի՝ էջ 92, տող 4ին մէջ «օդ առկախ»ը
ընել «օդառկախ», էջ 155, տող 5ին մէջ ջնջել «խաչ կ» բառերը,
էջ 167, տող 13ին մէջ «վայ»ը «վայ», էջ 172, տող 10ին մէջ
«խաչառնալած»ը «հալածական» եւ էջ 167ին վերջին տողը ընել՝ «Եւ
յագինայ թո՛ղ իր վա՛հմն հընօրեայ..»։ Նոյնպէս՝ էջ 182ին վերջին
տողը պիտի կարդացուի՝ «Թառնո՛ր որ ֆի՛մքս կ'օծեն եւ են զիս մի՛ջս
սընւոցնր..»։ էջ 74, տող 5, «հուհւրն»-ի տեղ՝ «հունահուն»։

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0331292

31185

891.99

10-55